

SERVICEDOCUMENT BIJ HET LEERPLAN KINDERZORG SPECIALISATIEJAAR BSO

Januari 2015 (D/2014/7841/035)

Inhoud

Inleiding

1 Pedagogisch kader	p.4
1.1 Christelijk opvoedingsproject	
1.2 Welke pedagogische principes of welke pedagogische visie ligt aan de basis van het leerplan	p.5
1.3 Relatie 2 ^{de} – 3 ^{de} graad	p.8
2 Juridisch kader	p.12
3 Didactisch kader	p.13
3.1 Algemeen	
3.2 Geïntegreerd werken	p.23
3.3 Stage	p.26
3.4 Geïntegreerde proef	p.36
3.5 Evalueren van het vak Kinderzorg	p.36
3.6 Taalgericht vakonderwijs	p.48
3.7 Wenken bij de leerplandoelstellingen	p.53
4 Organisatorisch kader	p.144
Bijlage: Theoretische achtergrond bij ICF-schema	p.163
Bijlage: Concordantielijst Pedagogisch raamwerk voor de kinderopvang van baby's en peuters en het leerplan Kinderzorg	p.166

Inleiding

In september 2014 starten we met de implementatie van een nieuw leerplan voor het specialisatiejaar Kinderzorg. In het leerplan werden enkel de wettelijk verplichte onderdelen opgenomen. Voor de andere onderdelen schreven we - de pedagogische werkgroep Personenzorg in samenwerking met de pedagogisch begeleiders – dit servicedocument. We willen dit document beschouwen als een groeidocument. Wanneer wijzigingen zinvol zijn, zal dit document of zullen delen van dit document worden aangepast.

U leest in dit document vanuit welk pedagogisch kader het leerplan werd geschreven (deel 1), in een tweede deel vindt u meer informatie omtrent het didactisch kader. In dit deel werden ook de wenken, toelichting bij de leerplandoelstellingen opgenomen. Vervolgens vindt u in een derde deel meer informatie over en suggesties voor de organisatie van het beroepsgericht gedeelte van de studierichting.

Omdat een aantal delen in het kader van het begeleidingswerk of voor de teamwerking op de school als losstaande gehelen kunnen besproken worden, worden een aantal onderwerpen soms herhaald.

1 Pedagogisch kader

1.1 Christelijk opvoedingsproject

Ons onderwijs streeft de vorming van de totale persoon na waarbij het christelijk mensbeeld centraal staat. Onderstaande waarden zijn dan ook steeds na te streven:

- respect voor de medemens;
- solidariteit;
- zorg voor milieu en leven;
- vanuit een eigen geloof respectvol omgaan met anders gelovigen en niet-gelovigen;
- vanuit een eigen spiritualiteit omgaan met ethische problemen;
- respectvol omgaan met eigen lichaam (seksualiteit, gezondheid, sport,...).

Hoe kunnen deze waarden van het opvoedingsproject binnen het leerplan Kinderzorg geconcretiseerd worden?

Binnen het studiegebied Personenzorg wordt er van de toekomstige beroepsbeoefenaars verwacht dat ze gebruikers (kinderen, ouderen, cliënten,...) vanuit een totaalvisie leren begeleiden, verzorgen, benaderen. In het leerplan staat het handelen vanuit een holistische, dynamische en emancipatorische mensvisie dan ook centraal (personalistisch mensbeeld).

Aandacht hebben voor de kwetsbaren in de samenleving (ouderen, zieken, kinderen,...), zich naar hen toewenden en openstaan voor het appel (vragen, wensen, behoeften,...) dat van hen uitgaat, je als mens, verzorgende, begeleider laten raken en zorg en begeleiding bieden, sluit naadloos aan bij het christelijk project vanuit bijbels perspectief. We kunnen hierbij bv. denken aan het verhaal over de barmhartige Samaritaan, de parabel van het verloren schaap, de verhalen waarin Jezus zieken geneest, doden opwekt, ...

De mensvisie van waaruit we het leerplan schreven, sluit m.a.w. aan bij het christelijk project en bovenstaande waarden zijn hier dan ook onlosmakelijk mee verbonden.

Omdat we bij het schrijven van het leerplan dit handelen vanuit een totaalvisie op zorg en begeleiding centraal stellen, opteerden we er voor om 'het kwaliteitsbewust handelen' als eerste algemene doelstelling

uit te werken. We beschouwen o.a. respectvol handelen voor zichzelf en anderen (respect voor diversiteit, voor spiritualiteit en levensbeschouwing,...), milieubewust handelen (respect voor de schepping), het aandacht hebben voor het project/missie van een organisatie, het (ethisch) reflecteren,...als wezenlijke elementen van het kwaliteitsbewust handelen. De eerste algemene doelstelling 'Kwaliteitsbewust handelen' vormt dan ook de basis voor alle andere algemene doelstellingen. Kwaliteitsbewust handelen vormt het fundament voor het communiceren met kinderen/ouders, voor het werken in team, binnen een organisatie, voor het zorg dragen voor gezondheid en welzijn, voor het (ped)agogisch handelen, voor het zorg dragen voor interieur, linnen en maaltijden,....

Wanneer we van leerlingen verwachten dat ze kinderen begeleiden en verzorgen vanuit een totaalvisie, lijkt het ons dan ook een voorwaarde dat we leerlingen uitdagen om niet alleen als toekomstig beroepsbeoefenaar, maar ook als persoon, in verbondenheid met de medemens en met God, op een verantwoordelijke wijze in het leven te staan.

Hierbij is het belangrijk dat leerlingen zich tijdens dit groeiproces mogen en kunnen spiegelen aan de leraren die met hen op weg gaan.

Het geloven in een holistische, dynamische en emancipatorische mensvisie vanuit het christelijk project heeft voor de leraar/team dan ook consequenties voor het hanteren van pedagogisch-didactische visies, kaders,....

1.1 Welke pedagogische principes of welke pedagogische visie ligt aan de basis van het leerplan?

1.1.1 Vanuit een emancipatorische, dynamische en holistische mensvisie naar een visie op competentieontwikkellend leren

Wanneer leerlingen later kiezen voor tewerkstelling in de directe of indirecte zorg, zal het belangrijk zijn dat ze gebruikers benaderen vanuit een emancipatorische en dynamische mensvisie en dat ze zorg of begeleiding bieden vanuit een totaalvisie. Bovendien verwachten we van een beroepsbeoefenaar dat hij/zij in concrete situaties competent handelt. Dit wil zeggen dat hij/zij bij de uitvoering van een taak niet alleen beschikt over bepaalde vaardigheden en kennis, maar dat hij zelf ook inschat welk geheel aan vaardigheden en kennis voor de uitvoering van een welbepaalde taak van toepassing is. Bovendien moet hij de wil en de motivatie (attitude) hebben om een adequate oplossing te bedenken en toe te passen, om de gebruiker bij de uitvoering van de taak te beluisteren en te betrekken, om indien nodig iemand te raadplegen,....Kortom, competent handelen gaat over het functioneren van de persoon als geheel, over zijn manier van doen in (vaak complexe) situaties. Het gaat bij competenties niet alleen om wat iemand gezien zijn kennis en vaardigheden in principe kan maar om wat hij/zij daadwerkelijk laat zien in reële, ook enigszins vergelijkbare situaties. We verwachten dus van beroepsbeoefenaars dat zij hun kennis en vaardigheden vanuit een bepaalde attitude verankeren in hun handelen binnen welbepaalde situaties.

Wanneer we van beginnende beroepsbeoefenaars (een verzorgende/zorgkundige, een logistiek assistent, een kinderbegeleider....)verwachten dat zij over bepaalde competenties (kennis, vaardigheden, attitudes in samenhang) beschikken – in punt 2.3 verduidelijken we welke competenties dit zijn – betekent dit voor het leren van de leerling dat we hen de kans moeten bieden om deze competenties tijdens hun opleiding te ontwikkelen.

Groei, leren in samenhang en verbondenheid zijn dan ook belangrijke uitgangspunten geworden bij het uitschrijven van de leerplannen.

Vanuit deze uitgangspunten werd het uitvoeren van logistieke taken als groeiniveau ingeschreven in het leerplan Verzorging.

Waarom?

Wanneer we bijvoorbeeld van een beginnend beroepsbeoefenaar verwachten dat hij/zij 'onder verwijderd toezicht in een voorziening kinderen begeleidt vanuit een totaalvisie' (niveau specialisatiejaar) betekent dit bv. dat hij/zij **kennis, vaardigheden en attitudes** m.b.t. het (ped)agogisch handelen, m.b.t. het zorg dragen voor gezondheid en welzijn, m.b.t. het kwaliteitsbewust handelen,**combineert én transfereert naar** of

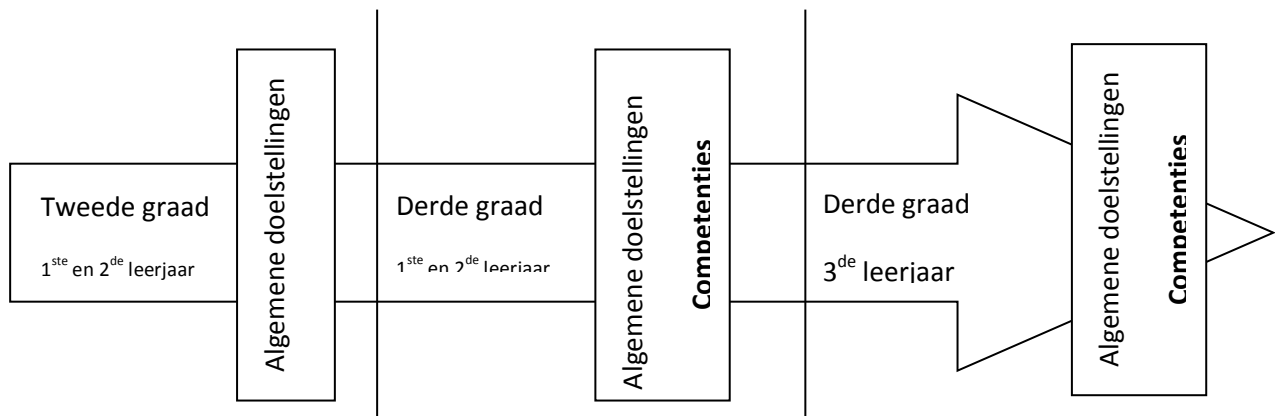
toepast bij een concreet **kind**, in een concrete **situatie**. En dit uit zich in zijn of haar handelen in die bepaalde situatie.

We mogen en kunnen dit maar van leerlingen verwachten, wanneer zij vanaf het begin van de opleiding (te beginnen van in de 2de graad) hebben gezien en geleerd wat de samenhang is tussen de verschillende algemene doelstellingen van de studierichting. En dat ze hebben ervaren dat je om concrete activiteiten en opdrachten te kunnen uitvoeren, je de kennis, vaardigheden en attitudes die werden aangeleerd binnen welbepaalde algemene doelstellingen moet combineren.

Link met het leerplan

- Omwille van het belang van het leren in samenhang werd er voor gekozen om één leerplan uit te schrijven voor het beroepsgericht gedeelte (= 20u KZ: 10u les + 10u stage én 2u Expressie AV).
- Het leerplan van het specialisatiejaar geeft aan waar de leerling in zijn competentieontwikkeling dient te staan aan het einde van het schooljaar. De competenties en algemene doelstellingen verwoorden het handelen dat van elke leerling wordt verwacht. Bij de competenties en algemene doelstellingen wordt de context aangegeven waarbinnen deze dienen bereikt te worden. Door het beschrijven van de context bakenen we het specialisatiejaar af t.a.v. de 3de graad.
- De leerplandoelstellingen zijn een concretisering van de algemene doelstelling. Ze dienen dan ook steeds in functie van het bereiken van de algemene doelstelling te worden gelezen. Bv. Wanneer leerlingen bv. 'De fysieke ontwikkeling van het kind verduidelijken, toelichten (= kennisgericht) en stimuleren', zien we dit in functie van het (ped)agogisch handelen. De algemene doelstelling '(ped)agogisch handelen' vooronderstelt immers een toepassen van kennis, vaardigheden en attitudes 'binnen een welomschreven opdracht).
- Bij het uitschrijven van de leerplandoelstellingen geven we door de woordkeuze aan welke gedrag, welke handeling(en) we van de leerling verwachten: verduidelijken, toelichten, aanwenden, zorg dragen voor, bereiden, begeleiden, communiceren,
- In het rubriekje samenhang met andere leerplandoelstellingen wijzen we op de samenhang met andere leerplandoelstellingen (= integratie) van het beroepsgericht gedeelte.
- Een aantal leerplandoelstellingen zijn maar te bereiken op voorwaarde dat je kennis, vaardigheden en attitudes van meerdere algemene doelstellingen/leerplandoelstellingen combineert binnen een welbepaalde activiteit/opdracht. Op deze wijze wordt het leren in samenhang bewerkstelligd en begeleiden we de groei in competentieontwikkeling.

Visuele synthese:

1.1.2 Keuze voor theoretische kaders vanuit een emancipatorische, dynamische en holistische mensvisie

Het is belangrijk dat het lerarenteam zowel bij de keuze van een methodiek en/of theoretisch kader, als bij het werken met deze methodiek of vanuit dit kader, als ook bij de keuze voor bepaalde ordeningskaders, de holistische, emancipatorische en dynamische mensvisie als uitgangspunt neemt. Bovendien is het omwille van de continuïteit en competentieontwikkeling belangrijk dat men bij de keuzes de lerarenteams van de andere graden betreft.

In concreto:

De leraar is vrij om m.b.t. de algemene doelstelling AD5: (ped)agogisch handelen (er is samenhang met AD2: communiceren, AD3: in team, in een organisatie werken en AD1: kwaliteitsbewust handelen) zelf een theoretisch kader te kiezen in functie van het uitwerken van de leerplandoelstellingen m.b.t. het situeren van gedrag: bv. Relatiewijzer, axenroos,....

Bij de uitwerking van AD4 en AD5 werd ook het ICF-model als theoretisch kader gehanteerd (in KZ werd dit uitgebreid/verdiept naar ZIKO)

We probeerden bij de uitwerking van het leerplan Kinderzorg voor keuze van rubricering en terminologie aan te sluiten bij rubricering en terminologie die wordt gehanteerd door Kind en Gezin.

Orderingskader/organisatievorm

Ook voor de implementatie van het ganse leerplan is het team vrij om in functie van de organisatie op school voor een bepaald ordeningskader te kiezen of een ordeningskader te ontwikkelen. (zie deel 4)

1.2 Relatie 2de – 3de graad

We beschrijven hieronder het traject dat leerlingen doorlopen vanaf Verzorging-voeding, doorheen Verzorging tot Kinderzorg:

Tweede graad Verzorging- voeding	Derde graad Verzorging	Specialisatiejaar Kinderzorg
	Competenties	Competentie
	C1 Als verzorgende, binnen het kader van de zorgen bijstandsverlening, zorg verlenen vanuit een totaalvisie.	C Als kinderbegeleider, kinderen begeleiden vanuit een totaalvisie.
	C2.1 Als voorbereiding en oriëntering op het functioneren als zorgkundige, zorg verlenen vanuit een totaalvisie. C.2.2 Als voorbereiding en oriëntering op het functioneren als kinderbegeleider, kinderen begeleiden vanuit een totaalvisie	
Algemene doelstellingen	Algemene doelstellingen	Algemene doelstellingen
AD1 Binnen een welomschreven opdracht kwaliteitsbewust handelen	AD1 Binnen een welomschreven opdracht kwaliteitsbewust handelen	AD1 Binnen een welomschreven opdracht kwaliteitsbewust handelen
AD2 Binnen een welomschreven opdracht communiceren in een 1-1 relatie	AD2 Binnen een welomschreven opdracht communiceren	AD2 Binnen een welomschreven opdracht mondeling en schriftelijk communiceren
AD3 Binnen een welomschreven opdracht, binnen een klasgroep, in groep werken	AD3 Binnen een welomschreven opdracht in een organisatie, in team werken	AD3 Binnen een welomschreven opdracht in een organisatie, in team werken
AD4 Binnen een welomschreven opdracht zorg	AD4 Binnen een welomschreven opdracht zorg	AD4 Binnen een welomschreven opdracht zorg

dragen voor gezondheid en welzijn	dragen voor gezondheid en welzijn	dragen voor gezondheid en welzijn
AD5 Binnen een welomschreven opdracht ondersteunen bij (ped)agogische activiteiten	AD5 Binnen een welomschreven opdracht (ped)agogisch handelen	AD5 Binnen een welomschreven opdracht (ped)agogisch handelen
AD6 Binnen een welomschreven opdracht een maaltijd plannen, voorbereiden en bereiden	AD6 Binnen een welomschreven opdracht indirecte zorg verlenen	AD6 Binnen een welomschreven opdracht indirecte zorg verlenen
AD7 Binnen een welomschreven opdracht zorg dragen voor lokalen, keuken en leefruimten		
AD8 Binnen een welomschreven opdracht zorg dragen voor linnen		
AD9 Oriënteren op beroepen binnen de directe en indirecte zorg en studiekeuze	AD7 Oriënteren op beroepen binnen de directe zorg/begeleiding en voorbereiden op verder studeren of werken.	AD7 Oriënteren op beroepen en voorbereiden op werken (of verder studeren) en levenslang leren.
Context	Context	Context
<p><u>Doelgroepen</u></p> <p>De leerlingen bereiken de algemene doelstellingen bij volgende doelgroepen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • medeleerlingen; • gezonde kinderen van 2,5 tot 10 jaar; • gezonde volwassenen. <p>In de situatie van kind en volwassene zijn geen acute veranderingen en problemen te verwachten.</p>	<p><u>Doelgroepen:</u></p> <p>Bij de uitwerking van de algemene doelstellingen besteedt men aandacht aan volgende doelgroepen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • gezonde kinderen van 0 tot 12 jaar (3 mnd.–3 jaar: basis); • volwassen gebruikers die ondersteuning en/of verzorging nodig hebben bij het uitvoeren van activiteiten van het dagelijks leven. <p><u>Eenvoudige situaties:</u></p> <p>In de derde graad ligt de nadruk op het functioneren in eenvoudige situaties. Een combinatie van de zorg- en opvangsituatie, de aard van de opdrachten die de leerling uitvoert en de mate van</p>	<p><u>Doelgroepen:</u></p> <p>Bij de uitwerking van de competentie en algemene doelstellingen besteedt men aandacht aan volgende doelgroepen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kinderen van 0 tot 12 jaar → met aandacht voor specifieke doelgroepen. <p><u>Complexe situaties:</u></p> <p>In het specialisatiejaar verdiepen leerlingen hun vaardigheden in het werken in eenvoudige situaties. Verder ligt de nadruk op het werken in eerder complexe situaties. Een combinatie van de opvangsituatie waarbinnen de leerling werkt, de aard</p>

<p>Opdrachten</p> <p>Om de algemene doelstellingen te bereiken voeren leerlingen opdrachten uit:</p> <ul style="list-style-type: none"> • met een lage moeilijkheidsgraad; • aan de hand van duidelijke instructies; • onder directe begeleiding van de leraar. 	<p>verantwoordelijkheid die ze dragen, bepaalt de eenvoud van de situatie.</p> <p><u>Zorg- en opvangsituaties:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • de gezondheidstoestand van de gebruiker is stabiel; • in de zorg en/of -opvangsituaties zijn geen acute veranderingen te verwachten; • er zijn weinig tot geen problemen in de communicatie tussen de gebruikers, de verzorgende of begeleider en zijn omgeving. <p><u>Opdrachten/handelingen:</u></p> <p>Om de competenties/algemene doelstellingen te bereiken, voeren leerlingen opdrachten/handelingen uit:</p> <ul style="list-style-type: none"> • die eenvoudig zijn en weinig risico met zich mee- – brengen (toepassen van routines en procedures) • volgens duidelijke instructies. • op basis van een door anderen opgesteld werkplan/zorgplan/protocol; • in een team, in een organisatie. <p>Het uitvoeren van logistieke opdrachten/taken is een eerste groeifase in de leerlijn van zorg en/of begeleiding.</p>	<p>van de opdrachten die de leerling uitvoert en de mate van verantwoordelijkheid die de leerling draagt, bepaalt de complexiteit van de situatie.</p> <p><u>Opvangsituaties:</u></p> <p>De complexiteit van de opvangsituatie wordt bepaald door de noodzaak om bij het begeleiden:</p> <ul style="list-style-type: none"> • in dialoog met de ouders te treden; • in dialoog met het team te treden; • in te spelen op de individualiteit van elk kind; • in te spelen op en in dialoog te treden met de buurt en externen; • in te spelen op het eigene van de setting. <p><u>Opdrachten/handelingen</u></p> <p>Om de competentie/algemene handelingen te bereiken, voeren leerlingen opdrachten/handelingen uit:</p> <ul style="list-style-type: none"> • die meervoudig van aard zijn: toepassen van routines en procedures en combinaties ervan; • op basis van een door anderen opgesteld (multidisciplinair) kinddossier/werkplan/richtlijn/protocol – dat indien nodig- wordt afgestemd op specifieke situaties of kinderen; • op basis van een zelf opgemaakt werkplan (vanuit observaties, overleg met de ouders...) in verband met begeleidingsvragen die binnen zijn/haar bevoegdheid vallen; • waarbij de begeleiding wordt afgestemd op het kind, op zijn sociaal netwerk en op de
--	---	--

	<p><u>Mate van verantwoordelijkheid</u></p> <p>Om de competenties/algemene doelstellingen te bereiken, werken leerlingen onder verwijderd toezicht van een verantwoordelijke (groei van directe begeleiding naar verwijderd toezicht):</p> <ul style="list-style-type: none"> • hij/zij signaleert veranderingen/tekens en meldt deze aan de leidinggevende/verantwoordelijke; • hij/zij weet wanneer hij/zij hulp moet invoeren - bij problemen of in gevallen van twijfel – en vraagt om hulp; • hij/zij rapporteert aan de leidinggevende over de werkzaamheden en evaluaties. <p>Complexe situaties (beschrijving zie inleiding (1.6.3):</p> <p>In complexe situaties werken leerlingen onder de verantwoordelijkheid van een andere zorgverlener en assisteren ze (=onder directe begeleiding).</p>	<p>situatie (belang van transfer);</p> <ul style="list-style-type: none"> • waarbij men rekening houdt met kinder- en ouderparticipatie; • in een team, in een organisatie <p><u>Mate van verantwoordelijkheid:</u></p> <p>Bij het bereiken van de competentie/algemene doelstellingen werken leerlingen onder verwijderd toezicht (groei van directe begeleiding naar werken onder verwijderd toezicht) van een verantwoordelijke/stagebegeleider/stagementor:</p> <ul style="list-style-type: none"> • hij/zij observeert en signaleert veranderingen/tekens bij het kind en meldt deze aan de ouders, leidinggevende en het team; • hij/zij weet wanneer hij/zij hulp moet invoeren – bij problemen of in gevallen van twijfel – en vraagt om hulp; • hij/zij rapporteert aan ouders, leidinggevende en het team over het kind, de werkzaamheden en evaluaties.
--	--	---

2 Juridisch kader

Vanaf 1 april 2014 zijn de uitvoeringsbesluiten bij het decreet Kinderopvang van baby's en peuters van kracht. Het juridisch kader van de buitenschoolse opvang zal in een latere fase uitgewerkt worden. Het is belangrijk om je als leraar te informeren over de actuele regelgeving en leerlingen te informeren over de geldende regelgeving. Actualiseren is dus belangrijk.

Op de site van Kind en Gezin vindt u steeds de meest actuele informatie. Ook het abonneren op de nieuwsbrief van Kind en Gezin helpt je om op de hoogte te blijven van actuele tendensen en wijzigingen in de regelgeving.

Relatie met decreet zorg- en bijstandsverlening en KB78

Zorg dragen voor kinderen met gezondheidsproblemen en zorg dragen voor pasgeborenen behoort volgens het decreet kinderopvang van baby's en peuters en niet tot bevoegdheid van kinderbegeleider.

Deze taken worden volgens de regelgeving toevertrouwd aan verzorgenden in de gezinszorg en zorgkundigen. Zij functioneren binnen het kader van KB78 en het decreet zorg en bijstandsverlening. Om deze reden maken kraamzorg en de zorg voor zieke kinderen deel uit van het leerplan Thuis- en bejaardenzorg/zorgkundige.

Wanneer een kind in de opvang ziek wordt, dient men dan ook te handelen volgens de richtlijnen van Kind en Gezin (zie duiding bij doelstellingen AD4).

Het uitvoeren van dagelijkse zorgen voor gezonde kinderen (zie leerplandoelstelling 4.1) vormt geen overlap met zorg- en bijstandsverlening en KB 78. Het uitvoeren van deze dagelijkse zorgen behoort dus wel tot de bevoegdheid van kinderbegeleider.

3 Didactisch kader

3.1 Algemeen

3.1.1 Competentie¹/algemene doelstellingen² voor het specialisatiejaar

We stellen hieronder op visuele wijze de samenhang voor tussen de competenties en algemene doelstellingen van het leerplan van het specialisatiejaar:

Kinderbegeleider

(specialisatiejaar: Kinderzorg)

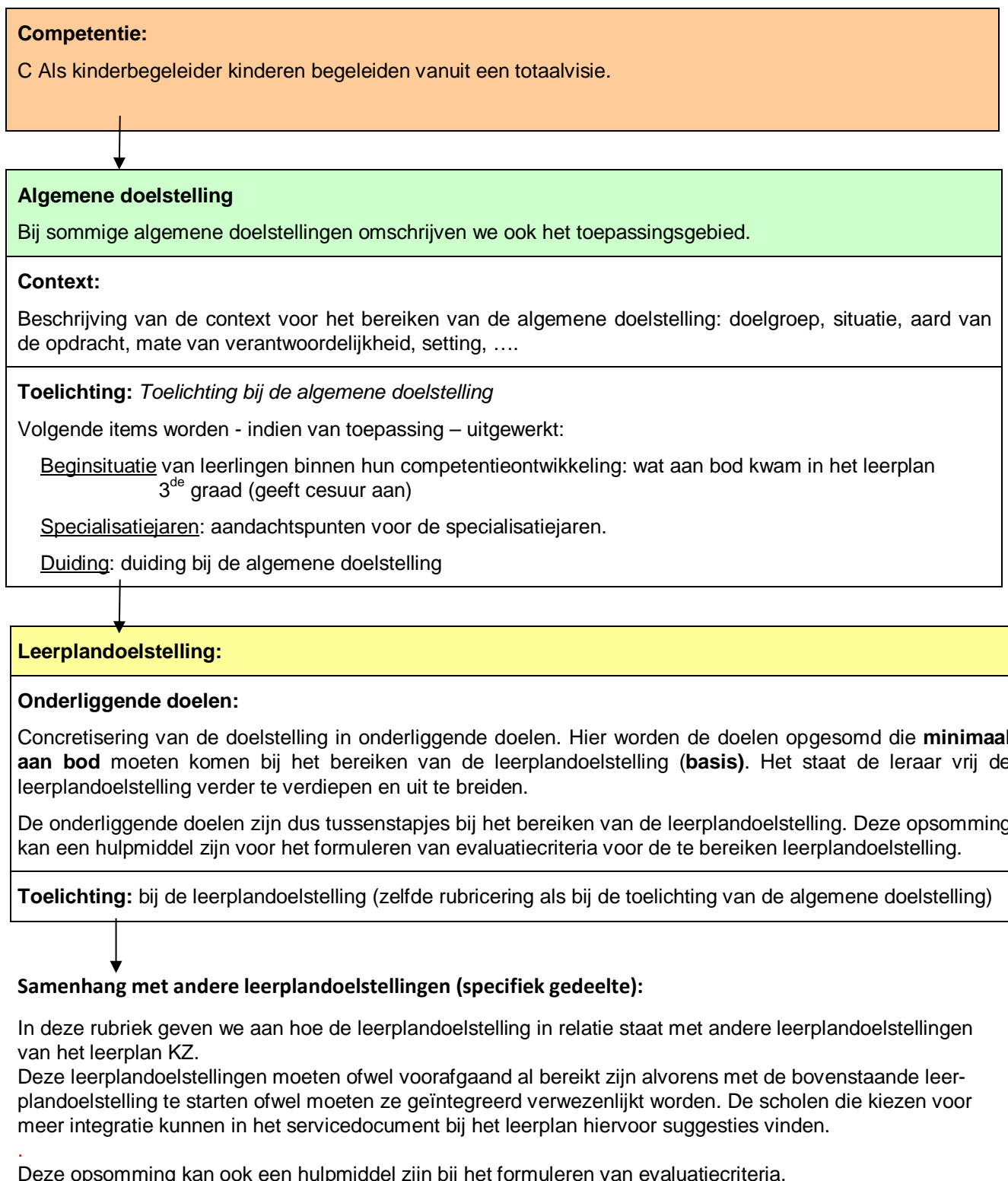
C Als kinderbegeleider kinderen begeleiden vanuit een totaalvisie.	
AD 7 leren	Oriënteren op beroepen en voorbereiden op werken (of verder studeren) en levenslang
AD 6	Binnen een welomschreven opdracht indirecte zorg verlenen
AD 5	Binnen een welomschreven opdracht (ped)agogisch handelen
AD 4	Binnen een welomschreven opdracht zorg dragen voor gezondheid en welzijn
AD 3	Binnen een welomschreven opdracht, in een organisatie, in team werken
AD 2	Binnen een welomschreven opdracht mondeling en schriftelijk communiceren
AD 1	Binnen een welomschreven opdracht kwaliteitsbewust handelen

C is de competentie die aan het einde van het specialisatiejaar dient bereikt te worden. In deze competentie komen de leerlijnen van AD1 - 7 samen (horizontale balken). De leerplandoelstellingen zijn in overeenstemming met het profiel van de kinderbegeleider.

¹ Afgekort: C

² Afgekort: AD

3.1.2 Leeswijzer leerplan

Ter info:

- * woorden met een asterisk worden verklaard in een woordenlijst achteraan in het leerplan.
- (H) deze doelstelling is een herhaling van een 'leerplandoelstelling' van de 3de graad Verzorging. Het is aangewezen om leerlingen te appelleren op reeds verworven kennis, vaardigheden en attitudes (beginsituatie toetsen) alvorens een volgende stap in de leerlijn* te zetten.
- (E) rond deze leerplandoelstelling kan worden gewerkt binnen AV Expressie **of** men kan binnen AV Expressie ondersteunend werken voor het bereiken van de leerplandoelstelling. Voor het aanduiden van de 'E' beperken we ons tot de meest evidente doelstellingen. Het staat het lerarenteam vrij om voor meerdere leerplandoelstellingen expressie ondersteunend in te zetten. Het is echter belangrijk om binnen het lerarenteam hieromtrent afspraken te maken.

3.1.3 Van competenties, algemene doelstellingen naar criteria

Studierichtingsprofiel → Competentie → Algemene doelstellingen → Leerplandoelstellingen → Doelen → handelingen → criteria

We werken in dit punt de concretisering uit van Studierichtingsprofiel over competenties en doelstellingen naar criteria. Binnen de visie op competentieontwikkeling wezen we ook op het belang van leren in samenhang. Dit werken we uit in een volgend punt.

3.1.3.1 Studierichtingsprofiel

In het leerplan vindt u op p. 4 het studierichtingsprofiel van de studierichting.

Belangrijk in dit profiel is de **situering** van de studierichting, de competentie en algemene doelstellingen waar men in Kinderzorg rond werkt en de **context** waarbinnen de leerlingen de competentie en algemene doelstellingen bereiken.

In het specialisatiejaar bereiken de leerling de competentie 'als kinderbegeleider kinderen begeleiden vanuit een totaalvisie'(C).

3.1.3.2 Competentie → algemene doelstelling → leerplandoelstellingen

Iedere competentie/algemene doelstelling geeft in algemene termen weer wat we van de leerlingen verwachten aan het einde van het specialisatiejaar.

In het leerplan vindt u een concretisering van de algemene doelstellingen in leerplandoelstellingen. Zo weet men wat men juist onder elke doelstelling dient te verstaan. Het is daarom belangrijk om de leerplandoelstellingen te lezen in functie van het bereiken van de algemene doelstelling.

Wanneer men vanuit bepaalde leerplandoelstellingen een opdracht ontwikkelt, dienen de leerplandoelstellingen in een volgende fase nog verder geconcretiseerd te worden in concrete doelen, handelingen en bijhorende evaluatiecriteria.

3.1.3.3 (Onderliggende) doelen

Leerplandoelstellingen zijn weergegeven in algemene bewoordingen. Vervolgens leest u de onderliggende doelen. Deze doelen zijn een concretisering van de leerplandoelstellingen. Het zijn als het ware tussenstapjes in het bereiken van de leerplandoelstelling. U hebt als leraar de vrijheid om de leerplandoelstellingen zelf te verdiepen en/of uit te breiden. Hierbij is het wel belangrijk om rekening te houden met de concrete context waarbinnen de algemene doelstelling dient te worden bereikt.

3.1.3.4 Handelingen en evaluatiecriteria

Eenzelfde doel zal naargelang de context of de concrete opdracht een andere inhoudelijke invulling krijgen.

Voorbeeld 1: van doel naar handeling

Algemene doelstelling 5: leerplandoelstelling 5.11 'Een kindvriendelijke tijdsordening in de voorziening verduidelijken, toelichten en aanwenden.'

Doel: 'De leerling exploreert mogelijke rollen van de buurt bij de tijdsordening in de buitenschoolse opvang.'

Handeling: in een welbepaalde opdracht betekent dit bv. concreet:

'Je bekijkt in duo en met behulp van gekregen richtvragen een scène uit de DVD Knopjesman. Je brengt daarna in 3 minuten aan de rest van de klas verslag uit over de wijze waarop de IBO de buurt betreft m.b.t. de tijdsordening.'

Werken volgens het SMART-principe kan hier helpen:

SMART staat voor:

- Specifiek – duidelijk en concreet
- Meetbaar – wat is er als het af is? – hoe meten?
- Acceptabel – positief geformuleerd, actiegericht
- Realistisch – is het haalbaar voor dit individu/deze groep?
- Tijdsgebonden – afbakenen in tijd: wanneer starten/wanneer klaar/wanneer is doel bereikt?

Bij het invullen van de concrete handeling is het tevens belangrijk de evaluatiecriteria vast te leggen en deze vooraf te communiceren aan de leerlingen. Onder evaluatiecriteria verstaan we de normen die als lerarenteam gebruikt om de doelstelling die je wil dat leerlingen bereiken en de manier waarop dit is gebeurd, wil beoordelen...

Voorbeeld 2: Doel, handelingen en evaluatiecriteria

Algemene doelstelling 6

Leerplandoelstelling 6.1 Het organiseren van de indirecte zorg in complexe zorgsituaties.

Onderliggend doel: stemt zijn zorg af op de wensen, behoeften en noden van het kind en zijn situatie.

Doel: **'Je maakt in duo vanuit een gekregen situatieschets in 20 minuten een planning op voor de uit te voeren zorgen die beantwoorden aan de wensen van de kinderen en je licht toe hoe je de uitvoering van de uit te voeren zorgen gaat aanpakken.'** (= voorbeeld van formulering van een doel in leerlingentaal)

De gekregen situatieschets bevat voldoende info over de kinderen (aantal + wensen/richtlijnen) en de situatie (mogelijkheden keuken,) beschrijft volgende taken:

- het maken van een middagmaal
- het betrekken van kinderen bij de maaltijdzorg
- voor de uitvoering van de taken krijgt de kinderbegeleider in de gezinsopvang 1,5u de tijd.

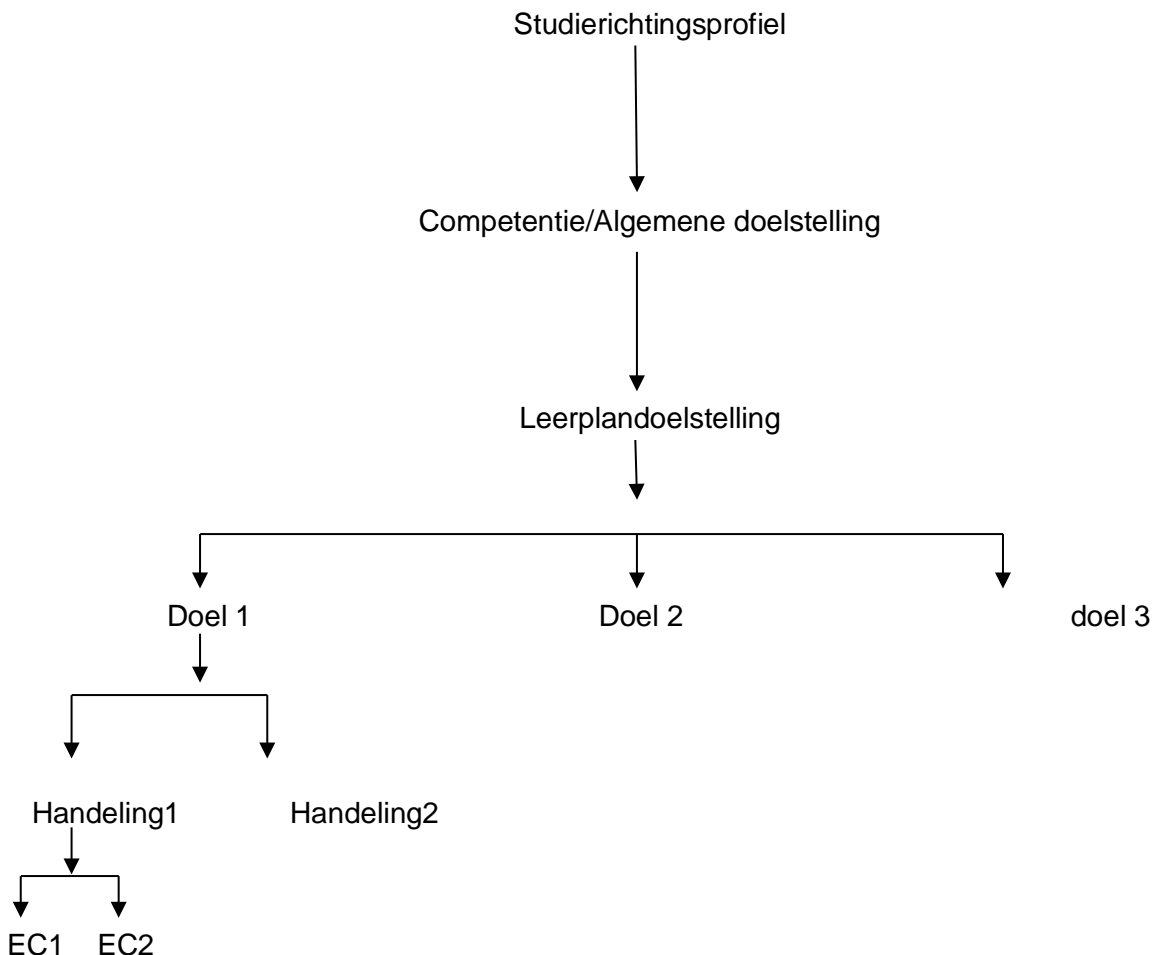
Bij het vastleggen van concrete handelingen is het tevens belangrijk de evaluatiecriteria vast te leggen en vooraf te communiceren naar de leerlingen. Onder evaluatiecriteria verstaan we de normen die je als lerarenteam gebruikt om de doelstelling die je wil dat leerlingen bereiken en de manier waarop dit is gebeurd, wil beoordelen....

Mogelijke bijhorende evaluatiecriteria:

- *De leerling stemt zorgen af op de wensen/richtlijnen m.b.t. de kinderen.*
- *De leerling betreft de kinderen bij de maaltijdbereiding.*
- *De wijze waarop je de zorgen gaat uitvoeren is afgestemd op de mogelijkheden en beperkingen in de thuissituatie.*
- ...

Wanneer we leerlingen evalueren voor een bepaald doel zullen we aan de hand van concrete evaluatiecriteria moeten nagaan in welke mate de vooropgestelde handelingen van dat welbepaalde doel bereikt zijn.

Samenvattend/schematisch

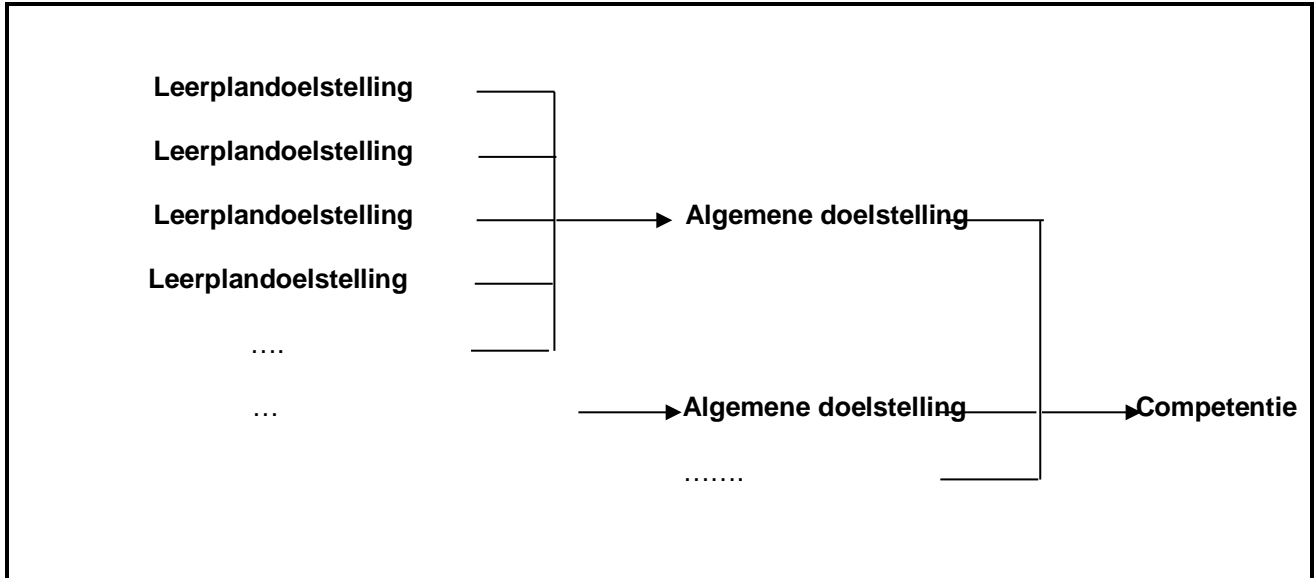

EC= evaluatiecriterium

In bovenstaand punt en schema gaan we uit van de concretisering van 1 algemene doelstelling naar 1 leerplandoelstelling, naar 1 concreet doel.

Binnen de visie van competentieontwikkeling gaan we uit van leren in samenhang. In volgende punten werken we dit verder uit.

3.1.4 Van leerplandoelstelling tot ontwikkelen van competentie (leren in samenhang/integratie en groei)

Het schema geeft aan dat wanneer we leerlingen willen begeleiden in het bereiken van competenties, het belangrijk is dat we leerlingen begeleiden in het zien en ervaren van de **samenhang** of **samenspel** tussen:

- kennis, vaardigheden en attitudes in functie van het bereiken van de leerplandoelstelling;
- verschillende leerplandoelstellingen in functie van het bereiken van de algemene doelstelling;
- verschillende algemene doelstellingen in functie van het bereiken van de competentie.

Leerlingen kunnen zowel tijdens de les als op stage werken rond het zien en ervaren van de hierboven beschreven vormen van samenhang. Merk op: in functie van het bereiken van de competentie dien je als leraar ook rekening te houden met de context waarbinnen deze dienen te worden bereikt. (zie inleiding op het leerplan)

De verschillende vormen van samenhang vooronderstellen telkens een hoger beheersingsniveau van de leerling. Bij de ontwikkeling van leerlijnen dient men hier dan ook rekening mee te houden. Voor het team is de volgende vraag dan ook heel belangrijk: Op welk moment verwacht men van leerlingen welk leren in samenhang?

We werken de verschillende vormen van samenhang nu verder uit.

3.1.4.1 Samenhang tussen/integratie van kennis/vaardigheden/attitudes in functie van het bereiken van de leerplandoelstelling

We zeiden reeds dat we in functie van het ontwikkelen van competenties van leerlingen verwachten dat zij leren om kennis en vaardigheden vanuit een bepaalde attitude te verankeren in hun handelen binnen

welbepaalde situaties.

Vanuit deze visie werden leerplandoelstellingen **handelingsgericht** geformuleerd. Het is dan ook belangrijk om aan de hand van het gebruikte **werkwoord** in de leerplandoelstelling na te gaan welk handelen er van de leerling wordt verwacht en welke kennis (K), vaardigheden (V) en attitudes (A) hij/zij hierbij moet inzetten. De onderliggende doelen geven aan welke kennis, vaardigheden en attitudes de leerling kan inzetten in functie van het bereiken van de leerplandoelstelling. Deze onderliggende doelen zijn dan ook een hulpmiddel bij het formuleren van evaluatiecriteria.

In het kader van het belang van de samenhang tussen K,V en A in het concrete handelen, adviseren we dan ook nadrukkelijk om het evalueren van beroepsgerichte attitudes mee te nemen in de evaluatie van leerplandoelstellingen en ze niet apart te evalueren. De attitudes worden dan beschouwd als evaluatiecriteria (als gedrag dat men verwacht bij het bereiken van de doelstelling).

Voorbeeld: zie 3.1.4.4

3.1.4.2 Samenhang tussen/integratie van verschillende leerplandoelstellingen in functie van het bereiken van de algemene doelstelling

We zeiden reeds dat een algemene doelstelling wordt uitgewerkt door middel van concrete onderliggende leerplandoelstellingen. Het is belangrijk om leerlingen de samenhang tussen de verschillende doelstellingen te leren zien (leraar heeft hiertoe een belangrijk voorbeeldfunctie) en te laten ervaren (inoefenen).

Voorbeeld: zie 3.1.4.4

3.1.4.3 Samenhang tussen/integratie van verschillende algemene doelstellingen/leerlijnen

Wanneer we lezen welke competenties de leerling dient te bereiken aan het einde van de studierichting, veronderstelt competent handelen dat de leerling kennis, vaardigheden en attitudes vanuit verschillende algemene doelstellingen inzet naar de gebruiker toe, in een concrete situatie.

In functie hiervan verduidelijkten we reeds het belang van samenhang tussen de leerlijnen van de AD's in functie van het bereiken van de competentie. (punt 1.1) Het is dan ook belangrijk dat leerlingen deze samenhang leren zien en ervaren, zowel in de les als op stage en dat ze hiertoe voldoende oefen- en groeikansen krijgen.

We illustreren aan de hand van een voorbeeld (// met 3.1.3) hoe leerlingen deze samenhang aan de hand van opdrachten of tijdens het uitvoeren van activiteiten kunnen leren zien en ervaren.

3.1.4.4 Synthese aan de hand van een voorbeeld

De leerling oefent in het uitvoeren van de opdracht (handelen in een concrete situaties) de samenhang tussen K,V,A van meerdere leerplandoelstellingen, vanuit verschillende AD's:

AD5: Dagelijkse activiteiten begeleiden (5.12):

Onderliggende doelen:

- begeleidt ontwikkelingsgerichte dagelijkse activiteiten en:
 - o speelt hierbij in op de ervaringen, interesses en mogelijkheden van het kind/de groep kinderen;
 - o vertrekt hierbij vanuit observaties;
 - o houdt hierbij rekening met de visie en de mogelijkheden van de voorziening en tijdsordening;

- o bevordert het groepsklimaat;
- o heeft aandacht voor diversiteit;

In samenhang met AD1: leerplandoelstellingen 1.3: 'respectvol handelen, hygiënisch handelen, veilig handelen, ergonomisch handelen' en **AD2:** leerplandoelstelling 2.2: 'vlot en respectvol communiceren', met **AD5: 5.3** ' Begrip ontwikkeling toelichten en aanwenden vanuit een holistische, emancipatorische en dynamische mensvisie.' .

Opdracht:

Vertrek vanuit een uitgeschreven situatieschets en begeleidt een dagelijkse activiteit bij deze kinderen. Hou rekening met de situatieschets en de doelen.

De situatieschets bevat de nodige informatie over de kinderen en de situatie/context (bv. uitgeschreven observaties, beschrijving van een concrete situatie, beschrijving van beschikbare materialen en behoeftigheden,.....)

Doelen:

- 1) Je verzamelt gegevens over de kinderen, hun ontwikkeling, wensen, behoeften en hun situatie.
- 2) Je stemt je activiteit af op de kinderen (die gebaseerd is op de verzamelde informatie en datgene wat je observeert).
- 3) Je observeert het welbevinden en de betrokkenheid van de kinderen tijdens de activiteit.

Mogelijke ' handelingen/evaluatiecriteria:

- Je verzamelt en ordent gegevens over de kinderen, hun ontwikkeling, hun wensen en behoeften.
- Je gebruikt de informatie die je verzamelde bij de keuze voor een activiteit.
- Je observeert vooraf en tijdens de activiteit en past je handelen hierop aan.
- Je gaat vanuit je observaties met kinderen in dialoog.
-

3.1.5 Groei van leren in de les naar leren op stage

Het leerplan KZ is een geïntegreerd leerplan. Dit vooronderstelt dat leerplandoelstellingen zowel tijdens de les als tijdens stage worden bereikt. Het is dan ook belangrijk dat leerlingen een zicht krijgen op het samenspel tussen les en stage én dat er groei wordt verwezenlijkt van het leren in de les naar het leren op stage.

Bij het ontwikkelen van competenties is immers het begeleiden van de **transfer** tussen het geleerde tijdens de les naar het toepassen van geleerde op school naar een concrete gebruiker toe, in een concrete situatie/setting, erg belangrijk.

Wanneer de leerling het geleerde onder verwijderd toezicht en in complexe situaties, kan toepassen naar een concreet kind/groep kinderen toe, in een concrete situatie en hierbij kan functioneren in team, in een organisatie, heeft de leerling het hoogste beheersingsniveau bereikt.

Dit betekent dat naast de groei in het leren in samenhang, ook de groei van het leren tijdens de les naar het leren op stage belangrijk is:

Tijdens de les/tijdens geïntegreerd werken in schoolse context:

Fase 1: aanleren en inoefenen van leerplandoelstellingen of onderliggende doelen (aanleren van kennis en vaardigheden, vanuit een attitude) Het is het belangrijk om de beginpositie van de leerlingen in kaart te brengen)

Fase 2a: observeren/ervaren van geleerde m.b.t. leerplandoelstelling/AD (link met fase 1) naar een concrete gebruiker toe, in een concrete situatie/setting.

2b: inoefenen van geleerde m.b.t. leerplandoelstelling/AD naar een concre(e)t(e) kind(eren) toe, in een concrete situatie/setting.

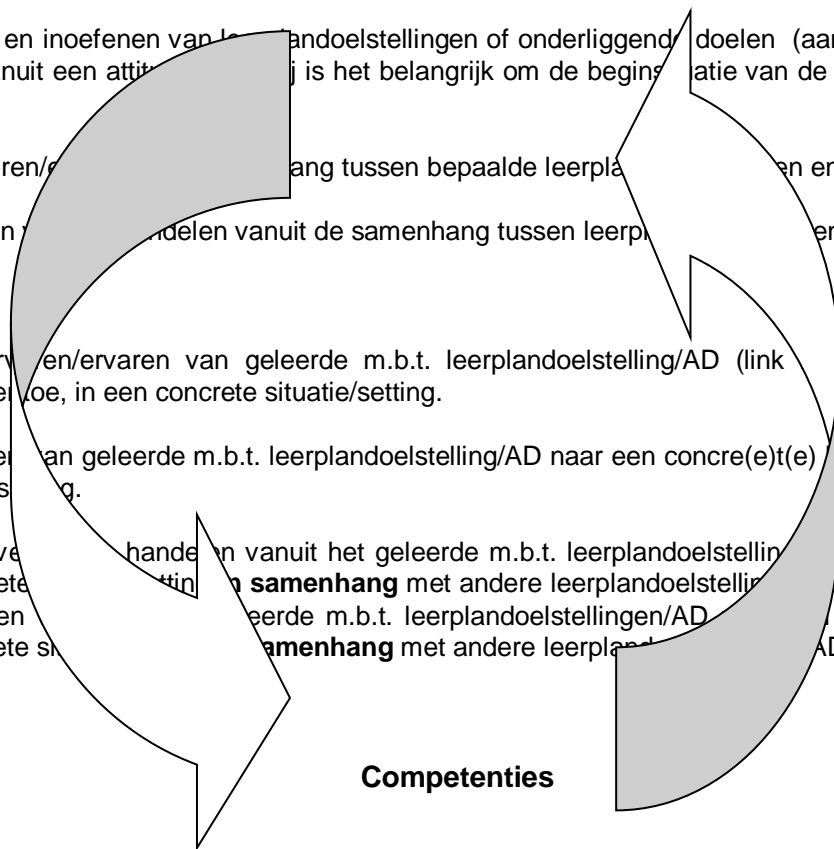
Tijdens stage

Fase 3a: observeren/ervaren van geleerde m.b.t. leerplandoelstelling/AD (link met fase 1) naar een concrete gebruiker toe, in een concrete situatie/setting.

3b: toepassen van geleerde m.b.t. leerplandoelstelling/AD naar een concre(e)t(e) kind(eren) toe, in een concrete situatie/setting.

Fase 4a: Observeren/ervaren van geleerde m.b.t. leerplandoelstelling/AD naar een gebruiker toe, in een concrete situatie/setting. **samenhang** met andere leerplandoelstellingen/AD's (link met fase 2).

4b: Handelen van geleerde m.b.t. leerplandoelstellingen/AD naar een kind/groep kinderen toe, in een concrete situatie/setting. **samenhang** met andere leerplandoelstellingen/AD's

Competenties

Tijdens fase 4 kan men al anticiperen op een volgende stap in de leerlijn, op wat leerlingen tijdens een volgende lesperiode op school zullen aanleren en inoefenen. (= opnieuw fase 1). Het verwezenlijken van het leerplan en leren van leerlingen doorheen les- en stageperiodes is m.a.w. een **cyclisch** gebeuren.

Binnen elke fase is het belangrijk dat er een groei is van werken onder directe begeleiding naar werken onder verwijderd toezicht.

De werkwoorden die werden gebruikt zijn te situeren binnen de verschillende fasen: bv. 'verduidelijken' en 'toelichten' (Fase 1), 'aanwenden' (fase 3b en 4b),....

In de wenken bij de leerplandoelstellingen, vindt u heel wat concrete suggesties omtrent het werken binnen de verschillende fasen.

Voorbeeld:

Stage:

VOORBEELDEN

In functie van het anticiperen op een volgende stap in de leerlijn, kregen leerlingen observatieopdrachten mee over de inrichting en indeling van de ruimtes en het aanbod van (spel)materialen/activiteiten binnen verschillende settings (groepsopvang; gezinsopvang, buitenschoolse opvang,...) **(Fase 3a en 4a)**

- Beschrijf de indeling van de (buiten)ruimtes en beschikbare infrastructuur.
- Op welke wijze bevordert de indeling van de ruimtes het positieve klimaat in de opvang (gezelligheid, schikking van de meubels/speeltuigen/..., kleuren, chaos, overzichtelijk of te geordend,.....)?
- Op welke wijze besteedt men aandacht aan veiligheid en past men de geldende richtlijnen toe?
- Kan men binnen deze setting spreken van een rijk aanbod aan materialen? Motiveer.
- Is er in deze setting een rijk aanbod aan diverse activiteiten en hebben kinderen kans tot kiezen? Motiveer.
- Spreekt men door het aanbod aan materialen en activiteiten verschillende ontwikkelingsgebieden aan?
- Is er aandacht voor het aanbieden van kosteloos materiaal?
-

Tijdens de lesperiode op school:

De stageopdracht wordt samen met de leerlingen besproken (welke ervaringen hadden ze, welke vragen hebben ze (ook ethische?), wat hebben ze geleerd,....?) en men formuleert aansluitend – samen met de leerlingen - een aantal doelen/vragen waarrond tijdens deze lesperiode zal worden gewerkt:

- Wat weet je nog vanuit de 3de graad weet over inrichting en indeling van ruimtes en over het aanbod van (spel)materialen en activiteiten) binnen deze setting.
- Wat kon je hieromtrent reeds observeren/ervaren tijdens stage (ook vorig schooljaar)?
- Toelichten van het belang van een 'rijk aanbod' en 'rijke omgeving'.
- Toelichten hoe indeling/infrastructuur/rijk aanbod bijdragen tot een positief klimaat.
- Toelichten hoe men door het aanbod en de omgeving de ontwikkeling van kinderen kan stimuleren.
- Exploreren van de geldende richtlijnen voor infrastructuur en veiligheid.
- Creëren van activiteiten met oog voor een rijk aanbod en rijke omgeving.
- ...

Er wordt vervolgens tijdens de lessen gewerkt rond deze vragen en doelen. (**Fase 1 en 2a**)

Tijdens geïntegreerd werken op school oefenen leerlingen d.m.v. werken met casussen, aan de hand van situatieschetsen het handelen in samenhang. (**Fase 2b**)

Tijdens stage (indien situatie zich voordoet):

- De leerling observeert het handelen van de stagebegeleider/mentor/meewerkende kinderbegeleider. (**fase 3a en 4a**)
- De leerling oefent onder directe begeleiding het omgaan met een rijk aanbod/rijke omgeving en het creëren van activiteiten met oog voor een rijk aanbod/rijke omgeving in op stage en kan zijn handelen duiden (aanwenden van kennis).(**fase 3b**) Stagebegeleider/mentor/kinderbegeleider die leerling begeleidt staat voor het aanbod van materialen en activiteiten. (**fase 4a**) (week 1 en 2).

- Leerling tracht bij creëren van activiteiten met het oog op een rijk aanbod voor een kind/kinderen aandacht te hebben voor handelen in samenhang/te handelen vanuit een totaalvisie (aandacht voor kinderparticipatie, keuzevrijheid, communicatie, reflectie.....). (week 2-3) (**fase 4b: in concrete situatie**)
- Leerling oefent het omgaan met een rijk aanbod/rijke omgeving en het creëren van activiteiten met oog een rijk aanbod vanuit een handelen in samenhang en reflecteert over het eigen handelen. (week 4 en volgende stageperiodes) (**fase 4b: groei naar transfer van geleerde naar meer concrete situaties - groei naar handelen onder verwijderd toezicht is in deze specifieke situatie wat hoog gegrepen**)

3.2 Geïntegreerd werken

We vermelden in het leerplan dat het team bij het verwezenlijken van het leerplan ruimte dient te maken voor geïntegreerd werken.

Bij het **geïntegreerd werken** krijgt het handelen vanuit een totaalvisie duidelijk gestalte in functie van het bereiken van de competenties van de studierichting. 'Integratie/samenhang' en 'groei' vormen de fundamenteën van dit geïntegreerd werken.

- **Integratie/samenhang:**
 - o Het geïntegreerd werken helpt leerlingen in het zien en ervaren van de samenhang tussen verschillende AD's en leerplandoelstellingen in functie van het handelen vanuit een totaalvisie (competenties).
 - o Het geïntegreerd werken helpt leerlingen in het zien en ervaren van samenhang tussen het geleerde op school (kennis, vaardigheden en attitudes) en de toepassing op stage (transfer les – stage, ! van cyclisch leren).
- **Groei:**
 - o Het geïntegreerd werken helpt leerlingen in hun groei tot competentie.

Geïntegreerd werken kan zowel tijdens de **les op school** als tijdens de **stage** gestalte krijgen. In dit punt beperken we ons tot de **ruimte voor geïntegreerd werken tijdens de lesperiode op school**. Binnen deze ruimte kan men werken met geïntegreerde opdrachten (3.2.1) of rond de samenhang of samenspel tussen les en stage (3.2.2)

3.2.1 Het werken met geïntegreerde opdrachten

Geïntegreerde opdrachten zijn dus opdrachten waarbinnen het handelen vanuit een totaalvisie duidelijk gestalte krijgt in functie van competentieontwikkeling. Door het uitvoeren van opdrachten zien en ervaren leerlingen de samenhang tussen de verschillende AD's en leerplandoelstellingen.

Mogelijke richtvragen bij opmaken van geïntegreerde opdrachten:

- Bouwen de opdrachten voort op de beginsituatie van de leerling (waar staan ze in hun groeilijn, wat hebben ze reeds verworven in de lessen) of anticiperen ze op een volgende stap in de leerlijn (waar zal in een komende periode verder rond gewerkt worden tijdens de lessen)? Hoe zie je dat?
- Worden de leerlingen door de opdracht uitgedaagd om de samenhang te zien en/of te ervaren tussen de verschillende algemene doelstellingen: (ped)agogisch te handelen, zorg dragen voor gezondheid en welzijn, communiceren,...? Hoe worden ze hiertoe uitgedaagd?
- Worden de leerlingen door de opdracht gestimuleerd om te denken en te werken vanuit een totaalvisie op zorg of op begeleiding? Hoe worden ze hiertoe gestimuleerd?
- Worden de leerlingen door de opdracht uitgedaagd om kwaliteitsbewust te handelen (handelen vanuit een holistische, dynamische en emancipatorische mensvisie, respectvol handelen, hygiënisch, veilig, ergonomisch, milieubewust, economisch handelen,...Hoe worden ze hiertoe uitgedaagd?
- Zijn de opdrachten opgemaakt en/of gedragen door het gehele team, met aandacht voor een logische opeenvolging of groeimogelijkheid?
- Werken de lay-out en taal inspirerend voor de leerlingen? Bv. kolommen, mindmapping, richtvragen,....
- Worden de opdrachten door het team geregeld bijgestuurd?
- Worden de evaluatiecriteria geconcretiseerd?
- Is er ruimte voor reflectie voorzien?

Werkvormen voor geïntegreerde opdrachten:

- Casussen met denk- en doe-opdrachten
- Simulatieoefeningen
- Rollenspelen
- Projecten
- Observatieopdrachten
-

Voor concrete suggesties verwijzen we naar de wenken bij de leerplandoelstellingen en naar het luik over stage.

3.2.2 Het werken rond de samenhang les – stage

Naast het ervaren van het samenspel tussen verschillende leerplandoelstellingen/AD's, stellen we dat in de ruimte voor geïntegreerd werken ook aandacht kan worden besteed aan het samenspel tussen les en stage. We denken hierbij o.a. aan het werken met opdrachten en aan het voorbereiden en nabespreken van het stageproces/de stage-ervaringen.

Geïntegreerde opdrachten:

Naast het werken met geïntegreerde opdrachten kan ook het voorbereiden/bespreken/begeleiden van stageopdrachten die gekoppeld zijn aan een specifieke leerplandoelstellingen (in kader van fasen in groei van les naar stage) een plaats krijgen binnen de ruimte voor geïntegreerd werken.

We denken hierbij bv. aan de voorbereiding en bespreking van inhoudelijke stageopdrachten rond bv. toelichten van multidisciplinaire teamwerking, participatie van kinderen en ouders, observeren van het omgaan met groepswerking,.....

Ook het voorbereiden en bespreken van opdrachten die gekoppeld zijn aan een bepaalde fase in het stageproces kunnen hier een plaats krijgen. Hiervoor verwijzen we naar het deel rond stage (zie 3.3.2).

We denken hierbij bv. aan het voorbereiden of nabespreken van (integratie)opdrachten/oefeningen waarbij linken tussen les en stage gelegd worden aan de hand van concrete ervaringen; bespreken en voorbereiden van opdrachten m.b.t. stage-evaluatie, verkenning van het werkveld onder de vorm van studiebezoeken en/of inleefmomenten en/of gerichte opdrachten naar een bepaalde doelgroep, werken aan project ... Ook hiervoor verwijzen we verder naar deel rond stage.

Een heel aantal richtvragen voor het uitwerken van geïntegreerde opdrachten (3.2.1) zijn uiteraard ook hier van toepassing.

Vorbereiding en nabespreking stage-ervaringen:

Hierbij is het de bedoeling dat leerlingen in beperkte groep onder begeleiding van een stagebegeleider/leraar werken en reflecteren omtrent stage.

Concreet kan dit verschillende aspecten inhouden:

- stagevoorbereiding (zie deel stage punt);
- het uitwisselen van stage-ervaringen (waarbij leerlingen actief luisteren en elkaar feedback geven, zoeken naar concrete bijsturing);
- omgaan met feedback, evaluatie en remediëring (zie deel stage 4);
- ...

We adviseren om voldoende tijd te voorzien voor geïntegreerd werken – dit kan uiteraard ook buiten de specifieke ruimte voor geïntegreerd werken (= afhankelijk van organisatiemodell!). Het is immers belangrijk dat leerlingen voldoende tijd, ruimte en kansen krijgen om het geleerde in samenhang te verankeren en bij te sturen.

3.3 Stage

3.3.1 Situering van stage binnen vak KZ (cf. Studierichtingsprofiel: inleiding op het leerplan)

In het specialisatiejaar lopen leerlingen stage bij verschillende **doelgroepen** in verschillende **settings**:

- Doelgroepen:
 - o Kinderen van 0 tot 12 jaar
→met aandacht voor specifieke doelgroepen
- Settings:
 - o Opvang van baby's en peuters: groepsopvang en gezinsopvang
 - o Buitenschoolse opvang
 - o Andere settings: Kleuteronderwijs, Centra voor Kinderzorg en Gezinsondersteuning (CKG), Buitengewoon basisonderwijs, MPI's, semi-internaten...
- In het **specialisatiejaar** (min. 10 wekelijkse lestijden):
 - o groepsopvang (streven naar min. 4 wekelijkse lestijden per jaar)
 - o buitenschoolse opvang (streven naar min. 4 wekelijkse lestijden per jaar)

Tijdens de stage staat het begeleiden van kinderen vanuit een totaalvisie centraal:

- Leerlingen worden begeleid in het competent worden als kinderbegeleider (C):
 - o Niveau beginnend beroepsbeoefenaar (leerlingen beantwoorden aan het profiel van de kinderbegeleider)
 - o In complexe opvang (zie leerplan)
 - o De groei van de leerling staat hierin centraal:
 - Groei in mate van verantwoordelijkheid: groei van het werken onder directe begeleiding naar het werken onder verwijderd toezicht (zie definitie hieronder).

Omschrijving werken onder verwijderd toezicht:

Het studierichtingsprofiel van de studierichting geeft weer welke competenties/algemene doelstellingen de leerlingen aan het einde van de graad of van het specialisatiejaar dienen te bereiken. Hierbij verwachten we dat leerlingen groeien in verantwoordelijkheid. Ze evolueren van het werken onder directe begeleiding naar het werken onder verwijderd toezicht.

Tijdens stage verwachten we dat leerlingen gedurende een welbepaalde periode vanuit een totaalvisie kinderen begeleiden of zorg dragen voor het menselijk functioneren van gebruikers onder begeleiding³ van de stagementor en/of stagebegeleider.

³ Een leerlingenstage wordt gedefinieerd als een op een leerlingenstageovereenkomst gebaseerde extramurale vorm van opleiding en vorming voor de leerling-stagiair, door begeleide participatie aan de activiteiten van een reële arbeidspost.

Ministeriële omzendbrief van 16 september 2002 betreffende "Leerlingenstages in het voltijds secundair onderwijs" <http://www.ond.vlaanderen.be/edulex> > rubrieken > coördinatie van de omzendbrieven > secundair onderwijs > instellingen en leerlingen > stages. => zie ook Mededeling-2011-049

Hieronder omschrijven we het begrip 'werken onder verwijderd toezicht'. Het is belangrijk om bij het afsluiten van stageovereenkomsten en bij het toelichten van de bijhorende activiteitenlijst⁴ in het bijzonder de betekenis van 'werken onder verwijderd toezicht' toe te lichten en te duiden op het belang van en de verantwoordelijkheid m.b.t. 'gedelegeerde taken'.

De activiteitenlijst vormt immers het vertrekpunt m.b.t. de gedelegeerde taken. Met andere woorden: de taken die door de stagementor gedelegeerd worden moeten steeds terug te vinden zijn in de lijst van stageactiviteiten. Per leerling kan er gedifferentieerd worden. Zo kan aan de ene leerling een bepaalde taak worden gedelegeerd, terwijl de andere leerling ze enkel onder begeleiding mag uitvoeren.

Werken onder verwijderd toezicht?

De leerling begeleiden tijdens het werken onder verwijderd toezicht betekent dat de leerling op zelfstandige wijze functioneert en hierbij:

onder verwijderd toezicht staat van de begeleider/mentor: leerling kan onmiddellijk beroep doen op de stagebegeleider/mentor die zich in de nabijheid vindt van de leerling.

gedelegeerde taken uitvoert tijdens een stagedag waarbij hij/zij – mits de mentor/begeleider snel bereikbaar is – alleen handelt. Hierbij is het de stagebegeleider/mentor die taken delegeert volgens het principe van de "goede huisvader". Hoe het toezicht tijdens de stageactiviteiten dient te worden georganiseerd is een feitenkwestie waarover via rechtsleer en rechtspraak geen uitsluitsel wordt gegeven. In elk geval zullen concrete omstandigheden moeten gewogen worden bij het bepalen van die activiteiten die worden gedelegeerd en door de leerling aldus "alleen" worden uitgevoerd:

- o de leeftijd van de leerling;
- o de maturiteit van de leerling;
- o de omgeving waar de activiteit doorgaat;
- o de aard van de activiteit;
- o de persoonlijke toerekeningsvatbaarheid van de jongere.

3.3.2 Stage in relatie tot het bereiken van leerplandoelstellingen

'Groei' en 'integratie/samenhang' vormen de fundamenten van het competentieontwikkeland leren en dus ook van stage.

- **Groei:**

- o Stage helpt leerlingen in hun groei tot competentie. De opdrachten/activiteiten bouwen voort op de beginsituatie van de leerling (waar staan ze in hun groeilijn, wat hebben ze reeds verworven in de lessen) of anticiperen op een volgende stap in de leerlijn (waar zal in een komende periode verder rond gewerkt worden tijdens de lessen).

- **Integratie/samenhang:**

- o Stage helpt leerlingen in het zien en ervaren van de samenhang tussen verschillende AD's en leerplandoelstellingen in functie van het handelen vanuit een totaalvisie (competenties).
- o Stage helpt leerlingen in het zien en ervaren van samenhang tussen het geleerde op school (kennis, vaardigheden en attitudes) en de toepassing naar een gebruiker in een concrete situatie toe (transfer les – stage, ! van cyclisch leren).

⁴ Volgens de omzendbrief SO/2002/09 moet de stageovereenkomst een bijlage bevatten met de geplande lijst van stageactiviteiten, die gezamenlijk wordt opgesteld door de stagebegeleider en de stagementor en die rekening moet houden zowel met de genoten schoolse opleiding en vorming als met de fysische en psychische maturiteit van de leerling.

In het leerplan zijn les en stage onlosmakelijk met elkaar verbonden. Stage en les vormen dus één geheel. Kortom, leerlingen bereiken de leerplandoelstellingen zowel via les als via stage. Het hoogste beheersingsniveau wordt bereikt op stage op voorwaarde dat leerlingen een gericht leerproces doormaken. Een gericht leerproces veronderstelt vooraf gekende doelstellingen met concrete criteria, kans tot groei en dus geleidelijkheid gekoppeld aan begeleidende evaluatie met reflectie door de leerling.

3.3.3 Het begeleiden van leerlingen doorheen het stageproces

De volgende fasen staan in functie van het bereiken van de leerplandoelstellingen en dus van het competent worden:

1 Algemene introductie

Deze introductie naar stage zal bepaald worden door het gekozen ordeningskader/leerlijnen en organisatiemodel. Sowieso is er een link tussen stage en les en omgekeerd! Deze link of samenhang moet duidelijk worden voor de leerlingen.

De voorbereiding van de leerlingen gebeurt in samenwerking met de leraren van het vak Kinderzorg (20 uur/week). Een goede voorbereiding werkt motiverend, prikkelt op een gezonde manier de nieuwsgierigheid naar het werkveld en de kinderen en verlaagt de drempel om op stage te gaan.

Tijdens de algemene introductie komen volgende inhouden aan bod:

- Het op spoor komen van de algemene beginsituatie van de leerlingen (3de graad) en hen hier op appelleren;
- Kwaliteitsbewust handelen naar gebruikers en hun omgeving vanuit een emancipatorische, holistische en dynamische mensvisie binnen de stagecontext;
- Administratieve voorbereidingen zoals stageovereenkomst, stageplaatsen, stageplanning, afspraken en regels in stagereglement...;
- Leerlingen zicht laten krijgen op de doelstellingen en competenties die ontwikkeld dienen te worden, stageactiviteiten, stageschrift en stage-evaluatiecriteria.
- Kennismaken met de wijze van stagebegeleiding, mentorschap en evaluatie ...;

Er zijn verschillende bruikbare werkvormen zoals kennismakingsbezoeken in het werkveld, getuigenissen van gebruikers en hun omgeving, verzorgenden, stagebegeleiders, stagementoren, inleefsituaties, stellingenspel, observatieopdrachten, ...

Een informatiemoment naar ouders toe is heel belangrijk in functie van het erkennen van hun ouderrol.

2 Specifieke introductie voor de stage

De specifieke introductie gebeurt vooraleer de leerlingen naar een nieuwe stageplaats gaan. Een gedeelte gebeurt soms klassikaal, de rest gebeurt in een individueel contact. Tijdens deze introductie maakt de stagebegeleider kennis met de leerlingen en geeft deze informatie door. Vooraf dient de stagebegeleider hiertoe duidelijke afspraken te maken met de stagementor zowel op inhoudelijk als op praktisch gebied.

Tijdens de specifieke introductie komen volgende inhouden aan bod:

- informatie over de stageplaats zoals ligging, infrastructuur, uurregeling, dagindeling, gewoonten, kledij, maaltijden ...
- informatie over de visie van de stageplaats op zorgen en/of begeleiden én de mogelijke concretisering naar gebruikers toe

- opsporen van de individuele beginsituatie van de leerling: waar staat de leerling in zijn competentiegroei? Wat zijn haar/zijn kwaliteiten/talenten? Welke zijn de uitdagingen/werkpunten/aandachtspunten voor de leerling en hoe wordt dit aangepakt?
- leermogelijkheden op basis van stageactiviteitenlijst, doelstellingen, evaluatiecriteria, stageschrift
- eerste stagedag en onthaal, stagebezoeken, stagementor, momenten van tussentijdse en eindevaluatie ...

3 Tijdens de stage

Stage betekent voor een leerling het doormaken van een leerproces via het opdoen van steeds complexer wordende professionele ervaringen en de daarbij behorende reflectie.

Leerlingen worden in dit proces begeleid door de stagebegeleider en de stagementor. Dit betekent:

- door de mentor onthaald worden, kans krijgen tot wennen, activiteiten (in ruime zin, ...) mogen meemaken, observeren ... ruimte en tijd krijgen tot het verwoorden van eerste gevoelens en indrukken. De eerste dagen laten immers een onuitwisbare indruk na op de leerling.
- Belangrijk is dat het kind/de groep kinderen gesitueerd wordt in zijn totaliteit, toelichten van concrete situaties/gebeurtenissen ... op stage zodat leerlingen een genuanceerd beeld krijgen en niet blokkeren naar aanleiding van bepaalde ervaringen
- activiteiten worden samen of onder begeleiding (van stagementor en/of stagebegeleider) voorbereid, uitgevoerd en besproken;
- dat stagebegeleiders leerlingen op de werkvloer observeren, ondersteunen en coachen:
 - o samen met de leerling zijn/haar beginsituatie opsporen;
 - o feedback en feedforward geven op basis van bijgewoonde momenten die van allerlei aard kunnen zijn bv. eetsituatie, spelactiviteit, hygiënische zorg,...
 - o stageopdrachten begeleiden en bijsturen;
 - o tussentijdse evaluatie en eindevaluatie voorbereiden;
 - o evaluatiegesprekken en nabesprekingen.
- stageschrift is motor tot gesprek met de stagebegeleider en mentor;
- regelmatige feedback met concrete bijsturingen geeft samen met reflectie door leerling kansen tot leren en met aandacht voor remediëring (m.b.t. aandachtspunten vanuit een vorige stageperiode);
- tussentijds evalueren (= begeleidend evalueren) samen met de leerling, de stagementor en de stagebegeleider van zowel positieve punten als werk- of aandachtspunten en tips; de leerling doet een eerste insteek aan de hand van concrete evaluatiecriteria met voorbeelden, de mentor en de stagebegeleider vullen aan en de stagebegeleider stuurt het gesprek als een goede moderator en maakt een bilan (= waar staat de leerling in het groeiproces, wat loopt goed, waaraan moet nog gewerkt worden en hoe wordt dit aangepakt door de verschillende partijen) op.
- eindevaluatie voorzien samen met de drie partijen met duidelijke evolutie van werkpunten én al dan niet bereiken van doelstellingen en concrete remediëringafspraken.

De tussentijdse en eindevaluatie wordt voorbereid door de leerling en ook achteraf aangevuld met wat er gehoord werd op de bespreking. Dit biedt de mogelijkheid om het leerproces bij de leerling te verhogen en op te volgen!

De begeleiding gebeurt in een sfeer van veiligheid, geborgenheid en bevestiging, in dialoog en met professionele deskundigheid. De voorbeeld- en voorleeffunctie van stagebegeleider en stagementor is van doorslaggevend belang. Het geven van groeikansen aan leerlingen primeert.

Werken met het schoolteam (leraren van het vak kindzorg) rond stage is ondersteunend en richtinggevend en verhoogt de kwaliteit van begeleiden én lesgeven. Op de vergaderingen kunnen bv. ervaringen uitgewisseld worden en kan er gezocht worden naar begeleidingstips bv. via een supervisiemethodiek.

4 Na de stage

Na de stage vindt er op de meeste scholen een stagevergadering plaats waarop de individuele evaluatiegegevens worden getoetst aan de concrete evaluatiecriteria en eventuele remediëring wordt afgesproken. De uiteindelijke stagebeoordeling wordt gegeven door de stagebegeleider op basis van de gegevens van de stagementor en de evolutie in het leerproces van de stagiair.

De stagebegeleider heeft eventueel ruggespraak met het stageteam; de klassenleraar en directie kunnen als waarnemers aanwezig zijn.

Verder heeft de leerling meestal samen met de stagebegeleider een individuele nabespreking van de stage en de stageopdrachten. Zo krijgt de leerling een duidelijk beeld van zijn leerproces aan de hand van de doelstellingen. Zowel wat goed liep als wat minder goed liep komt hierbij aan bod alsook de wijze op welke verder kan gewerkt worden. Bijsturing of remediëringsafspraken werken het best wanneer deze in concrete gedragstermen worden geformuleerd (schriftelijk en mondeling) en wanneer deze zowel naar de volgende stage als naar het lesgebeuren gericht zijn. Helderheid over wie deze afspraken samen met de leerling opvolgt en hoe is hierbij noodzakelijk. Soms werkt men met schriftelijke overeenkomsten.

In moeilijke situaties organiseren scholen vaak een gesprek met ouders, leerling, stagebegeleider en eventueel stagecoördinator, zodat alle partijen goed weten wat er aan de hand is en welke de remediëringsafspraken zijn.

Stage-evaluaties worden in een globaal geschreven beoordeling weergegeven. In de meeste scholen worden deze na elke stageperiode aan de ouders voorgelegd afhankelijk van evaluatieafspraken op school.

Aan het einde van het leerjaar volgt een eindbeoordeling voor stage op basis van volgende vragen:

- heeft de leerling de doelstellingen van specialisatiejaar bereikt?
- Hoe is de evolutie over het jaar?
- In welke mate heeft de leerling de competentie bereikt?

De besluiten van de stagevergadering worden vervolgens voorgelegd en besproken op de klassenraad. De delibererende klassenraad oordeelt dan over het **totaal** van de vorming waarvan stage een belangrijk deel uitmaakt.

Stagevergaderingen geven ook de mogelijkheid tot nascholing ter bevordering van de kwaliteit van het stage begeleiden. Regelmatige evaluatie van de stagewerking zowel met als zonder mentoren biedt leeransen voor het hele team. Ook kan er heel wat informatieve en praktische uitwisseling gebeuren.

Tenslotte leert de ervaring, dat het zinvol is wanneer de hele stagewerking regelmatig bevroegd en bijgestuurd wordt, zowel vanuit ervaringen met leerlingen, contacten met het werkveld, visie- en sectorontwikkelingen als ervaringen van leraren en stagebegeleiders. Uiteindelijk dient stage en les naar leerlingen toe een samenhangend geheel te vormen.

3.3.4 Werken met activiteitenlijst en stageschrift in functie van groei en integratie/samenhang

In het kader van stage is het wettelijk verplicht om te werken met een activiteitenlijst en stageschrift. We werken in dit punt suggesties uit m.b.t. de activiteitenlijst, de plaats van leerplandoelstellingen binnen het stageschrift en het werken met opdrachten binnen het stageschrift.

We stelden in de inleiding op dit deel rond stage dat groei en samenhang/integratie belangrijke elementen

zijn. De activiteitenlijst en het werken met opdrachten staan dan ook in functie van groei en van het zien en ervaren van samenhang/integratie naar een gebruiker toe, binnen concrete situaties.

1 Activiteitenlijst:

Belangrijk is het geïndividualiseerd zijn van de stageactiviteitenlijst èn het afgestemd zijn op de leerplandoelstellingen en het gekozen ordeningskader/leerlijn.

De evaluatiecriteria moeten eveneens gebonden zijn aan de leerplandoelstellingen en de competenties, het gekozen ordeningskader/leerlijn.

- Voor het opmaken van de lijst zie (competentieprofiel(en) (www.kindengezin – decreet – vergunningen) beroepsprofielen – wanneer deze beschikbaar zijn) en deel 2 juridisch kader.
- Lijst is aangepast aan de stageperiode/setting (cf. ordeningskader/leerlijnen), met ruimte voor aanvullingen op niveau van de individuele leerling.
- Ruimte voor bijhouden van activiteitenlijst in stageschrift: wat gedaan, hoe verlopen, vragen, bijsturing,....

2 Leerplandoelstellingen/doelen

Afhankelijk van de beginsituatie van de leerling binnen het ordeningskader/leerlijnen worden in het stageschrift de(leerplan)doelstellingen/doelen opgenomen waarrond de leerling tijdens deze stageperiode, in deze setting zal werken. De activiteitenlijst, stageopdrachten en evaluatiedocumenten zijn hiertoe hulpmiddelen.

3 Stageopdrachten

Deze stageopdrachten maken deel uit van het stageschrift en situeren zich binnen het wettelijk kader van het leerplan.

Bedoeling van de stageopdrachten

- Deze opdrachten ondersteunen het stageproces en/of staan in functie van het geïntegreerd werken (zie punt 3.2);
- Ze helpen leerlingen in het zien/en ervaren van de samenhang tussen verschillende AD's en leerplandoelstellingen in functie van het handelen vanuit een totaalvisie;
- Ze helpen leerlingen in het zien en ervaren van samenhang tussen het geleerde op school (K,V,A) en de toepassing op stage (transfer les- stage, ! cyclisch leren);

- Ze stimuleren leerlingen om te denken en te werken vanuit een totaalvisie op begeleiding, dagen de leerlingen uit om kwaliteitsbewust te handelen (handelen vanuit een holistische, dynamische en emancipatorische mensvisie, respectvol handelen, hygiënisch, veilig, ergonomisch, milieubewust, economisch handelen,...); dagen de leerlingen uit om de samenhang te zien en/of te ervaren tussen de verschillende algemene doelstellingen: (ped)agogisch handelen, zorg dragen voor gezondheid en welzijn, communiceren,....
- Ze zetten leerlingen aan tot reflectie: zich verplaatsen in het standpunt van de ander, het eigen (pedagogisch) handelen bijsturen,...

Tips bij het uitwerken van opdrachten:

- worden uitgewerkt/gedragen door het gehele team;
- bouwen voort op waar leerlingen staan in hun groeilijn (beginsituatie van de leerling), op wat ze in de lessen reeds verworven hebben, op waar ze nog verder zullen aan werken in de lessen (cyclisch proces, waarbij transfer stage – les voortdurend begeleid moeten worden);
- zijn gekoppeld aan evaluatiecriteria;
- dienen als reflectie op de ontwikkeling van de doelstellingen/competenties gelinkt aan de evaluatiecriteria (reflectielussen moeten opgenomen worden);
- zijn uitgewerkt met aandacht voor een logische opeenvolging of groeimogelijkheid;
- hebben een inspirerende lay-out, bv. kolommen, mindmapping, richtvragen,....;
- worden gedurende de stageperiode begeleid en bijgestuurd afhankelijk van context, concrete situatie, gebruiker;
- worden door het team op regelmatige basis bijgestuurd;
-

Belangrijke bemerking: “Less is more! “

Suggesties voor stageopdrachten:

- Eerste ervaringen en gevoelens (positieve en negatieve) met doelgroep, collega's, verantwoordelijke, stagementor, stagebegeleider

- Korte situering van de stageplaats (sommige delen kunnen uitgewerkt zijn door het team): benaming/aard, wie zijn de gebruikers, zorgverleners, wat is de missie/pedagogische visie/ visie op begeleiden, en ruimte voor eigen bedenkingen, vragen,...
- Opdrachten die leerlingen een zicht helpen krijgen op de praktische organisatie en structuur van de stage (praktisch-organisatorisch)
- Opdrachten die leerlingen helpen in het verwerkings-en reflectieproces omtrent datgene wat ze op stage meemaken: aan de hand van richtvragen, verwerkt in een observatieopdracht, wekelijks ervaringen laten neerschrijven, bv. Bij onthaal, rond taalgebruik,...
- Leerlingen met concrete voorbeelden laten aangeven of ze hun doelstellingen hebben bereikt (als voorbereiding van evaluatie)
- Werken met ventilatieblad waarop leerlingen gevoelens, gebeurtenissen kunnen neerschrijven (vertrouwelijk tussen leerling en stagebegeleider).
- Voorbereiding van tussentijdse en eindevaluatiemomenten aan de hand van concrete vragen, zelfevaluatieformulier,...
- Ruimte voor de leerling om synthese te maken van het evaluatiegesprek, om te verwoorden wat men heeft gehoord tijdens dit gesprek (gevoelens, positieve feedback, werkpunten) en hoe aan deze werkpunten werken?
- Ruimte voor het opnemen van concrete werkpunten (vorige stage, volgende stage)
- Inhoudelijke opdrachten rond bv. toelichten van teamwerking (AD3), de inspraak van kinderen en ouders of opdrachten m.b.t. pedagogisch handelen (AD5), concretiseren van kwaliteitsbewust handelen (AD1), ethisch reflecteren m.b.t. een thema (alle AD's), . Voor meer suggesties: zie wenken bij leerplandoelstellingen.
- Opdrachten waarbij 'het kind/de groep kinderen' of 'een bepaalde activiteit/situatie' (maaltijdgebeuren, dagelijkse zorg, spel, taalstimulering....) het centrale uitgangspunt van de opdracht vormen.
- Opdrachten m.b.t. het evalueren van het eigen handelen⁵ tijdens een activiteit/zorg en formuleren van aandachtspunten naar de toekomst toe (bijsturing)
- Opdrachten die rekening houden met en afgestemd zijn op de visie van de voorziening.
- Observatieopdrachten:

⁵ AD1: 1.4 (methodisch handelen)

- in functie van het observeren/ervaren van het geleerde m.b.t. leerplandoelstelling/AD naar een concreet kind/groep kinderen toe, in een concrete situatie/setting (zie fase 3a punt 3.1.5);
- In functie van het observeren van het handelen vanuit het geleerde m.b.t. leerplandoelstelling/AD naar een kind/groep kinderen toe, in een concrete situatie in samenhang met andere leerplandoelstellingen/AD's (zie fase 4a punt 3.1.5);
- In functie van het anticiperen op een volgende stap in de leerlijn, op wat leerlingen tijdens een volgende lesperiode op school zullen aanleren en inoefenen (zie fase 4 punt 3.1.5).
- Observatieopdracht waarbij een kind centraal staat: Observeer een kind doorheen de stageperiode: 1 item per week (ontwikkeling, specifieke voeding, hygiënische verzorging van het kind, het omgaan met taal,...) en dit aan de hand van richtvragen.
- ...
- Schets een algemeen beeld van een bepaald kind a.d.h.v. een schrijfkader (schrijfkader bevat richtvragen bv. m.b.t. de verschillende ontwikkelingsgebieden, is afgestemd op kindvolgsysteem/kinddossier in de voorziening);
- Beschrijf de wijze waarop men een kind met een specifieke begeleidingsbehoefte begeleid (a.d.h.v. richtvragen)?
-

3.3.5 Rol stagebegeleider – mentor

Wanneer men er voor kiest om op deze wijze te werken is het belangrijk om duidelijke afspraken te maken omtrent de rollen van de stagebegeleider en stagementor. In heel wat scholen organiseert men daartoe mentorenoverleg op de school waarbij men tot een wederzijdse afstemming komt.

1 Stagebegeleider

De stagebegeleider is een leraar met een duidelijke onderwijsopdracht op de stageplaats namelijk het begeleiden van het stageleerproces van de stagiair.

De stagebegeleider:

- is aangesteld door de school en geeft bij voorkeur ook les;
- stelt zich loyaal op zowel binnen schoolteam als binnen stageplaats;
- bezit sociale vaardigheden om leerlingen te begeleiden (heeft inzicht, is objectief, kan structuur aanbrengen, kan bevestigen en ondersteunen, is een identificatiefiguur ...); kan een gesprek aangaan met leerlingen over leersituatie (leergesprek), gebruikers, gevoelens in de dagelijkse stagesituatie ...;
- heeft zicht op de beginsituatie en het stageleerproces van de leerling;
- bouwt een professionele relatie op met de stagementor;
- kan overleggen en onderhandelen met alle betrokken partijen;

- neemt door middel van coaching (indien mogelijk: afhankelijk van setting) actief deel aan het stageleerproces tijdens zorgende, (ped)agogische, huishoudelijke activiteiten: laat de leerling evalueren en reflecteren en geeft concrete feedback en bijsturing;
- Indien men niet kan meewerken als stagebegeleider moet de begeleiding gebeuren via stageschrift en regelmatig gesprek met leerling in samenspraak met de stagementor;
- bezit de vaardigheid en deskundigheid om vorderingen van leerlingen op te volgen, bij te sturen en te evalueren;
- begeleidt het werken met het stageschrift;
- beoordeelt de stage op het einde van het stageproces, na advies van de stagementor en in samenspraak met de stagevergadering;
- maakt een schriftelijke rapportage op van het stageproces/verloop van de leerling;
- rapporteert aan de stagecoördinator, stagevergadering, klassenraad;
- heeft ervaring in het stageleergebied en/of doet alsnog ervaring op, houdt actuele ontwikkelingen bij;
- neemt deel aan stagevergaderingen en delibererende klassenraden;
- bespreekt in de klasgroep op gestructureerde wijze stage-ervaringen die kunnen worden veralgemeend.

2 Stagementor

De stagementor is een personeelslid van de stageplaats (met een begeleidingsopdracht vanwege de stagegever); bij afwezigheden zorgt hij voor een vervanger.

De stagementor is een belangrijke schakel in het leerproces van de leerling. De stagementor heeft een aanvullende taak in de vorming van de leerling. De stagementor brengt gegevens aan die bijdragen tot de evaluatie.

Er kan ook meer dan één mentor zijn bv. een directe collega kinderbegeleider en de verantwoordelijke. Belangrijk is dat er heldere afspraken zijn en dat beide mentoren betrokken worden bij de begeleiding en evaluatie.

De stagementor

- bezit minimaal een evenwaardig niveau als de leerling-kinderbegeleider;
- stelt zich loyaal op zowel naar schoolteam toe als binnen eigen organisatie;
- is sociaal vaardig om leerlingen te begeleiden (heeft inzicht, is objectief, kan structuur aanbrengen, heeft verbale mogelijkheden, kan bevestigen en ondersteunen, is een identificatiefiguur ...);
- is deskundig en heeft praktijkervaring op de stageplaats;
- is de contactpersoon op de stageplaats voor alle vragen in verband met stages;
- is op de hoogte van de doelstellingen en evaluatiecriteria, kijkt stageschrift na, bereidt voor en neemt deel aan de evaluatiemomenten op de stageplaats;
- introduceert de leerling op de stageplaats en geeft zowel praktische als inhoudelijke informatie;
- is tactvol en respecteert het beroepsgeheim ten opzichte van de leerling stagiairs;
- werkt concreet samen met de leerling en geeft feedback;
- volgt het functioneren van de leerling op;
- meldt tijdig problemen, tekorten in het functioneren van de leerling aan de stagebegeleider;
- is niet verantwoordelijk voor de eindbeslissing i.v.m. stage.

3.3.5 Het organisatorisch kader voor stage

- We verwijzen we hiervoor naar de Mededeling rond stage (doc: M-VVKSO-2011-049) en naar edulex (www.ond.vlaanderen.be/edulex).
- Plan voldoende lange stageperiodes in (periodes van 4 weken voor groepsopvang en buitenschoolse opvang) zodat leerlingen kunnen wennen, groeien en bijsturen naar aanleiding van tussentijdse evaluatie.
- Het werken met blokstages is aanbevolen.
- Het werken met terugkomdagen kan heel wat mogelijkheden bieden naar geïntegreerd werken: stagebesprekingen, supervisie, werken met stageschrift, werken rond geïntegreerde opdrachten, remediëring ...

3.4 Geïntegreerde proef⁶

Zie visietekst: De geïntegreerde proef in het voltijds secundair onderwijs (www.vvksso.be -> Visieteksten).

Zie GIP-fiche op lessentabel: www.vvksso.be -> lessentabellen -> 3de graad bso -> Kinderzorg)

3.5 Evalueren van het vak Kinderzorg in het specialisatiejaar (bso)

Inleiding

In dit document – dat tot stand kwam in samenwerking met de pedagogische begeleiders – willen we de thematiek van het evalueren uitdiepen en willen we leraren en directie handvatten aanreiken voor het evalueren van het vak KZ van het specialisatiejaar bso van het studiegebied Personenzorg. We spreken van handvatten omdat evaluatie behoort tot de pedagogische vrijheid of autonomie van de school. Het lijkt ons dan ook aangewezen dat leraren en directie samen nadenken om tot een kwaliteitsvol, schoolspecifiek evaluatiebeleid te komen.

Het vak KZ betreft minimaal 20 lessen + 2u expressie AV per week. Het omvat 1 competentie en 7 algemene doelstellingen die elk verder worden geconcretiseerd in verschillende leerplandoelstellingen. Deze worden (bij voorkeur) door meerdere leraren aangeleerd en/of dus ook geëvalueerd. De realisatie van het leerplan of het bereiken van de competenties vereist een integratie en/of samenhang van leerplandoelstellingen, afkomstig van verschillende algemene doelstellingen. Alvorens tot de evaluatie van leerlingen over te gaan, dient het schoolteam⁷ een aantal voorbereidende stappen te zetten (punt 1).

De evaluatie is de verantwoordelijkheid van het team en niet van een individuele leraar. Een weloverwogen evaluatiebeleid, gedragen door het hele team, is dan ook wenselijk. In dit document focussen we op de evaluatie van de leerling.

Evalueren heeft 2 grote functies:

1. Evaluaties die enkel **begeleidend** van aard zijn. Het is immers de bedoeling dat leerlingen de kans krijgen om te oefenen, te leren uit gemaakte fouten, te leren van gekregen feedback (punt 2).
2. Evaluaties die leiden tot de **beoordeling** (attestering) van een leerling (punt 3).

Het is zeer belangrijk dat een leerling vooraf weet of het een begeleidende of beoordelende evaluatie is.

1 Voorbereidende fase

Alvorens we als team kunnen focussen op het evalueren van leerlingen dient men voorafgaande, op niveau van het schoolteam – in overleg met de directie – voorbereidende stappen te zetten.

⁶ De informatie i.v.m. GIP is ook terug te vinden op de GIP-fiche bij het leerplan.

⁷ Wanneer we het begrip 'team' gebruiken, bedoelen we daar alle actoren mee die de leerlingen begeleiden: de leraar, de stagebegeleider, de mentor,... Wanneer we enkel die actoren bedoelen die verbonden zijn aan de school, gebruiken we de term 'schoolteam'. Wanneer we het verder in document hebben over de 'leraar', wordt hiermee, wanneer het stage betreft, ook de mentor of stagebegeleider bedoeld.

1.1 Organisatie en planning van het vak KZ

- Voor of bij de start van het schooljaar is het belangrijk met het schoolteam alle leerplandoelstellingen te ordenen om een logische leerlijn/groeilijn voor leerlingen te bekomen.
- Als eerste logische stap dient men na te gaan welke stageplaatsen/settings best in aanmerking komen om de leerplandoelstellingen te bereiken en een keuze te maken om leerlijnen te ontwikkelen in functie van de plaatsen waar leerlingen stagelopen of omgekeerd.
- Het is belangrijk om – ongeacht het organisatiemodel waarvoor men kiest - als schoolteam af te spreken of men geïntegreerd werken + stage als een aparte cluster beschouwt (in functie van beoordeling en rapportering) of dat men geïntegreerd werken/stage integreert binnen elke cluster.
- We adviseren om een aparte evaluatie en rapportering voor GIP te voorzien. (zie: fiche GIP bij de lessentabel en deel 3.4 in servicedocument)

Voorbeeld: mogelijk model voor planningsdocument⁸: in de cellen vermeldt men het nummer van de leerplandoelstelling.

	specialisatiejaar
Kwaliteitsbewust handelen	
Communicatie	
Samenwerking/team + organisatie	
Gezondheid en welzijn	
Pedagogisch handelen	
Indirecte zorg	
Oriënteren op werken/levenslang leren	

⁸ Planningsdocument kan ook weerspiegeling zijn van gekozen organisatiemodel. We maken op dit ogenblik binnen dit model nog geen onderscheid tussen les en stage. Op stage en tijdens het geïntegreerd werken krijgt de leerling de kans om het geleerde toe te passen naar de gebruiker toe, in een concrete situatie (hoogste beheersingsniveau van de doelstelling). Daarnaast leert de leerling in het handelen het geleerde vanuit meerdere doelstellingen te combineren in functie van het groeien in competentie (samenhang/integratie). Het onderscheid tussen les en stage wordt dus pas relevant in de volgende stappen.

- In een volgende stap bepaalt het schoolteam welke leerplandoelstellingen aan bod komen in welke periode en wanneer bepaalde doelstellingen en/of beheersingsniveaus (tussenniveaus) worden beoordeeld:
 - Aanleren, inoefenen (= begeleiden⁹) en eventueel beoordelen¹⁰ van leerplandoelstellingen of onderliggende doelen tijdens de les: door welke leraar en wanneer? Bv. Door leraar A
 - Inoefenen/begeleiden van het zien van samenhang tussen bepaalde leerplandoelstellingen én van het handelen vanuit die samenhang (bv. tijdens de les, tijdens het geïntegreerd werken)
 - Toepassen van het geleerde m.b.t. de leerplandoelstelling naar het kind/de groep kinderen toe, in een concrete situatie (op stage/setting): inoefenen en beoordelen.
 - Toepassen van het geleerde m.b.t. de leerplandoelstelling naar het kind/de groep kinderen toe, in een concrete situatie (op stage/setting) **in samenhang met andere leerplandoelstellingen** (in functie van het bereiken van de competentie): inoefenen en beoordelen.

- Vermits men de leerplandoelstellingen op verschillende wijze kan ordenen en clusteren: per algemene doelstelling, zelfgekozen cluster (inhoudelijke samenhang al dan niet met de keuze voor geïntegreerd werken + stage als aparte cluster) of... is het naar de rapportering van evaluatiegegevens toe wenselijk dat er transparantie is tussen het rapport¹¹ en de clustering/organisatie van vak Kinderzorg.
Merk op: Belangrijk om na te denken over de wijze en het tijdstip dat men rapporteert over stage (na elke stageperiode – of op het ogenblik dat men rapporteert over het geheel van het vak Kinderzorg/ studierichting).

- Tenslotte moet we als schoolteam vooraf bepalen welk gewicht iedere cluster naar tijdsbesteding en/of welk gewicht iedere cluster in de beoordelende fase zal krijgen.

- Suggesties:

Bij het bepalen van het gewicht van elke cluster in de beoordelende fase kunnen we:

 - vertrekken van het aantal effectieve les- en/of stage-uren dat we besteden aan iedere cluster (tijdsbesteding),
 - of elke cluster als even belangrijk beschouwen,
 - of als team vooraf het gewicht van elke cluster vastleggen (kan variëren van jaar tot jaar of van periode),

⁹ Zie punt 2.

¹⁰ Zie punt 3.

¹¹ Dit geldt zowel voor de tussentijdse rapporten als voor het (eind)rapport waarop de delibererende klassenraad zijn eindbeoordeling voor het al dan niet slagen voor het schooljaar/studierichting baseert. (zie 3.2 en 3.3)

- of...

1.2 Formuleren van evaluatiecriteria

- In functie van het begeleiden en beoordelen van leerlingen is het belangrijk dat evaluatiecriteria (SMART) vanuit de leerplandoelstellingen en vooraf worden uitgeschreven. Voor aanzetten tot het formuleren van deze criteria, verwijzen we naar het servicedocument.
- Suggesties:
 - Let bij het uitschrijven van de criteria goed op het werkwoord dat werd gebruikt in de leerplandoelstelling: het geeft het minimaal vereiste beheersingsniveau weer, het verwijst naar de handeling die van de leerling wordt verwacht.
 - In functie van het bereiken van de competenties dienen leerlingen tijdens het geïntegreerd werken en op stage (= in concrete situaties) verschillende leerplandoelstellingen te combineren bij het handelen. Het is belangrijk om na te gaan op welk moment men welke integratie van de leerlingen verwacht en dit dan ook uit te schrijven op niveau van de criteria.¹²

2 Het begeleidend evalueren van leerplandoelstellingen

2.1 Hoe begeleiden we als team de leerling?

Dit bespreken we in team, op niveau van de studierichting en/of graad en/of leerjaar en in overleg met de directie:

2.1.1 *Wat verstaan we onder begeleidend evalueren?*

Vanuit het oogpunt van de leerling gebeurt het begeleidend evalueren tijdens een soort training, een oefenperiode waarin hij de kans krijgt om te groeien naar wat van hem wordt verwacht (leerplandoelstellingen), zonder dat hij over dit oefenen een waardeoordeel krijgt in functie van attestering. Het begeleidend evalueren is een gezamenlijke en gedeelde verantwoordelijkheid van leerlingen en het team.

2.1.2 *Hoe verloopt het begeleidend evalueren?*

2.1.2.1 *Rol van het team*

Tijdens de fase van het begeleidend evalueren, heeft de leraar/mentor een coachende rol.

Merk op: de mentor heeft enkel in deze fase een verantwoordelijkheid, en niet in de fase van het beoordelend evalueren.

Doel?

¹² Voorbeeld: Pedagogisch handelen bij het zorg dragen voor het menselijk functioneren in een concrete situatie: naast het formuleren van criteria m.b.t. het bereiken van deze specifieke doelstelling (AD4), kan men criteria formuleren als: 'aanwenden van kennis (hygiënische verzorging, zindelijkheidstraining, aanwenden van kennis i.v.m. veranderingen/tekens,...); vlot communiceren (AD2); kwaliteitsbewust handelen (AD1), pedagogisch handelen (AD5). Mate van mogelijkheid tot integratie door leerling kan hierbij evolueren doorheen het jaar.

- Leerlingen begeleiden in hun leerproces door continue reflectie en bijsturing.

Wanneer gebeurt wat?

- Vooraf helderheid verschaffen over **wat** en **hoe** men wil dat leerlingen leren (wordt bepaald door het schoolteam).
 - Suggestie:
 - Het kan zinvol zijn om in functie van het begeleiden van de leerlingen samen met hen criteria (kennis, vaardigheden en attitudes in samenhang) te zoeken en te ordenen.
 - Tijdens het begeleiden kunnen we meer criteria hanteren dan tijdens het beoordelen van de leerling.
- Het begeleidend evalueren gebeurt **permanent** en **regelmatig** waarbij de feedback gegeven tijdens de les en tijdens stage als één geheel wordt beschouwd (koppeling les - stage).

Hoe?

- Leerlingengedrag/handelingen/producten...m.b.t. het leren observeren en registreren.
- Wat we als leraar/mentor zien, horen, voelen...spiegelen of 'teruggeven'.
- Feedback geven: zinvol, vanuit ik-vorm, concreet, onderscheiden van gedragsbeschrijvingen en interpretaties, peilen naar reacties....
- Vragen naar bevindingen van de leerlingen zelf m.b.t. de opgegeven criteria: hoe kijkt hij naar zijn leerproces, hoe ervaart hij dit, hoe ervaart hij de opdracht....
- Kort op de bal bijsturen: concrete werkpunten en advies formuleren, zeggen wat leerling al goed doet, wat hij beter kan en hoe de leerling dit best aanpakt.
- Creëren van een veilig en stimulerend leerklimaat en voldoende tijd voorzien voor het begeleidend evalueren.
- Het eigen onderwijsproces aanpassen aan het leerproces van leerlingen.

2.1.2.2 Rol van de leerling?

Tijdens de fase van het begeleidend evalueren heeft de leerling de rol van 'lerende'.

Doel?

- Inzicht krijgen op en in handen nemen van eigen leerproces, eigen mogelijkheden, vorderingen en beperkingen leren kennen, zichzelf bijsturen en opnieuw proberen/oefenen/... (=reflecteren)

Hoe?

- Volgens bepaalde werkmodellen, bv. Korthagen, Starr-methode, Swot-analyse....

- Mondeling, schriftelijk, met woorden, symbolen, kleuren
- Co-evaluatie (leraar/mentor en leerling), zelfevaluatie (leerling), peerevaluatie (medeleerlingen)

2.2 Rapportering van het begeleidend evalueren

De rapportering kan mondeling of schriftelijk/digitaal gebeuren door een leraar/mentor en/of leerling onder de vorm van reflectieblaadjes, checklists, soort dag- of logboek, portfolio....waarin de voortgang in het verwerven van de leerplandoelstellingen/doelen/handelingen/criteria vastgelegd wordt. Dit laat toe om bij te sturen en te borgen wat goed gaat.

2.3 Attestering

Het begeleidend evalueren gaat vooraf aan het 'beoordelen' en staat los van attestering.

3 Het beoordelend evalueren van competenties/leerplandoelstellingen

3.1 Hoe beoordelen we als team de leerling?

Dit bespreken we in team, op niveau van de studierichting/profiel van de verzorgende en/of leerjaar en in overleg met de directie.

3.1.1 Wat beoordelen we?

Het leerplan bevat 2 competenties. De onderliggende leerplandoelstellingen dienen elk op zich en in samenhang met elkaar geëvalueerd te worden.

3.1.2 Wie beoordeelt wanneer?

- Suggesties:
 - Eerst aanleren en begeleiden, daarna pas beoordelen!
 - Eenzelfde leerplandoelstelling kan op verschillende momenten en door verschillende leraren geëvalueerd worden. Het is belangrijk om dezelfde lijst van criteria te hanteren wanneer een zelfde doelstelling door meerdere leraren wordt geëvalueerd. Verschillende leraren kunnen echter verschillende of slechts een beperkt aantal criteria uit een zelfde lijst beoordelen.
 - Als schoolteam bepalen we op welk (tussen)niveau/beheersingsniveau een leerplandoelstelling best wordt geëvalueerd. Een leerplandoelstelling kan gaandeweg bereikt worden, de evaluatie kan met een stijgende moeilijkheidsgraad opgebouwd worden. Criteria worden daarom best in stijgende moeilijkheidsgraad opgelijst. Ook de context waarbinnen de doelstelling moet worden bereikt kan gaandeweg complexer worden (o.a. transfer naar gebruiker toe, in concrete situatie).
 - Als schoolteam bepalen we wanneer we leerplandoelstellingen in samenhang evalueren en maken we daarvoor de nodige afspraken (wie evalueert welke samenhang wanneer?)
- Merk op: het schoolteam en niet de mentor draagt de eindverantwoordelijkheid bij het beoordelend evalueren.

3.1.3 Hoe verloopt het beoordelen?

3.1.3.1 Wat zijn geschikte beoordelingsmethoden?

- De keuze van de evaluatiemethode wordt in zeer grote mate bepaald door de leerplandoelstelling¹³.
- Mogelijke evaluatiemethoden: assessment¹⁴, praktijkoefening, observatie, oefening in groep, toets, gesprek....
- Suggestie:
 - Bij evaluatie van eenzelfde leerplandoelstelling door meerdere leraren of op verschillende momenten, is er variatie aan evaluatiemethoden nodig en zijn dus afspraken binnen het team zeker aangewezen.

3.1.3.2 Hoe registreren we de gegevens van de beoordeling?

- Vertrekkende van evaluatiecriteria, kan de beoordeling worden weergegeven aan de hand van cijfers, categorieën (letters, waardeschalen....) via een uitgeschreven verslag of een combinatie.
 - Aan de hand van cijfers:
Voorbeeld: een leraar besteedt 8 uren aan 1 leerplandoelstelling. Hij toetst deze aan de hand van 6 evaluatiecriteria. De leraar geeft door middel van een cijfer weer in welke mate de leerling de doelstelling heeft bereikt.
 - Aan de hand van categorieën, meer bepaald waardeschalen:
Voorbeeld: een leraar besteedt 4 uren om 2 leerplandoelstellingen te bereiken. Als evaluatie neemt hij een klassieke toets af. De toets bestaat uit 3 vragen: vraag 1 toetst de eerste leerplandoelstelling, vragen 2 en 3 de tweede leerplandoelstelling. Door middel van een waardeschaal met 4 beoordelingscriteria geeft de leraar op het einde van de toets weer in welke mate de leerling de iedere leerplandoelstelling heeft bereikt: onvoldoende, voldoende, goed of zeer goed.
 - Aan de hand van een uitgeschreven verslag
 -

3.1.3.3 Welk gewicht krijgt iedere leerplandoelstelling tijdens het beoordelen?

- Het is belangrijk dat iedere leerplandoelstelling doorheen de graad geëvalueerd wordt.
- Bij de keuze van het gewicht van iedere leerplandoelstelling in het geheel van de beoordeling kunnen we:

¹³ Wanneer een leerplandoelstelling verwijst naar 'handelen', moeten leerlingen de handeling kunnen uitvoeren en moet de gekozen evaluatiemethode aangepast zijn.

¹⁴ "De term assessment betekent dat het handelen van de totale persoon voorop staat. Het gaat niet om het meten van kennis, vaardigheden of attitude, maar om de integratie en interactie met elkaar (Dochy)." Voor meer informatie hieromtrent verwijzen we bv. naar F. Doch, G. Nickmans, Competentiegericht opleiden en toetsen, Lemma (2005)

- Vertrekken van het aantal effectieve lessen dat we besteed hebben aan iedere leerplandoelstelling afzonderlijk.
- Iedere leerplandoelstelling als even belangrijk beschouwen. Iedere leerplandoelstelling krijgt een zelfde gewicht.
- Als team vooraf het gewicht van iedere leerplandoelstelling vastleggen....(naar analogie met de jaarplanning)
- Het hoogste beheersingsniveau van de doelstelling (transfer en samenhang/integratie – geïntegreerd werken/stage) krijgt een ander gewicht dan de tussenniveaus.
-

3.1.3.4 Hoe brengen we de gegevens van de beoordelingen samen in functie van rapportering?

- Iedere leraar beschikt over heel wat evaluatiegegevens op het niveau van de leerplandoelstellingen en heeft dit weergegeven volgens een schoolspecifiek systeem (cijfers, categorieën, verslag, een combinatie van....)
- Suggesties:
 - Iedere leraar geeft zijn beoordelingen op het niveau van de leerplandoelstelling digitaal in (cfr. Digitaal puntenboek) voorbeeld format:

Leraar X	Evaluatiemomenten				
	Datum	Datum	Datum	Datum	Datum
1.1 bijdragen aan kwaliteitszorg ¹⁵ :					
- Tijdens de les					
- Tijdens geïntegreerd werken + stage					
1.2 respectvol omgaan met zichzelf					
1.3 het respectvol handelen afstemmen op de ander en zijn situatie					
....					

- Software hanteren die een verdere verwerking van de leraargebonden gegevens toelaat:

¹⁵ Wanneer men naar beoordeling toe geen onderscheid in gewicht maakt tussen beheersingsniveau bereikt tijdens de les en beheersingsniveau op stage (transfer + samenhang) of wanneer men koos voor een aparte cluster voor stage is de opsplitsing 'tijdens de les' en 'tijdens geïntegreerd werken + stage' overbodig.

- Samenbrengen van de beoordelingen van de verschillende leraren op niveau van:
 - Leerplandoelstellingen
 - 7 algemene doelstellingen
 - Vak KZ
 - Zelf samengestelde clusters van leerplandoelstellingen/algemene doelstellingen

Voorbeeld format:

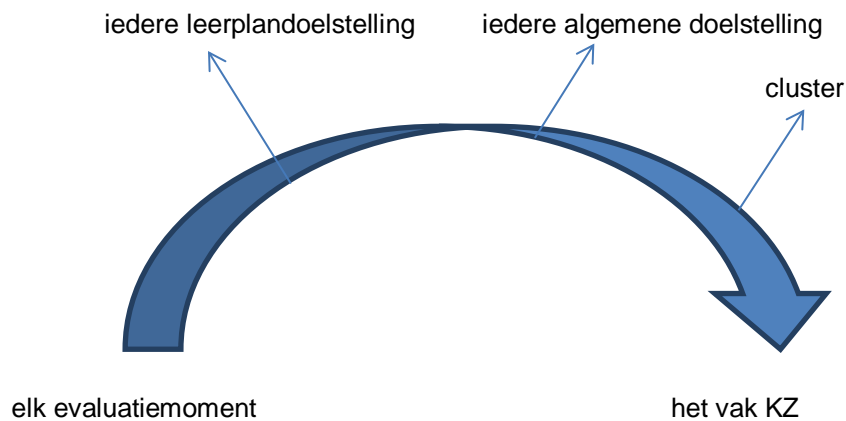
	Leraar 1				Leraar 2			Leraar 1 + 2
	Datum	Datum	Datum	Totaal	Datum	Datum	Totaal	Totaal
1.1 bijdragen aan kwaliteitszorg								
1.2 respectvol omgaan met zichzelf								
1.3 Het respectvol handelen afstemmen op de ander en zijn situatie								
1.4 Ethisch en deontologisch handelen								
1.5 Methodisch handelen afstemmen op de gebruiker en zijn situatie.								
....								

- In functie van de rapportering is het aangewezen dat het team een advies formuleert m.b.t. de reeds bereikte groei/resultaten van de leerling voor het ganse vak KZ. We zouden het een weergave van de 'stand van zaken' kunnen noemen: voor welke doelstellingen/clusters, is de leerling op de goede weg, welke doelstellingen/clusters werden op onvoldoende wijze bereikt...? Het is aan te raden om ouders en leerling bij onvoldoendes uit te nodigen voor een gesprek.

3.2 Het rapport voor de ouders

3.2.1 *Het tussentijds rapport*

- Omwille van de transparantie, is er een duidelijke congruentie tussen de wijze van (tussentijds) rapporteren aan ouders en de wijze van rapporteren aan de delibererende klassenraad (3.2.2).
- De rapportering dient een antwoord te geven op de vragen:
 - In welke mate heeft de leerling de vooropgestelde leerplandoelstellingen van de afgelopen periode bereikt?
 - Hoe evolueert de leerling? Welke evolutie verwachten we voor dit schooljaar?
- Keuze maken hoe concreet men de gegevens wenst te rapporteren naar de ouders:

- Suggestie:
 - Wanneer we als schoolteam kiezen voor een meer algemene rapportering (rechtterkant continuüm), kan het aangewezen zijn te werken met bijkomende tussentijdse rapporten/verslagen (vakrapporten).
 - Het optellen van verschillende beoordelingen (werken met totalen) is een keuze. Wanneer men deze keuze maakt is het belangrijk om stil te staan bij de gewichten van die beoordelingen:
 - niet alle beoordelingen zijn zomaar op te tellen¹⁶;
 - wanneer het team van oordeel is dat een bepaalde (deel)cluster een bepalende factor is bij het komen tot een eindbeoordeling (intern deliberatiecriteria) moet je de (deel)cluster een voldoende

¹⁶ Bv. Het handelen van een leerling kan als 'voldoende' beoordeeld worden tijdens een eerste stageperiode binnen een bepaalde setting, terwijl dat zelfde handelen als 'onvoldoende' kan beoordeeld worden tijdens een 2de stageperiode binnen een zelfde setting omdat er op dat ogenblik van de leerling een hoger beheersingsniveau wordt verwacht (groei).

groot gewicht toekennen om te voorkomen dat tekorten bij optelling worden opgeheven.

- Keuze maken over de vorm van het rapport?
 - Punten
 - Categorieën
 - Visuele voorstellingen: grafieken,....
 - Schriftelijk verslag
 - Een combinatie van...
- Suggestie:
 - Het is belangrijk om verstaanbare opbouwende taal voor onze bso-leerlingen en ouders te gebruiken.
 - De manier waarop een school leerlingen beoordeelt en/of quoteert op proeven, toetsen of examens (onderlinge verhouding tussen vakken/clusters, impact van dagelijks werk, concept van geïntegreerde proef...) is een essentieel onderdeel van het evaluatiesysteem en behoort tot het studiereglement. Hierbij is het niet aangewezen om aan te geven dat bepaalde onderdelen/clusters in de eindbeoordeling een groter gewicht zullen krijgen dan andere (zie 3.3). Het is wel aangewezen dat ouders en leerlingen uit de wijze waarop het vak KZ is georganiseerd (organisatiemodel) en uit de wijze van rapportering (weergeven van clusters) kunnen opmaken dat een bepaalde cluster een grote rol speelt bij evaluatie en de deliberatie. Bv.: weergeven hoeveel uren van het totaalpakket van de studierichting worden besteed aan verschillende clusters/vakken (= onderlinge verhouding tussen vakken/clusters); tijdens het tussentijds rapporteren duidelijke feedback geven over werkpunten, over tekorten, wanneer het slagen voor het vak/cluster dreigt in het gedrang te komen,....

3.2.2 *Het rapport voor de delibererende klassenraad*

- Alle geregistreerde gegevens worden samengebracht in een rapport voor de delibererende klassenraad.
- Enkele voorbeelden ter inspiratie:
 - Rapport op niveau van algemene doelstellingen, met waardeoordeel

Voorbeeld:

Toelichting gebruikte letters:

A: zeer goed, B: goed, C: nipt voldoende; D: onvoldoende

Onderdeel	Tussentijds rapport				
	1	2	3	4	5
1 Kwaliteitsbewust					

handelen					
2 Communiceren					
3 Samenwerken in team, organisatie					
4 Gezondheid en welzijn					
5 Pedagogisch handelen					
6 Indirecte zorg					
7 Oriënteren op de toekomst					

- o Rapport op niveau van de cluster, met puntenomzetting

Voorbeeld:

	Tussentijdse rapporten /100				
	1	2	3	4	5
Cluster A					
Cluster B					
Cluster C					
Stand van zaken ¹⁷ (1)					
Stand van zaken (2)					

3.3 De delibererende klassenraad: attestering

- In verband met de reglementering omtrent de delibererende klassenraad verwijzen we naar APR 3 (www.vvksso.be – pedagogisch-didactisch – APR's)
- Wanneer meerdere leraren samen verantwoordelijk zijn voor een bepaalde cluster of wanneer men er voor koos om te rapporteren op het niveau van het totale (geclusterde) vak KZ, is het aangewezen om voor de start van de delibererende klassenraad met de

¹⁷ Het is belangrijk om bij 'stand van zaken' te verwoorden of de leerling tijdens de stageperiode het beoogde beheersingsniveau van die periode behaalde en wat de eventuele werkpunten zijn in functie van het bereiken van het beoogde beheersingsniveau op stage aan het einde van het schooljaar.

betrokken leraren/team vooraf een globale beoordeling voor de cluster/vak te formuleren aan de hand van vooraf afgesproken criteria (gebaseerd op de competenties voor de studierichting/ beroepsprofiel van de verzorgende). Deze vooraf gesproken criteria (gewichten, al dan niet geslaagd zijn voor een algemene doelstelling,...) legt men vast in samenspraak met de directie. Het is aangewezen om deze criteria niet schriftelijk te rapporteren aan derden, omdat ze te beschouwen zijn als richtsnoeren die de klassenraad voor zichzelf hanteert zonder zich daaraan te willen binden.

- Voor het beantwoorden van de deliberatievraag moet een delibererende klassenraad zich baseren op het globale leerlingendossier (alle relevante gegevens: globale vorming van de leerling, het totaal van zijn aanleg en talenten) en dus nooit op de gegevens van 1 vak of cluster. Net daarom dient men het verschil in keuzes tussen scholen om naar rapportering toe het vak Kinderzorg al dan niet op te splitsen in clusters te relativiseren.

3.6 Taalgericht vakonderwijs¹⁸

Taal en leren zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Die verwevenheid vormt de basis voor het taalgericht vakonderwijs. Het gaat over de didactiek die, binnen het ruimere kader van een schooltaalbeleid, de taalontwikkeling van de leerlingen wil bevorderen, ook in Kinderzorg. Dit kan door 'contextrijk, interactief onderwijs met taalsteun' aan te bieden.

In dit punt willen we een aantal didactische tips geven om de lessen meer taalgericht te maken. De didactische principes: context, interactie, het scheppen van lees- en schrijfsituaties en taalsteun wijzen een weg, maar zijn geen doel op zich.

Context

Onder context verstaan we het verband waarin de nieuwe leerinhoud geplaatst wordt. Welke aanknopingspunten reiken we de leerlingen aan? Welke verbanden laten we hen zelf leggen met eerdere ervaringen? Wat is hun voorkennis? Bij contextrijke lessen worden verbanden gelegd tussen de leerinhoud, de leefwereld van de leerling, de actualiteit, (stage)ervaringen binnen bepaalde settings of met bepaalde doelgroepen en eventueel andere vakken. Contextrijke lessen dragen met andere woorden bij tot het opwekken van betrokkenheid en welbevinden van leerlingen, wat het leren bevordert.

Bij het uitwerken van contextrijke lessen zijn leerlijnen richtsnoeren. De leerlingen van de 3de graad zijn immers geen onbeschreven bladen. Ze dragen een rugzak vol verworven kennis, vaardigheden en attitudes mee vanuit de 2de en 3de graad. Het zal een uitdaging zijn om bij het in voege gaan van het nieuwe leerplan leerlingen te appelleren op hun voorkennis (activeren van voorkennis). Om leraren hiertoe te ondersteunen en om overleg met het lerarenteam van 3de graad te stimuleren, verwijzen we bij de uitwerking van de leerplandoelstellingen in het leerplan duidelijk naar de beginsituatie van de leerlingen.

De leerlingen van het specialisatiejaar verwerven ook kennis, vaardigheden en attitudes in de vakken van de basisvorming. Bij de wenken van de leerplandoelstellingen (deel 3.7) geven we de samenhang met een aantal vakken van de basisvorming aan. Deze vermeldingen stimuleren het overleg over leerlijnen omtrent bv. informatieverwerving en –verwerking,

¹⁸ Bron: Handboek taalbeleid secundair onderwijs, N. Bogaert en K. Van den Branden, Acco, 2011.

probleemoplossend denken, individueel werk en groepswork en maatschappelijke participatie,...

In het kader van contextrijke lessen is het dus belangrijk om bij het aanreiken van begrippen, leerinhouden....telkens aan te haken bij wat de leerling al kent om vervolgens bepaalde aspecten toe te voegen. (functie van leerlijnen). Door gericht voorbeelden te geven en vragen te stellen, door kernbegrippen op te schrijven en te verwoorden, door te vragen naar denk- en werkwijzen....stimuleren we de taalontwikkeling en kennisopbouw. Cruciaal bij het opzetten van een effectieve introductieactiviteit is dan ook de vraag welke kennis leerlingen nodig hebben om de brug te kunnen slaan naar een volgende stap in de leerlijn (brug ervaring/alledaagse voorkennis – vakkennis, brug tussen schoolse voorkennis/basiskennis – uitdieping vakkennis). Laat leerlingen m.a.w. een positieve, uitdagende, motiverende wijze ervaren dat hun voorkennis nog een aantal hiaten bevat en dient aangevuld, verbreed, verdiept te worden.

Tips: voor bevorderen van taalontwikkeling:

- Werk met sterke instap-activiteiten die nieuwsgierigheid en interesse opwekken: een doe-activiteit (concrete ervaring), een probleemstelling, een casus.
- Leerlingen voorkennis laten verwoorden en interactie over voorkennis mogelijk maken.
- Respecteer de cesuren die in het leerplan worden opgenomen: niet meer kennis aanreiken dan nodig voor het bereiken van de doelstellingen van de derde graad.

Interactie

Leren is een interactief proces: kennis groeit doordat je er met anderen over praat.

Leerlingen worden aangezet tot gerichte interactie over de leerinhouden, in duo's, in groepjes of klassikaal. Opdrachten worden zo gesteld dat leerlingen worden uitgedaagd om in interactie te treden. Elkaar bevragen, informatie geven, spreken, schrijven zijn middelen om in interactie te treden. Hierbij is het belangrijk dat er ruimte wordt gegeven aan de leerling voor eigen inbreng, voor het verwoorden van eigen ervaringen, eigen ideeën. Bevorder dus dat de leerlingen elkaar vragen stellen.

Ruimte voor interactie biedt ook heel wat voordelen voor de leraar. Zo geeft het je als leerkracht kans om taaluitingen van leerlingen ter herformuleren zodat onbekende taal betekenis kan krijgen en door alle leerlingen kan worden opgepikt. Het biedt je als leerkracht ook kansen tot actieve observatie en diagnose. Je krijgt als leerkracht een duidelijk zicht op aan- of afwezige voorkennis, op mogelijke misvattingen bij leerlingen, wat je de kansen biedt om hierop in te spelen.

Enkele voorbeelden:

- Leerlingen wisselen in duo's van gedachten in verband met verschillende mogelijkheden tot taalstimulering na het bekijken van een videofragment.
- Leerlingen geven instructies aan elkaar bij het inoefenen van het levensreddend handelen in het skillslab aan de hand van een checklist.
- Leerlingen vullen gezamenlijk een observatieblad in na het bekijken van een videofragment.

- Leerlingen verwoorden in duo een gevoel bij het spelen van een rollenspel.
- Klassikale besprekingen waarbij de leerling wordt uitgedaagd om de eigen mening te verwoorden en om rekening te houden met de mening van anderen.
- Na het uitvoeren van een expressieve activiteit bij kinderen eigen observaties verwoorden (neerschrijven,...).
- Een eigen besluit formuleren en aftoetsen aan de mening van anderen bij een bepaalde observatieopdracht.
- Leerlingen gaan in interactie over de voorkennis die ze bezitten t.a.v. een bepaald thema/onderwerp/ ...via de methodiek van de placemat,...
- Groepswerk in functie van het construeren van nieuwe kennis.

Voorzie begeleiding tijdens de uitvoering van opdrachten, voorzie eventueel een nabespreking.

Lees- en schrijfsituaties

Uiteraard scheidt de variatie in aangeboden informatiebronnen een krachtige leeromgeving. Sommige leerlingen leren vooral door te kijken naar demonstratie door anderen, naar filmbeelden, foto's en andere plaatjes; anderen al luisterend (naar uiteenzettingen, naar vraaggesprekken); en nog anderen al lezend (gedrukte teksten, teksten op internet). Ook in Kinderzorg is het gebruik van al deze informatiebronnen in functie van leerprocessen belangrijk en adviseren we om leerlingen geregeld aan het lezen en schrijven te zetten.

Hoe er als vakleerkracht voor zorgen dat lees- en schrijfactiviteiten succesvol verlopen en leerrijk zijn.

- Kies voor functionele opdrachten: de opdracht moet ingebed zijn in het lesgebeuren en moet de leerling helpen om iets interessants te weten te komen of om een probleem op te lossen.
- Besteed voldoende aandacht aan bespreking van lees- en schrijfopdrachten en betrek leerlingen hierbij.
- Timing is belangrijk: teksten moeten aangepast zijn aan het niveau van de leerlingen. Bezitten leerlingen m.a.w. voldoende voorkennis van de vaktaal en van het onderwerp om de tekst te begrijpen?
- Lezen en schrijven hoeven geen individuele bezigheden te zijn. Samenwerkend lezen of schrijven kan leerlingen helpen om meer greep op de inhoud van de tekst te krijgen of om de inhoud die ze willen overbrengen in woorden te vervatten
- Ondersteuning van de leerkracht is essentieel (zie punt taalsteun).

Tips binnen Kinderzorg:

- Maak tijd voor het bespreken van schriftelijke (stage)opdrachten.
- Werk met authentieke teksten uit folders en websites.

- Let op met invuldidactiek.
- Instructies voor een doe-opdracht op papier geven.
- ...

Taalsteun

Leraren geven in een klassituatie vaak opdrachten. Voor deze opdrachten gebruiken ze een specifieke woordenschat die we 'instructietaal' noemen. Hierbij gaat het vooral over werkwoorden die een bepaalde actie uitdrukken (vergelijk, definieer, verklaar, verduidelijk,...) De betekenis van deze woorden is noodzakelijk om de betekenis van de opdracht te begrijpen.

Leerlingen die niet voldoende woordkennis hebben in verband met instructietaal, zullen problemen hebben met het begrijpen van de opdrachten die gegeven worden door de leraar, niet alleen bij mondelinge maar ook bij schriftelijke opdrachten, zoals toetsen en huistaken.

Opdrachten moeten voor leerlingen talig toegankelijk zijn. Bij het organiseren van taalsteun worden lessen, bronnen, opdrachten, toetsen,...begrijpelijk gemaakt voor leerlingen.

Enkele tips i.v.m. taalsteun in KZ:

- Sta expliciet stil bij de betekenis van vaktermen en van vakgebonden uitdrukkingwijzen. Veel vaktermen lijken sterk op andere woorden, of hebben een andere betekenis in het alledaagse leven of in een ander vakdomein (bv. 'cel' of behoefte). Het is belangrijk om leerlingen op de verschillen te wijzen. Voor samengestelde woorden (bv. 'tijdsordening', spelimpuls) of afgeleide woorden (bv. 'rekbaarheid', 'verbeeldbaarheid'...) maak je er best een gewoonte van om terug te gaan naar het grondwoord, zodat leerlingen deze strategie leren gebruiken.
- In het leerplan vindt u een lijst van werkwoorden die mogelijke concretisering zijn van de werkwoorden 'verduidelijken', 'toelichten' en 'aanwenden' die in de leerplandoelstellingen worden gehanteerd. Het lijkt ons zinvol om in het lerarenteam (in overleg met het team van de 3de graad) keuzes te maken van de concretisering die men in het specialisatiejaar zal gebruiken en om ook hiervoor een leerlijn uit te werken.
- Controleer via 'vraaggesprekjes' of de leerlingen de betekenis van moeilijke taal hebben begrepen.
- Confronteer de leerlingen niet met nodeloos ingewikkeld taalgebruik en wees voorzichtig met beeldspraak.
- Gebruik visuele weergaven of een werkblad dat structuur geeft: duidelijke schetsen, schema's, stappenplannen. Voorbeelden die in het leerplan voorkomen: een stappenplan hanteren (methodisch handelen), aanduiden op een schets, veiligheidspictogrammen herkennen,...
- Stel de leerling vragen wanneer hij/zij vastloopt tijdens het uitvoeren van een opdracht: *Wat is het probleem? Wat gaat er niet? Weet je nog wat het doel is van de opdracht? Wat denk je dat het woord x betekent? Wat zou je kunnen doen om dit te weten te komen? Kijk anders eens naar de afbeelding. Helpt die je?... Hardop meedenken met leerlingen en gerichte vragen stellen kan de leerling helpen een manier te vinden om het struikelblok uit de weg te ruimen.*

- Maak tijd voor feedback.
- Hanteer passende leerstrategieën:
Het is belangrijk dat tijdens de lessen en stage, bij het uitvoeren van opdrachten als bij evaluatiemomenten leerstrategieën worden getraind.
Voorbeelden:
 - Door observatie ...herkennen en benoemen.
 - Benoemen en aanduiden op een schets.
 - Een werkmodel hanteren om....
 - In concrete voorbeelden....aantonen.
- Het werken met sleutelschema's kan een interessant hulpmiddel zijn om interactie hiertoe op gang te brengen:
 - Tijdsbalken voor feiten en gebeurtenissen;
 - Woordspinnen voor de opsomming van kenmerken, voorbeelden, toepassingen in de werkelijkheid,...;
 - Venndiagrammen voor de explicitering van overeenkomsten en verschillen tussen begrippen, procedures, feiten,...
 - Stroomschema's voor een chronologie voor een procedure,...
 - Kettingschema's voor oorzaak-gevolgrelaties;
 - Kolomtabellen voor clustering van samen horende elementen.

Als je meer wil lezen, verwijzen we verder naar Het Handboek taalbeleid secundair onderwijs en bijhorende website (zie voetnoot 9) of naar de site www.cteno.be

3.7 Wenken bij de leerplandoelstellingen

Tijdsbesteding

- Er wordt een minimum van 10 wekelijkse lestijden besteed aan stage (zie punt 7 leerplan)
- Er wordt een minimum van 10 wekelijkse lestijden besteed aan lestijd op school én
- er worden 2 wekelijkse lestijden besteed aan AV Expressie.

Algemene wenken:

Algemene wenken:

- Het betreft een geïntegreerd leerplan: dit betekent dat leerplandoelstellingen zowel tijdens de les als op stage kunnen worden verwezenlijkt. Bij de uitwerking van het leerplan:
 - o besteedt men minimum 10%/10u aan AD4; min. 60%/10u aan AD5 en min. 10%/10u aan AD6.
 - o besteedt men min. 10u per week aan stage (concreet: zie leerplan).
 - o besteedt men min. 2u per week aan geïntegreerd werken.
 - o besteedt men aandacht aan actuele tendensen.
 - o wordt er gestreefd naar een zo groot mogelijke integratie tussen de verschillende algemene doelstellingen.
 - o Wordt er bij de uitwerking van de algemene doelstellingen rekening gehouden met de context waarbinnen deze dienen te worden bereikt. Er wordt dus gestreefd naar een evenwichtige tijdsbesteding voor toepassingen binnen de verschillende settings (kinderopvang 0-3 jaar **én** buitenschoolse opvang).
 - o Wordt er gestreefd naar een zo groot mogelijke integratie tussen les en stage;
 - o Op stage werken leerlingen als stagiaire en onder verwijderd toezicht¹⁹. Bij het formuleren van de leerplandoelstellingen werd er uitgegaan van het profiel van de kinderbegeleider als beginnend beroepsbeoefenaar. Het bereiken van bepaalde doelstellingen maakt deel uit van een groeiproces, van het levenslang leren van de professional. Wanneer leerlingen op stage rond bepaalde doelstellingen onvoldoende leeransen krijgen, is het belangrijk om op school voldoende tijd aan deze doelstellingen te besteden. Door middel van simulaties, casuïstiek, rollenspelen,... is het mogelijk om tijdens de lestijd op school de realiteit zo dicht mogelijk te benaderen. In hun latere beroepsleven kunnen leerlingen dan verder groeien in de al aangeleerde kennis en vaardigheden.
- Interdisciplinaire teamafspraken zijn belangrijk inzake wie wat wanneer aanbrengt, waar er verdere toepassingen gebeuren, welke geïntegreerde oefeningen worden voorzien, wanneer en waar en met welke leerdoelen leerlingen op stage gaan, welke gezamenlijke

¹⁹ Omschrijving: zie onder punt 7 Stage in leerplan.

stageopdrachten (in samenhang: integratie tussen verschillende AD's en tussen les-stage) er gegeven worden,....

- Relatie 2de – 3de graad – specialisatiejaren:
 - o Het leerplan geeft aan wat de beginsituatie is van de leerlingen (3de graad). Overleg met de lerarenteam 3de graad is wenselijk.
 - o Leerlingen hebben al heel wat kennis, vaardigheden en attitudes verworven met betrekking tot de verschillende algemene doelstellingen. Het is belangrijk leerlingen hierop te appelleren. Dit kan door middel van gecombineerde doe- opdrachten, een opfrissingstoets, casussen, een quiz,....
 - o Belangrijk om verder te bouwen op de 3de graad én het materiaal ook verder te gebruiken.
 - o Belangrijk dat leerlingen wat ze reeds leerden in de derde graad in complexere en gecombineerde situaties opnieuw toepassen: belangrijk om voldoende oefenkansen aan te rijken, ook in de klas.
 - o Consequentie voor zij-instromers:
 - Tip: basispakket (kennis, vaardigheden, attitudes) voorzien vanuit de 3de graad waarop wordt voortgebouwd in het specialisatiejaar: kaders waarmee men in de 3de graad werkte, werkmodellen, instructiefiches,
 - Belangrijk dat zij-instromers zich zo snel mogelijk inwerken en dat ze aantonen dat ze de leerstof ook verworven hebben (bv. via een (schriftelijke)bevraging,....)
 - o Leerlingen in een specialisatiejaar mogen MEER zien dat het gebruikelijke (op studiebezoek naar niet voor de hand liggende visie, organisaties, ... vooruitstrevende organisaties.... Getuigenissen, filmmateriaal, ...)

- Werken rond integratie (cyclisch gebeuren met aandacht voor transfer):
 - o Integratie les – stage (toepassen):
 - Stage is een middel om leerlingen te helpen hun kennis, vaardigheden en attitudes in concrete situaties te integreren in hun handelen (= transfer). Het werken met activiteitenlijsten (wettelijk), ondersteunende stage-opdrachten, reflectieopdrachten,....zijn mogelijkheden om de integratie les - stage en dus het competent worden te bevorderen.
 - Stage biedt de ruimte om leerlingen voor te bereiden op het werken rond bepaalde leerplandoelstellingen in de klas of om bepaalde leerstof en/of kennis te toetsen of te verdiepen naar concrete situaties of naar concrete doelgroepen toe (verkennen, ontdekken, exploreren, observeren,....). Dit kan door middel van stage-opdrachten. Deze opdrachten worden voorbereid en nabesproken tijdens de lestijd op school.
 - o Integratie tussen verschillende algemene doelstellingen:

- In de 3de graad werden een groot aantal onderliggende leerplandoelstellingen van AD1, 2, 3, 6 en 7 systematisch aangeleerd en inge oefend. Zij kunnen in het specialisatiejaar dadelijk worden geïntegreerd bij de uitwerking van de andere AD's. De leerplandoelstellingen kunnen vervolgens verder worden aangeleerd en uitgediept.
 - AD5 staat in KZ centraal, de andere AD's worden best in samenhang met AD5 uitgewerkt, andere AD's en expressie zijn m.a.w. ondersteunend.
 - Mogelijkheden om te werken rond integratie tussen de verschillende AD's:
 - Het lerarenteam heeft zicht op de leerlijnen van de verschillende AD's en integreert de K,V,A die leerlingen bezitten in de eigen lespraktijk.
 - Gebruik maken van werkvormen die uitnodigen tot integratie: casuïstiek, simulaties/rollenspelen, projectwerk, geïntegreerde stageopdrachten, methodische praktijkbegeleiding, supervisie en supervisie, seminarie...
- Uitwerken van leerlijnen:
- In functie van het beantwoorden aan het profiel van de kinderbegeleider/competentie leerplan
 - Staat in relatie tot het organisatiemodel waarvoor de school kiest (zie deel organisatorisch kader) met inbegrip van de wijze waarop de school kiest om te werken rond integratie.
 - Men kan leerlijnen uitwerken in functie van de stageplaatsen waar de leerlingen stage lopen (integratie les – stage) of men kan leerlingen net die stageplaatsen aanbieden die hen de meeste leerkansen bieden om het geleerde op school toe te passen op stage.

- Werken rond expressie:

Het leerplan Kinderzorg bevat de leerplandoelstellingen voor de uren van het specifiek gedeelte (lessentabel) én voor het vak AV expressie (lessentabel - basisvorming). Er werd geen apart leerplan geschreven voor het vak expressie. De 2u expressie worden dus toegevoegd aan het lestijdenpakket voor het specifiek gedeelte. De leraar/leraren die instaat/instaan voor het luik expressie (AV expressie) maken dus onlosmakelijk deel uit van het lerarenteam van het specifiek gedeelte. Binnen de beschikbare tijd voor expressie kan door middel van en via expressie worden gewerkt aan leerplandoelstellingen van het specifiek gedeelte. Het leerplan KZ vermeldt door middel van de letter E de doelstellingen bij welke expressie ondersteunend kan worden ingezet bij het bereiken van de doelstelling. Het staat je als lerarenteam vrij om expressie ook bij andere doelstellingen in te zetten.

In de studierichting staat expressie dus niet als vak op zichzelf, maar maakt expressie onlosmakelijk deel uit van het leerplan van het specifiek gedeelte. We bedoelen hiermee dat expressie geen doel op zich is. In de ruimte voor expressie is het met andere woorden belangrijk dat leerlingen vanuit een houding van verwondering creatief leren denken en werken (out of the box), om alternatieven te zoeken, om open te staan voor een andere manier van denken of werken en dit d.m.v. het werken met verschillende expressievormen (beeld, muziek, woord, drama, beweging, dans,...).

We formuleren in dit servicedocument bij de wenken suggesties over de wijze waarop men via expressie ondersteunend kan werken in functie van het bereiken van de leerplandoelstellingen. Het spreekt voor zich dat de leraar/leraren die instaan voor expressie deel uitmaken van het lerarenteam van het specifiek gedeelte.

Wanneer de school er in de 3de graad voor koos om complementair MO of PO in te richten, kan men met de leerlingen verder bouwen op hun basiskennis en vaardigheden hieromtrent. Zo niet kunnen beide leerplannen een bron van inspiratie zijn voor het lerarenteam. Let wel op dat men in beide gevallen in 7 expressie steeds inzet in functie van de leerplandoelstellingen van het leerplan KZ. Ook in de 2de graad hadden leerlingen de vakken MO en PO waarbinnen ze werkten rond doelstellingen expressie (muziek en beeld).

1 Binnen een welomschreven opdracht kwaliteitsbewust handelen.

Context: zie leerplan

Toelichting:

Beginsituatie:

In de 3de graad werkten leerlingen reeds rond kwaliteitsbewust handelen in functie van het competent worden als verzorgende binnen het kader van zorg- en bijstandsverlening. Hierbij lag de nadruk op het functioneren in eenvoudige situaties. Een combinatie van de zorg – en opvangsituatie, de aard van de opdrachten die leerlingen uitvoeren en de mate van verantwoordelijkheid die ze dragen, bepalen de eenvoud van de situatie.

In de 3de graad werd er gewerkt rond de volgende doelstellingen:

- Vanuit een holistische, emancipatorische en dynamische mensvisie handelen in relatie tot de gebruiker en zijn omgeving;
- De kernelementen van het project/de missie van een zorginstelling/organisatie en de wijze waarop deze worden geïmplementeerd in de dagelijkse zorg- en/of begeleidingscontext exploreren en aanwenden;
- Bij de uitvoering van een opdracht respectvol, methodisch, milieubewust, veilig, ergonomisch, hygiënisch, economisch handelen volgens de geldende richtlijnen;
- Bij de uitvoering van een opdracht observeren, interpreteren, registreren en rapporteren;
- Over het kwaliteitsbewust handelen reflecteren.

Specialisatiejaar:

In het specialisatiejaar is het belangrijk leerlingen te appelleren op reeds verworven kennis, vaardigheden en attitudes (beginsituatie toetsen), alvorens een volgende stap in de leerlijn* te doorlopen. In het specialisatiejaar gaan de leerlingen deze kennis, vaardigheden en attitudes verdiepen, uitbreiden en **aanwenden** binnen de context van dit leerplan.

Hierbij is het belangrijk dat leerlingen leren bijdragen* aan de kwaliteitszorg binnen een voorziening* (dit gaat verder dan het zuiver uitvoeren van procedures). In het specialisatiejaar verwachten we immers dat leerlingen de aangeleerde kennis, vaardigheden en attitudes toepassen binnen verschillende beroepssituaties en ze afstemmen op het individuele kind of op een groep kinderen en zijn/hun situatie (! Transfer*). Bovendien is het als kinderbegeleider belangrijk om kinderen in hun leefwereld te stimuleren tot aspecten van kwaliteitsbewust handelen.

Ook in het specialisatiejaar is het in functie van het bereiken van de competentie en in functie van het handelen vanuit een **totaalvisie** noodzakelijk om integratie te bewerkstelligen met AD2, AD3, AD 4, AD 5 en AD6.

Wenken:

- Beginsituatie bepalen van alle leerlingen m.b.t. verworven kennis, vaardigheden en attitudes.
- Het is belangrijk dat leerlingen kunnen aantonen dat ze reeds verworven kennis, vaardigheden en attitudes uit de 3de graad kunnen inzetten. (bv. door een gecombineerde doe-opdracht, quiz, casussen, ...) Voor instromers is het nodig dat ze zich zo snel mogelijk inwerken en aantonen dat ze het verworven hebben (bv. via een (schriftelijke) bevraging, ...), bij de start van het schooljaar.

- Verder bouwen op de 3de graad én materiaal ook verder gebruiken !
- Het is belangrijk dat leerlingen dit handelen (vanuit de 3de graad) in complexe en gecombineerde situaties zo veel mogelijk oefenen, ook in de klas.
- Het werken rond AD1 integreren in de uitwerking van de andere AD's.
- Volg als leraar de actuele tendensen op en stimuleer ook leerlingen hiertoe.
- Basispakket voorzien voor zij-instromers.
- Achtergrond:
 - o site van Kind en Gezin (alsook de filmpjes en brochures die je via de site kan downloaden) biedt veel informatie (ook voor leerlingen).
 - o Infomap Kinderopvang (Kind en Gezin): moet nog (volledig) verschijnen. (opvolger van Grote kinderopvangboek)

Samenhang met leerplandoelstellingen PAV/MAVO/Nederlands

- Zelfstandig en in concrete situaties maatschappelijk relevante informatie vinden en selecteren uit (1):
 - o Diverse tekstsoorten;
 - o Beeldmateriaal;
 - o ICT-bronnen en ICT-toepassingen;
 - o Kwantitatieve gegevens uit tabellen, grafieken, diagrammen en kaarten.
- Zelfstandig en in concrete situaties maatschappelijk relevante informatie kritisch beoordelen (2):
 - o Essentie uit schriftelijk materiaal;
 - o Essentie uit mondeling materiaal;
 - o Essentie uit beeldmateriaal;
 - o Essentie uit ICT-bronnen;
 - o Kwantitatieve gegevens uit tabellen, grafieken, diagrammen en kaarten.
- Zelfstandig en in concrete situaties maatschappelijk relevante informatie vergelijken en integreren (3):
 - o Essentie uit mondeling materiaal;
 - o Essentie uit schriftelijk materiaal;
 - o Essentie uit beeldmateriaal;
 - o Essentie uit ICT-bronnen;
 - o Essentie uit twee of meer computerprogramma's;
 - o Kwantitatieve gegevens uit tabellen, grafieken, diagrammen en kaarten.
- Zelfstandig en in concrete situaties maatschappelijk relevante informatie efficiënt toepassen en gebruiken (4):
 - o Essentie uit mondeling materiaal;
 - o Essentie uit schriftelijk materiaal;
 - o Essentie uit beeldmateriaal;
 - o Essentie uit ICT-bronnen;
 - o Kwantitatieve gegevens uit tabellen, grafieken, diagrammen en kaarten.
- Beknopt en duidelijk rapporteren (5):
 - o Mondeling;
 - o Schriftelijk;
 - o Grafisch.
- Bij het verwerven en verwerken van informatie rekening houden met ethische en deontologische principes (6):
 - o Auteursrecht;
 - o Het recht op privacy;
 - o De beveiliging van ICT-bronnen;
 - o De publicatie van cijfergegevens.
- Zelfstandig analoge of digitale hulpmiddelen gebruiken om de communicatie en het taalvaardig handelen te optimaliseren zoals (7):
 - o Een verklarend woordenboek;
 - o Een spellingwijzer;
 - o Een schrijfkader of standaard tekststructuur;
 - o Een spreekkader of standaard tekststructuur;

- Software;
- Aangeboden ondersteunend visueel materiaal;
- Lay-out.
- Bij het luisteren en lezen, indien nodig, volgende strategieën inzetten (8):
 - Gebruik maken van aangeboden beeldmateriaal;
 - Gebruik maken van de context;
 - Het leesdoel bepalen;
 - Onduidelijke passages opnieuw lezen;
 - De vermoedelijke betekenis van transparante woorden afleiden;
 - De vermoedelijke betekenis van onbekende woorden uit de context afleiden.
- Zich bij het luisteren en lezen blijven concentreren, ondanks het feit dat men niet alles begrijpt (9).
- Bereid zijn om eigen teksten na te kijken (10).
- Zelfstandig een probleem onderkennen en omschrijven (11).
- Zelfstandig een probleem analyseren (12):
 - Beïnvloedende factoren achterhalen;
 - Beïnvloedende factoren volgens belangrijkheid rangschikken;
 - Relaties tussen de factoren aangeven.
- Een gepaste oplossingsstrategie kiezen, plannen en uitvoeren (13).
- De uitvoering, het proces en het resultaat van de gevolgde oplossingsstrategie evalueren, bijsturen en optimaliseren (14).
- Bij het oplossen van een probleem rekening houden met maatschappelijke en ethische normen zoals (15):
 - Comfort;
 - Veiligheid;
 - Hygiëne;
 - Privacy;
 - Solidariteit;
 - Respect,....
- Respect opbrengen voor (23):
 - Het leefmilieu;
 - Het cultureel-historisch erfgoed;
 - Verschillen en gelijkenissen in leefwijze, waarden en normen.
- Cultuur leren waarderen (24).

VISIE

1.1 Kinderrechten (IVRK) verduidelijken en toelichten.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- verduidelijkt de 3 soorten kinderrechten in het verdrag.
- verduidelijkt de basisprincipes in het kinderrechtenverdrag.
- exploreert de verschillende kinderrechten.
- licht het verband tussen de kinderrechten en de functies van de kinderopvang toe.
- licht het verband tussen de kinderrechten en het kwaliteitsbewust pedagogisch handelen toe.

Toelichting:

Duiding:

- IVRK: Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind.
- 3 soorten kinderrechten: Provisierechten (ontwikkeling), Protectierechten (bescherming, ondersteuning), Participatierechten.
- Aandacht voor basisprincipes van kinderrechten zoals:
 - o Discriminatie is verboden;
 - o Elke beslissing moet in het belang van het kind zijn;
 - o Minderjarigen hebben het recht om goed te kunnen leven en zich te kunnen ontwikkelen;
 - o De mening van het kind/de minderjarige is belangrijk.
-

Wenken:

- www.kinderrechten.be
- www.kinderrechtswinkel.be
- www.vlaanderen.be
- www.rechtisnietkrom.be op een interactieve manier kennis maken met kinderrechten.
- www.vormen.org/activiteiten/kinderrechten-tekeningen
- www.unicef.be
- bezoek aan kinderrechtswinkel, vertrouwenscentrum,
- Kinderrechten als bron voor het werken aan kwaliteit: kansen voor kinderen W. Verniest: www.cego.be (kinderopvang -> downloads)
- Werken vanuit concrete situaties en actualiteit (worden de rechten gerespecteerd, zijn er eventuele conflicten,)
- Werken rond basisprincipes d.m.v. vlaggensysteem (zie Sensoa) : dit systeem kan voor het werken met meerdere leerplandoelstellingen ingezet worden (AD2, AD3, AD5,...)

1.2 Functies van kinderopvang verduidelijken en toelichten.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- licht aan de hand van voorbeelden de economische functie van de kinderopvang toe.
- licht aan de hand van voorbeelden de sociale functie van de kinderopvang toe.
- licht aan de hand van voorbeelden de pedagogische functie van de kinderopvang toe.

Toelichting:

Duiding:

- Het is belangrijk om bij het bereiken van de algemene doelstellingen telkens de link te leggen met de functies van de kinderopvang. Op die manier werkt men rond de concretisering van de functies.

Wenken:

- Voor definities: zie website Kind en Gezin (kinderopvang/over kinderopvang/wat is het) en VBJK –uitgave Kinderopvang met sociale functie. Een plaats waar kinderen, ouders, medewerkers en buurt elkaar ontmoeten. SWP
- <http://www.vlaamswelzijnsverbond.be/nieuws/maatschappelijke-functies-kinderopvang-spanningsvelden-en-afbakening>
- werken rond pedagogische functie: ook aandacht voor rol ouders binnen opvang en aandacht voor wat opvang kan betekenen voor ouders.
- Binnen Kind en Gezin werd een pedagogisch raamwerk voor de kinderopvang uitgewerkt (onderdeel van MeMoQ) (zie project MeMoQ: toelichting bij 1.3). Het raamwerk is raadpleegbaar via de site van Kind en Gezin: <http://www.kindengezin.be/kinderopvang/sector/werkinstrumenten/pedagogische-raamwerk/> In de bijlage bij het servicedocument vindt u een concordantielijst tussen het pedagogisch raamwerk en het leerplan (p.164)
- Op www.kindengezinacademie.be vind je heel wat interessante leermodules: kinderopvang met een sociale functie,...

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Kinderrechten verduidelijken en toelichten. (1.1)
- Maatschappelijk tendensen en uitdagingen voor de kinderopvang verduidelijken en toelichten (7.1)
- Organisatie van de kinderopvang verduidelijken. (7.2)

1.3 Bij de uitvoering van een opdracht bijdragen* aan kwaliteitsontwikkeling in de kinderopvang.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- handelt vanuit een holistische, emancipatorische en dynamische mensvisie in relatie tot het kind en zijn omgeving (H).
- verduidelijkt het begrip kwaliteitszorg binnen de context van de kinderopvang.
- verduidelijkt aan de hand van voorbeelden hoe een samenspel van de economische, pedagogische en sociale functie in de opvang bijdraagt tot kwaliteitszorg.
- maakt kennis met de functie en onderdelen van een kwaliteitshandboek.
- exploreert pedagogische visies van voorzieningen en de methodes/benaderingen waarop ze eventueel gebaseerd zijn.
- handelt volgens de visie op kwaliteitszorg en missie/ doelstellingen/ richtlijnen/procedures van de voorziening.
- ontwikkelt op basis van ervaringen, feedback, een eigen visie op kwaliteitsvol pedagogisch handelen en stuurt de eigen visie indien nodig bij.
- licht toe hoe de visie op kwaliteitszorg binnen de werking van een voorziening wordt geïmplementeerd en wat hierbij de rol van de kinderbegeleider is.

Toelichting:

Duiding:

- **Kwaliteitshandboek:** volgens het nieuwe decreet kinderopvang wordt het hebben van een kwaliteitshandboek verplicht voor organisatoren kinderopvang van méér dan 8 plaatsen (opvangvoorzieningen krijgen hiervoor 2 jaar de tijd). Verplichte onderdelen van kwaliteitshandboek: kwaliteitsbeleid (missie, visie, doelstellingen en strategie van de organisator over het pedagogisch beleid en over de betrokkenheid en participatie van gezinnen), het kwaliteitsmanagementsysteem (minstens organisatorische structuur, bevoegdheden en verantwoordelijkheden, alsook procedures en processen voor crisis en grensoverschrijdend gedrag, het pedagogisch beleid, de betrokkenheid en participatie van gezinnen, vormingsanalyse en vormingsaanbod, evaluaties en resultaten van evaluatie en zelfevaluatie (realisatie norm pedagogische kwaliteit)).
- **Nieuwe elementen pedagogisch beleid** (decreet kinderopvang): wenbeleid (pedagogisch en i.v.m. veiligheid); gevarieerd aanbod aan spelmateriaal en activiteiten binnen en buiten, talenbeleid.
- **Nieuwe elementen betrokkenheid en participatie van gezinnen** (decreet kinderopvang): evaluatie van werking en tevredenheid door elk gezin; bekendmaking aan ouders: vergunningsbeslissingen en schriftelijke aanmaningen op vraag van Kind en Gezin; specifieke bepalingen voor huishoudelijk reglement, schriftelijke overeenkomst, inlichtingenfiche, aanwezigheidsregisters.
- **Norm pedagogische kwaliteit:** ontwikkeling meetinstrument pedagogische kwaliteit (MeMoQ) zal op termijn KWAPOI en Z-KWAPOI vervangen.
- Elke organisator kinderopvang moet voorzien in **pedagogische ondersteuning**.
- **Actualiteit m.b.t.** decreet opvolgen via website Kind en Gezin en/of nieuwsbrieven.

Beginsituatie:

- In de 3de graad exploreerden leerlingen de kernelementen van het project/missie van een zorginstelling/organisatie en de wijze waarop deze worden geïmplementeerd in de dagelijkse zorg en/of begeleidingscontext en leerden ze deze aanwenden.

Specialisatiejaar:

- In het specialisatiejaar komt het kwaliteitshandboek aan bod. Leerlingen leren als kinderbegeleider bijdragen aan kwaliteitszorg binnen de voorziening.

Wenken:

- Belangrijk om rond de pedagogische visie en doelstellingen van de voorziening te werken rond de samenhang van verschillende situaties: onthaal/eetsituatie/verzorgsituatie/begeleiding activiteiten/slaapsituatie
- Werken met stageopdrachten/observatieopdrachten: analyseren van kwaliteitshandboek stageplaats en linken met ZiKo: observatie en checklist aanpakfactoren.
- Volgen van maatschappelijk debat rond kwaliteitsvolle opvang (media)
- Leerlingen laten kennis maken met KWAPOI en Z-KWAPOI (www.kindengezin.be)
- Op www.kindengezinacademie.be vind je heel wat interessante leermodules: omgaan met klachten, werken met een kwaliteitshandboek, kwaliteitsbeleid...
- Leerlingen tijdens stage stimuleren om zelf te informeren naar de pedagogische visie in de

instelling/organisatie.

- Werk met kwaliteitsspel (Voca: <http://www.acerta.be/socialprofit/aanbod/voca-training-consult-social-profit/materiaal>)
- Wanneer de pedagogische visie van een stageplaats gebaseerd is op een bepaalde benadering/methode zoals Steiner, Freinet, Montessori, Thomas Gordon, Hinkstapsprong, Langeveld, Emmi Pikler, Janusz Korczak, Loris Malaguzzi (Reggio Emilia), Pnina Klein,.... Is het aangewezen om de betreffende benadering/methode te exploreren en te duiden. Zie onder andere **KIDDO** (ook studiebezoeken, getuigenissen, ...). Zie ook Het spel van kinderen voor professionals (verschillende theorieën), P. Tassoni.
- Werken met supervisie en leerlingen de pedagogische visie van hun stageplaats aan elkaar laten toelichten.

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Kinderrechten verduidelijken en toelichten. (1.1)
- Functies van kinderopvang verduidelijken en toelichten (1.2)
- Werken in een voorziening. (3.1)
- Reflecteren over het eigen pedagogisch handelen (5.17)
- Maatschappelijke tendensen en uitdagingen voor de kinderopvang verduidelijken en toelichten. (7.1)

RESPECTVOL HANDELEN

1.4 Bij de uitvoering van een opdracht respectvol omgaan met zichzelf

Onderliggende doelen:

De leerling:

- draagt zorg voor eigen welbevinden en gezondheid en bewaakt de eigen draagkracht*.
- draagt zorg voor eigen persoonlijke integriteit* in moeilijke situaties.
- kent zijn kwaliteiten, voelt eigen grenzen, geeft aan wanneer deze overschreden worden, gaat hier op een voor zichzelf goede manier mee om en kan dit bespreken of vraagt hulp.
- maakt tijd en ruimte voor zingeving.
- bespreekt eigen emoties die worden teweeg gebracht door een situatie zoals ontroering, verwondering, verdriet, onmacht,....
- bespreekt ervaringen met betrekking tot opvoedingsvragen en moeilijke situaties.

Toelichting:

Duiding:

- Rond het bewaken van eigen grenzen is het belangrijk aandacht te besteden aan items als:
 - o een professionele afstand behouden ten aanzien van ouders en collega's (rol van sociale media),
 - o omgaan met taken die niet tot de eigen bevoegdheid behoren,
 - o omgaan met een onveilige werkomgeving,
 - o omgaan met grensoverschrijdend gedrag, agressie,
 - o burn-out
- Rond tijd en ruimte maken voor zingeving is het belangrijk om aandacht te besteden aan items als:

- tijd maken voor herbronning,
- omgaan met zingevingsvragen,
- tijd maken voor gebed/bezinning,
- aandacht voor humor in de begeleiding,....

Wenken:

- Werken rond het herkennen wanneer het je teveel wordt en waar men naartoe kan (belang van sociaal vangnet en link met decreet kinderopvang)
- Professionele afstand: zie De warme professional. Begeleid(st)ers kinderopvang construeren professionaliteit, Jan Peeters, Academia Press, 2008. (achtergrond voor leraren)
- Overleg met leraar godsdienst.
- Mogelijke kaders: Ofman, relatiewijzer, verbindende communicatie...
- Werken met vlaggensysteem (Sensoa) in kader van grensoverschrijdend gedrag (niet enkel t.a.v. zichzelf ook t.a.v. de kinderen.)
- www.fitinjehoofd.be -> veel voorkomende klachten -> burn-out (bv. Werken met de goed-gevoel-stoel)
- Creëren van een veilige context waar leerlingen worden uitgenodigd worden om zich ook kwetsbaar op te stellen en grenzen aan te geven.
- Het is belangrijk dat leerlingen weten bij wie, waar ze terecht kunnen met vragen over grensoverschrijdend gedrag, emoties in de organisatie of daarbuiten.
- Het kan het zinvol zijn om via expressie vanuit stage-ervaringen, situaties leerlingen de kans te bieden om zich via verschillende expressievormen emotioneel te uiten. Via expressie kan men leerlingen wapenen om emoties bij zichzelf maar ook bij kinderen toe te laten en eventueel te stimuleren. Betrokkenheid kan niet alleen een kwaliteit zijn, maar ook een valkuil. Hoe kunnen leerlingen zich bewust worden van de mate van betrokkenheid en daarmee gepaard gaande emotionele expressie? Welk effect heeft emotie op mijn houding en omgekeerd. (creëren van veiligheid en aandacht voor grenzen zijn dus belangrijk).

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Binnen een welomschreven opdracht mondeling en schriftelijk communiceren (AD2)
- Samenwerken in team (3.3)
- Omgaan met dagelijkse opvoedingsvragen in de opvang van baby's en peuters (5.8).
- Omgaan met dagelijkse opvoedingsvragen in de opvang van kleuters en lagere schoolkinderen (5.9).

1.5 Bij de uitvoering van een opdracht het respectvol handelen afstemmen op de ander en zijn situatie.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- handelt volgens een holistische, emancipatorische en dynamische mensvisie (H).
- gaat een pedagogische relatie aan met het kind en zijn sociaal netwerk*.
- heeft oog voor het welbevinden en de betrokkenheid van het kind en zijn sociaal netwerk.
- individualiseert begeleiding en zorg volgens de behoeften en wensen van het kind/ouders, met oog voor zelfbeschikkingsrecht, privacy, welbevinden en betrokkenheid.
- laat het kind en zijn ouders in de begeleiding en kinderopvang participeren* (kinder- en ouderparticipatie).
- verduidelijkt het begrip vooroordelen en het ontstaan er van.
- Verduidelijkt hoe (eigen) vooroordelen het (eigen) professioneel handelen beïnvloeden.

<ul style="list-style-type: none"> • gaat op een gepaste manier om met eigen vooroordelen en die van anderen. • is loyaal aan medeleerlingen, klas, school, team, organisatie (H). • gaat respectvol om met materialen en benodigdheden (H).
<p>Toelichting: <u>Duiding:</u> - Rond de begrippen kinder- en ouderparticipatie wordt gewerkt in AD5 en AD7.</p>
<p>Wenken: - Vooroordelen: achtergrond voor leraren: Rondom het jonge kind (deel 4), P. Tassoni, swp en Spiegeltje, spiegeltje. Een werkboek voor de kinderopvang over identiteit en respect. (C. Boudry en M; Vandenbroeck – VBJK); Het kind centraal in de kinderopvang. Opvoeden vanuit respect en contact. M. Haze – SWP.</p>

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- De actoren en beïnvloedende factoren in de (ped)agogische relatie in kaart brengen en hun betekenis verduidelijken en toelichten (5.1).

1.6 Bij de uitvoering van een opdracht ethisch en deontologisch* handelen.

Mogelijke onderliggende doelen:

De leerling:

- licht het belang van ethisch en deontologisch handelen in de begeleiding toe.
- respecteert het beroepsgeheim (H) en de discretieplicht.
- verduidelijkt eigen waarden en normen in functie van het professioneel handelen.
- licht toe hoe waarden en normen een invloed hebben op het handelen.
- verduidelijkt dat men in verschillende culturen verschillende waarden en normen hanteert in verband met zorg*.
- gaat om met verschillen in waarden en normen.
- reflecteert over ethische, dagelijkse aspecten en situaties in de begeleiding.
- reflecteert onder begeleiding over ethische dilemma's binnen de begeleiding.

Toelichting:

Duiding:

- Het ethisch en deontologisch handelen is een groeiproces. Het is belangrijk dat leerlingen beseffen dat dit deel uitmaakt van levenslang leren. Leerlingen zijn beginnende beroepsbeoefenaars: dit is in deze doelstelling heel belangrijk. Ze verkennen het ethisch en deontologisch handelen.
- Een kinderbegeleider heeft eigenlijk enkel discretieplicht en valt niet onder de regelgeving van het beroepsgeheim. Omdat leerlingen in de derde graad werkten rond het beroepsgeheim is het belangrijk om in het specialisatiejaar de link te leggen tussen beide: "discretieplicht houdt de verplichting in om bij het uitoefenen van ambt of functie geen gegevens vrij te geven aan anderen dan diegenen die gerechtigd zijn er kennis van te nemen. Het kan gaan over informatie over patiënt of cliënt (hier kind of ouders). Het betreft ook informatie over de organisatie zelf; hierbij kan bijvoorbeeld worden gedacht aan interne werkingsregels van de organisatie. In verband met de discretieplicht spreekt men ook wel over 'ambtsgeheim!' (omgaan met beroepsgeheim: zie wenken).
- Zie decreet kinderopvang: 'fysieke en psychische integriteit respecteren', 'niet discrimineren'.

Beginsituatie:

- In functie van het respectvol omgaan met anderen leerden leerlingen m.b.t. het ethisch en deontologisch handelen het beroepsgeheim verduidelijken en toelichten, het beroepsgeheim respecteren, aandacht hebben voor privacy, discretie en zelfbeschikkingsrecht. Tijdens het reflecteren over het eigen handelen, kwamen ethische aspecten in het handelen aan bod.

Specialisatiejaar:

- Het is belangrijk om uitdrukkelijk aandacht te besteden aan het ethisch en deontologisch handelen en het bespreken van en reflecteren over ethische aspecten en dilemma's in de kinderopvang.

Wenken:

- Werken rond concrete situaties en casussen zoals ouders die willen dat hun kind enkel vegetarisch eet terwijl dit niet de gewoonte is in de voorziening, ouders die vragen om hun kind in slaap te wiegen op de voeten van de begeleidster, ouders die hun kind telkens de maximale dag in de crèche laten, een ouder die je zegt dat je hun kind gerust een tik mag geven,...
- Diversiteit: www.pigmentinzorg.be (VIVO)
- In groep bespreken met Wanda-methodiek.
- Bruikbaar: C-stick/Will'skracht.
- Achtergrond voor leraren m.b.t. beroepsgeheim en discretieplicht: Omgaan met beroepsgeheim (Cahier Welzijnsgids), ed.: B. Hubeau, J. Mertens, e.a, Kluwer 2013.
- Verschillende waarden, normen, diversiteit gezinnen: Familie – vormingspakket om over gezinnen te praten + fotoreeks – M. Vandenbroeck VBJK-DECET.
- Ieder kind een eigen verhaal. Samen verschillend, pedagogisch kader diversiteit. Van Keulen A. Reed Business Education – Amsterdam
- Achtergrond voor leraren: De blik van de Yeti. Over het opvoeden van jonge kinderen tot zelfbewustzijn en verbondenheid. M. Vandenbroeck –SWP.

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Kinderrechten verduidelijken en toelichten (1.1).
- Bij de uitvoering van een opdracht bijdragen aan kwaliteitsontwikkeling in de kinderopvang (1.3).
- Omgaan met dagelijkse opvoedingsvragen in de opvang van baby's en peuters (5.8).
- Omgaan met dagelijkse opvoedingsvragen in de opvang van kleuters en lagere schoolkinderen (5.9)
- Reflecteren (1.14, 2.6, 3.4, 5.17)

METHODISCH HANDELEN

1.7 Bij de uitvoering van een opdracht het methodisch handelen afstemmen op het kind en zijn situatie.

Onderliggend doelen:

De leerling:

- doorloopt bij de uitvoering van een opdracht de fasen van het zich informeren, plannen, uitvoeren en evalueren (H).
- stemt zijn/haar handelen af op de behoefte, wensen, visie van het kind/de ouder/de voorziening.
- stemt op basis van observaties of na overleg met het kind of zijn ouders/verantwoordelijke/team of op basis van een door anderen opgesteld kinddossier*, zijn/haar handelen af op het kind en zijn situatie.
- stelt zelf een werkplan* op voor het uitvoeren van begeleidingsvragen die binnen de eigen bevoegdheid vallen.
- past het geleerde toe in nieuwe situaties en gaat flexibel om met onvoorspelbaarheid in een

<p>werksituatie.</p> <ul style="list-style-type: none"> • voert onder verwijderd toezicht taken uit volgens criteria. • combineert taken. • evalueert een eigen werkplan op basis van observaties en stuurt het bij.
<p>Toelichting: <u>Duiding:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Belang van het hanteren van vakliteratuur binnen de fase van het informeren. - Combineren van taken: het combineren van pedagogische, verzorgende en huishoudelijke taken die eigen zijn aan de context van de kinderopvang (setting). - Kinddossier: wanneer om privacy-redenen de leerling stagiair geen inzage krijgt in het kinddossier, is het belangrijk om met de stageplaats afspraken te maken in verband met het informeren van leerlingen omtrent delen van het dossier (bv. opvolging van ontwikkeling...) in functie van het optimaal begeleiden van de kinderen. - Afstemmen op het kind en zijn situatie: afstemmen op een concrete (thuis)situatie of omgeving, aan het individuele kind of groep (transfer), aan wensen van ouders,... - Bij het plannen en uitvoeren van opdrachten creatief en flexibel omgaan met beperkte mogelijkheden, onverwachte situaties ,... (zie ook AD6) - Criteria: tempo, zelfstandig, flexibiliteit, kwaliteitscontrole...
<p>Wenken:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Werken met artikels uit Kiddo. - Werken met stageopdrachten: afspraken maken met voorziening omtrent wijze waarop zij werken met kinddossier en verwachtingen ten aanzien van leerlingen (kennismaken met de verschillende systemen in de kindervang). - In samenhang met AD5: werken met situatieschetsen (bv. met inbegrip van voorbeeld van ingevuld ZiKo – formulier). - Methodiek aanreiken om te werken met situatieschets (stappenplan) - Gebruik maken van bv. Intervisiespel (via www.onderwijsadvies.nl)

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- De actoren en beïnvloedende factoren in de (ped)agogische zorgrelatie in kaart brengen en hun betekenis verduidelijken en toelichten (5.1).
- Maatschappelijke tendensen en uitdagingen voor de kinderopvang verduidelijken en toelichten (7.1)

MILIEUBEWUST HANDELEN

1.8 Bij de uitvoering van een opdracht bijdragen aan het milieubewust handelen volgens de geldende richtlijnen*.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- past het milieubewust handelen aan het kind en de situatie aan.
- draagt bij aan het milieubewust handelen van kinderen.

Toelichting:

Beginsituatie:

- De leerling leerde in de 2de en 3de graad milieubewust omgaan met afval, materialen en benodigdheden, water en energie.

Specialisatiejaar:

- In het specialisatiejaar heeft men aandacht voor het milieubewust handelen binnen verschillende settings, voor het aanpassen van het eigen handelen aan de verschillende situaties en voor het betrekken van de kinderen hierbij. Bijvoorbeeld: het zich aanpassen aan de gewoonten en de wensen van het gezin (thuissituatie) of aan de regels van organisatie/gemeente.

Wenken:

- www.fostplus.be en www.goodplanet.be
- bij het begeleiden van activiteiten, aanbod van (spel)materialen aandacht besteden aan het (belang van) milieubewust handelen.

VEILIG HANDELEN

1.9 Bij de uitvoering van een opdracht veilig handelen en bijdragen aan de veiligheid van de ander volgens de geldende richtlijnen

Onderliggende doelen:

De leerling:

- verduidelijkt het belang van preventie en bescherming op het werk (H).
- informeert zich vanuit risicoanalyse, werkpostfiche, werkplaatsreglement en preventiemaatregelen over de geldende richtlijnen en hun belang (H).
- exploreert hoe een eigen risicoanalyse wordt opgemaakt volgens de geldende richtlijnen.
- past geldende richtlijnen toe m.b.t. persoonlijke beschermingsmiddelen (PBM's), brandveiligheid, evacueren, materialen en benodigdheden, en psychosociale veiligheid (H), het omgaan met crisis en gevaren.
- neemt preventiemaatregelen om veel voorkomende ongevallen in de opvang te voorkomen.
- past het veilig handelen aan het kind/ander en aan de situatie aan.
- zet het kind/ander aan tot veilig gedrag in en om de omgeving van de voorziening.
- beschermt de persoonlijke integriteit* van kinderen door het bieden van structuur, consequent handelen en meldt misbruiken.

Toelichting:

Duiding:

- aandachtspunten vanuit decreet kinderopvang: opmaken van risicoanalyse binnen cyclus van 2 jaar + plan van aanpak en tijdsplan; dieren buiten bereik; maatregelen veilig slapen voor kinderen jonger dan 1 jaar; op elke locatie een telefoontoestel, procedure crisis en grensoverschrijdend gedrag, verzekeringen; richtlijnen infrastructuur (zie site Kind en Gezin (decreet))

Beginsituatie:

- De leerling leerde in de 2de en 3de graad veilig handelen.

Specialisatiejaar:

- In het specialisatiejaar heeft men aandacht voor het veilig handelen voor zichzelf en voor het bijdragen aan de veiligheid van anderen binnen verschillende settings. De leerling leert het eigen handelen aanpassen aan het kind/de ander (ouder, collega, bezoeker,.....) en aan verschillende situaties. Het is belangrijk om aandacht te besteden aan geldende richtlijnen die eigen zijn aan setting van kinderopvang: richtlijnen m.b.t. evacueren, m.b.t. de veiligheid van inrichting en speelgoed, richtlijnen m.b.t. de toegankelijkheid van de opvang, richtlijnen m.b.t. het melden van verwaarlozing en mishandeling,...
- Wanneer de uitvoeringsbesluiten rond het decreet kinderopvang in werking treden, zal er van een onthaalouder worden verwacht dat ze een eigen risicoanalyse kunnen opmaken. (Kind en Gezin zal hiertoe als hulpmiddel richtlijnen formuleren).

Wenken:

- Preventiemaatregelen om ongevallen te voorkomen: voorkomen van vallen, vergiftiging, voorkomen van ongevallen in huis, veilig speelgoed...: zie brochures provincie, mutualiteiten.
- www.kindengezin.be (veiligheid + kinderopvang/sector/werkinstrumenten)
- Op www.kindengezinacademie.be vind je heel wat interessante leermodules: risicoanalyse, crisis en grensoverschrijdend gedrag,...
- <http://virtueelhuisonthaalouder.vvsg.be>: Is een huis waar je 'online' kan doorheen lopen en waar in de verschillende ruimtes alle veiligheidsaspecten worden getoond die belangrijk zijn voor een veilige kinderopvang in een gezinswoning
- Exploreren risicoanalyse: bij inwerkingtreden van maatregel werken met stageopdrachten of simulatieoefening.
- bij het begeleiden van activiteiten, aanbod van (spel)materialen, infrastructuur,... aandacht besteden aan het (belang van) veilig handelen
- werken met vlaggensysteem (Sensoa)

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Bij de uitvoering van een opdracht het respectvol handelen afstemmen op de ander en zijn situatie. (1.5)
- Bij de uitvoering van een opdracht het methodisch handelen afstemmen op het kind en zijn situatie (1.7)
- Bij de uitvoering van een opdracht observeren, interpreteren, registreren en rapporteren. (1.13)
- Noodsituaties bij baby's, peuters, kleuters en lagere schoolkinderen herkennen en adequaat optreden volgens de geldende richtlijnen. (4.3)

ERGONOMISCH HANDELEN**1.10 Bij de uitvoering van een opdracht ergonomisch handelen en bijdragen tot het ergonomisch handelen van de ander volgens de geldende richtlijnen.****Onderliggende doelen:**

De leerling:

- handelt ergonomisch met aandacht voor houding, materialen en benodigdheden, werkpost (H).
- hanteert technische hulpmiddelen bij het positioneren, mobiliseren en transporteren op een veilige en ergonomisch verantwoorde wijze (H).
- past het ergonomisch handelen aan het kind/de ander en aan de situatie aan.
- laat vanuit ergonomisch standpunt het kind meehelpen waar het kan met aandacht voor veiligheid.

Toelichting:

<p>Beginsituatie:</p> <ul style="list-style-type: none"> - De leerling leerde in de 2de en 3de graad ergonomisch handelen. <p>Specialisatiejaar:</p> <ul style="list-style-type: none"> - In het specialisatiejaar heeft men aandacht voor het ergonomisch handelen voor zichzelf en voor het bijdragen aan de zorg voor ergonomie van anderen binnen verschillende settings. De leerling leert het eigen handelen aanpassen aan het kind/de ander (ouder, collega, bezoeker,....) en aan verschillende situaties.
<p>Wenken:</p> <ul style="list-style-type: none"> - http://www.gezondenzeker.nl/images/dynamic/pdf/wijs%20werken%20ergonomische%20tips%20in%20de%20kinderopvang.pdf boekje 'wijs werken ergonomische tips uit het veld' - http://www.werk.belgie.be/publicationDefault.aspx?id=11058 preventie van rugklachten in de kinderopvang - http://www.werk.belgie.be/publicationDefault.aspx?id=33072 Preventie van musculoskeletale aandoeningen (MSA) voor het personeel uit de sector van de kinderopvang.

HYGIËNISCH HANDELEN

<p>1.11 Bij de uitvoering van een opdracht hygiënisch handelen en bijdragen aan het hygiënisch handelen van de ander volgens de geldende richtlijnen.</p>
<p>Onderliggende doelen:</p> <p>De leerling:</p> <ul style="list-style-type: none"> • informeert zich vanuit risicoanalyse, werkpostfiche, werkplaatsreglement en preventiemaatregelen over de geldende richtlijnen en hun belang (H). • past de geldende richtlijnen m.b.t. persoonlijke hygiëne, voedselhygiëne/voedselveiligheid, zorg voor het kind, materialen en benodigdheden toe (H). • past het hygiënisch handelen aan het kind/ander en aan de situatie aan. • draagt bij aan het hygiënisch handelen van kinderen. • werkt volgens de geldende richtlijnen (Goede hygiëne praktijken/hygiëneplan/checklist HACCP) in de gezins- en groepsopvang.
<p>Toelichting:</p> <p>Beginsituatie:</p> <ul style="list-style-type: none"> - De leerling leerde in de 2de en 3de graad hygiënisch handelen. <p>Specialisatiejaar:</p> <ul style="list-style-type: none"> - In het specialisatiejaar heeft men aandacht voor het hygiënisch handelen voor zichzelf en voor het bijdragen aan de zorg voor hygiëne van anderen binnen verschillende settings. De leerling leert het eigen handelen aanpassen aan het kind/ander (ouder, collega, bezoeker,....) en aan verschillende situaties. Bijvoorbeeld: voorkomen van besmetting, zorg dragen voor hygiëne volgens de richtlijnen van de organisatie/Kind en Gezin, werken met checklists FAVV,....
<p>Wenken:</p> <ul style="list-style-type: none"> - www.kindengezin.be (o.a. voeding en verzorging + kinderopvang/sector/werkinstrumenten) - Checklist – autocontrolelijds FAVV: http://www.favv.be/autocontrole-

nl/gidsen/distributie/g041/

ECONOMISCH HANDELEN

1.12 Bij de uitvoering van een opdracht economisch handelen en bijdragen aan het economisch handelen van de ander volgens de geldende richtlijnen.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- past het economisch handelen aan de ander en de situatie aan.
- werkt binnen een budget.

Toelichting:

Duiding:

- FEFO-principe. Dit lijkt erg op FIFO en betekent dat hetgeen de kortste (meest nabije) vervaldag heeft, het eerst wordt uitgeleverd. Dit principe bewijst zijn kracht (en doeltreffendheid) doordat het bijvoorbeeld retours zal beoordelen op basis van vervaldatum en niet op aankomstdatum.
- Zinvolheid attest bedrijfsbeheer?: In het nieuwe decreet heeft voor de organisatie van groepsofvang minstens 1 persoon kennis over het organisatorisch beheer van een kinderopvanglocatie, over het financieel beheer, over de opmaak van een ondernemingsplan. De voorwaarden voor het hebben van een dergelijk attest van organisatorisch en financieel beheer zullen worden opgenomen in een ministerieel besluit. Het hebben van een dergelijk attest wordt niet gekoppeld en ook niet verwacht van een kinderbegeleider.

Beginsituatie:

- Leerlingen leerden in de 2de en 3de graad prijsbewust handelen, zuinig omgaan met materialen en benodigdheden, het FEFO-principe (First Expired - First Out), handelen volgens richtlijnen,...

Specialisatiejaar:

- In het specialisatiejaar heeft men aandacht voor het economisch handelen binnen verschillende settings. De leerling leert het eigen handelen aanpassen aan de ander en aan verschillende situaties.

Wenken:

- http://www.in-ba-lans.be/?page_id=10 jongeren weerbaar maken in geldzaken met budgetplanner en vele educatieve materialen
- http://www.cteno.be/index.php?idMenu=126&id_materiaal=421 de slimme verbruiker – educatief materiaal
- www.wikifin.be alles over geld- en bankzaken
- 'In he pocket' lessuggesties over verantwoord geld beheren en consumeren (2010) www.kbs-frb.be (publicaties)

OBSERVEREN, INTERPRETEREN, RAPPORTEREN

1.13 Bij de uitvoering van een opdracht observeren, interpreteren, registreren en rapporteren.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- observeert gericht (H).
- hanteert observatiemethoden en technieken (H) .
- observeert vanuit een totaalvisie met behulp van werkmodellen eigen aan de setting.
- registreert gegevens (H) met behulp van (digitale) werkmodellen eigen aan de setting.
- rapporteert mondeling in een 1-1 relatie (H) en schriftelijk vanuit een totaalvisie met behulp van (digitale) werkmodellen eigen aan de setting.
- rapporteert in teamverband vanuit een totaalvisie met behulp van werkmodellen eigen aan de setting.

Toelichting:

Duiding:

- Bij het observeren en rapporteren vanuit een totaalvisie komen volgende items aan bod: het menselijk functioneren van het kind en zijn sociaal netwerk, thuis- of opvangomgeving in functie van begeleiding,....
- Observeren is de basis voor elk handelen afgestemd op de ander (AD1, AD2, AD3, AD4, AD5 en 6)
- Mogelijke werkmodellen: kinddossiers, ZiKo en ZiKo-VO, (Z)- KWAPOI, ICF, werkmodellen eigen aan de stageplaats: heen en weer boekje, e-mailsystemen

Beginsituatie:

- Leerlingen leerden in de 2de graad observeren, registreren en rapporteren.
- In de 3de graad leerden leerlingen doelgericht (nauwkeurig, objectief, verwijzend naar concreet gedrag) observeren en het verschil met interpreteren. Ze leerden zowel mondeling als schriftelijk rapporteren in een 1-1 relatie.

Specialisatiejaar:

- Hier is het belangrijk de vaardigheden van de leerlingen te verdiepen met bijzondere aandacht voor het mondeling en schriftelijk rapporteren over het kind en zijn situatie in zijn totaliteit (zowel in een 1-1 relatie als in teamverband).

Wenken:

- In samenhang met uitwerken AD 5, belang van observeren herhalen.
- Als leerlingen op stage niet mogen rapporteren in bv. heen- en weer- schriftje, is het mogelijk te werken met simulaties binnen de stage-opdrachten.
- Heen-en-weerboekje: zie nieuwe uitgave bij Garant: 'Een, twee hupsakee....Heen-en-weerboekje' en de bijhorende navulblaadjes.
- Werk zoveel mogelijk met de observatiesystemen, rapporteringssystemen waarmee men werkt op de stageplaatsen. Voor digitale systemen die op school niet beschikbaar zijn: werken met kennismakingsopdrachten tijdens stage (in afspraak met stageplaats).
- ZiKo: www.cego.be
- KWAPOI en Z-KWAPOI: www.kindengezin.be (kinderopvang/sector/werkinstrumenten) Systeem zal op termijn omgevormd worden (MeMoQ – belang van inspelen op actuele tendensen).
- Achtergrond voor leraren: observeren in 'Leren werken met groepen kinderen.' Deel 1. P. Tassoni, swp.

- Ter inspiratie: Het boek 'documenteren voor jonge kinderen' van L. Malavasi en B Zoccatelli (VBJK) beschrijft hoe methodiek van documenteren kan worden gehanteerd in functie van observeren, rapporteren. Dit boek biedt inspiratie in functie van het werken rond meerdere doelstellingen: reflecteren, AD5, AD2, AD3.....)
- Ter inspiratie: Kijkvolgsysteem Kijk! 0 – 4 jaar en Kijk Kies Doe voor kleuters – Uitgeverij Bazalt.

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Binnen een welomschreven opdracht mondeling en schriftelijk communiceren (AD2).
- De actoren en beïnvloedende factoren in de (ped)agogische relatie in kaart brengen en hun betekenis verduidelijken en toelichten (5.1).

REFLECTEREN

1.14 Over het kwaliteitsbewust handelen reflecteren

Onderliggende doelen:

De leerling:

- reflecteert over het eigen kwaliteitsbewust handelen en de beleving van de situatie (H).
- verplaatst zich in het standpunt van de ander.
- gaat na wat het effect van zijn/haar handelen op het gedrag van de ander is.
- formuleert kwaliteiten en aandachtspunten (H).
- stuurt het eigen handelen bij.

Toelichting:

Duiding:

- reflectie zal een belangrijk onderdeel zijn van profiel kinderbegeleider. Volgens het decreet kinderopvang zal de pedagogische ondersteuner een belangrijke taak hebben bij het ondersteunen van reflectie bij kinderbegeleiders.

Wenken:

- zowel individueel reflecteren als het reflecteren in groep inoefenen bv. Via methodiek van Wanda, model van Korthagen, relatiewijzer...
 - rekening houden met de beginsituatie van de leerlingen.
 - In de kinderopvang wordt de methodiek van het pedagogisch documenteren steeds meer ingezet om communicatie en reflectie te bevorderen. Het kan zinvol zijn om via expressie aandacht te besteden aan deze methodiek in functie van reflecteren.
- Voor meer info: Documenteren voor jonge kinderen. L.Malavasi en B. Zoccatelli, SWP 2013 (ook via www.vbjk.be)

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Bij de uitvoering van een opdracht respectvol handelen (1.5)
- Bij de uitvoering van een opdracht ethisch en deontologisch handelen (1.6)

- Bij de uitvoering van een opdracht methodisch handelen (1.7)
- Reflecteren (verschillende AD's)

2 Binnen een welomschreven opdracht mondeling en schriftelijk communiceren.

Context: zie leerplan

Doelgroepen:

Bij de uitwerking van de algemene doelstellingen besteden we aandacht aan volgende doelgroepen:

- Kinderen van 0 tot 12 jaar
 - met aandacht voor specifieke doelgroepen:
 - Kinderen uit kwetsbare gezinnen
 - Kinderen met een specifieke behoefte of beperking

Toelichting:

Beginsituatie:

In de 3de graad werkten leerlingen reeds rond communicatie in functie van het competent worden als verzorgende binnen het kader van zorg- en bijstandsverlening. Hierbij lag de nadruk op het communiceren in eenvoudige situaties. Een combinatie van de zorg – en opvangsituatie, de aard van de opdrachten die leerlingen uitvoeren en de mate van verantwoordelijkheid die ze dragen, bepalen de eenvoud van de situatie.

In de 3de graad werd er gewerkt rond de volgende doelstellingen:

- verschillende elementen van het communiceren en de eigen communicatie situeren binnen een kader om gedrag en sociale interacties te duiden;
- vlot en respectvol communiceren
- vlot communiceren en hierbij gebruik maken van communicatiemiddelen;
- de eigen communicatie afstemmen;
- over de communicatie reflecteren binnen een kader om gedrag en sociale interacties te duiden;

Leerlingen paste de aangeleerde kennis, vaardigheden en attitudes toe bij het voeren van **ondersteunende en functionele gesprekken** met gebruikers en hun sociaal netwerk, bij het voeren van **functionerings- en evaluatiegesprekken** met leraren, mentoren, verantwoordelijken,...., bij **het rapporteren** aan een verantwoordelijke.

Specialisatiejaar:

Het is belangrijk leerlingen te appelleren op deze reeds verworven kennis, vaardigheden en attitudes. In het specialisatiejaar zullen de leerlingen hun kennis, vaardigheden en attitudes verdiepen, uitbreiden en **aanwenden** binnen de context van dit leerplan.

Het belangrijk dat leerlingen vaardiger worden in het communiceren én dat ze leren communiceren in complexere situaties: **complexere gesprekken** zoals **kennismakingsgesprek/ aanmeldingsgesprek, slechtnieuwsgesprek, adviesgesprek, helpende/empathische gesprekken m.b.t. moeilijkere thema's: verdriet, zingeving, gedragsmoeilijkheden, opvoeding, iets weigeren,....** Naast het rapporteren aan een verantwoordelijke (H) dient **het rapporteren aan een ouder/opvoedingsverantwoordelijke over een kind** te worden ingeoeffend.

In functie van het bereiken van de competenties en vanuit het handelen vanuit een **totaalvisie** op

zorg en begeleiding, is het noodzakelijk om integratie te bewerkstelligen met AD1, AD3, AD4, **AD5** en AD6 en AD7.

Algemene wenk:

- In de kinderopvang is het belangrijk dat men in dialoog gaat met kinderen, ouders, externen. Communicatie is een belangrijk onderdeel van dit in dialoog gaan. Omdat dus communicatie kadert binnen het aangaan van (ped)agogische relaties/dialogeren is het **belangrijk om AD2 in nauwe samenhang met AD5 uit te werken.**
- **Leerlingen veel laten oefenen en doen!** (via rollenspelen, werken met situatieschetsen,...)
- Op Youtube zijn er heel wat filmpjes over kinderopvang bv. <http://www.youtube.com/watch?v=0ILi1PNQJFQ>
- Inspelen op **de beginsituatie van leerlingen.**
- Vlaggensysteem (Sensoa): ook bruikbaar in verband met werken rond AD2.

Samenhang met leerplandoelstellingen PAV/MAVO/Nederlands:

- Zie AD1.
- Bereidheid en durf tonen om (26):
 - Te luisteren, te spreken, gesprekken te voeren en te schrijven;
 - Het taalgebruik te verzorgen.

VLOT COMMUNICEREN

2.1 Vlot en respectvol communiceren met een kind. (E)

Onderliggende doelen:

De leerling:

- hanteert communicatieve vaardigheden in een 1-1 relatie (H).
- stemt communicatie in een 1-1 relatie af op de leeftijd, mogelijkheden, specifieke noden, ontwikkeling en situatie van kind en gebruikt indien nodig hulpmiddelen.
- voert in dagdagelijkse beroepssituaties een gesprek met een kind.
- wint informatie in bij het kind en peilt naar behoeften, wensen, voorkeuren, gewoonten.
- biedt een kind spreekkansen.
- benoemt het eigen handelen tegenover het kind.
- hanteert een correcte en verzorgde taal.
- ondersteunt* meertalige kinderen op vlak van taalontwikkeling.

Toelichting:

Duiding:

- Belangrijk dat leerplandoelstelling wordt bereikt bij verschillende leeftijden van het kind: communiceren met een baby, peuter, kleuter en lagere school kind.
- Het communiceren kan verbaal, non-verbaal (belang van intonatie en lichaamstaal), mondeling of schriftelijk zijn.
- Hulpmiddelen: grafisch-visuele (bv. pictogrammen,...) of ruimtelijk-tactiele (bv. gebaren,

schrijven in de hand, braille, voorwerpen die verwijzen,.....) communicatievormen ter ondersteuning van de communicatie.

- Moeilijke thema's: onderwerpen zoals relaties en seksualiteit, gevoelens, het verliezen van een huisdier, echtscheiding, het bespreken van thema's m.b.t. diversiteit, negatief gedrag of het hebben van een conflict, ziek zijn,...

Beginsituatie:

- De leerlingen leerden in de 3de graad verschillende fasen in de communicatie doorlopen, aandacht hebben voor lichaamstaal en congruentie, verschillende communicatieve vaardigheden hanteren zoals actief luisteren, parafraseren en reflecteren, doorvragen, omgaan met feedback, ik-boodschappen gebruiken, vragen stellen, toestemming vragen, informeren en afspraken maken.
- Ze pasten deze vaardigheden toe in eenvoudige situaties, in een 1-1 relatie en binnen de context van ondersteunende gesprekken, functionele gesprekken, en functionerings- en evaluatiegesprekken.
- Ze leerden assertief zijn en rapporteren aan de verantwoordelijke (1-1 relatie). Ze leerden (in het kader van AD3) overleggen op uitnodiging van de verantwoordelijke.
- Ze leerden op inhouds- en betrekkingniveau de eigen communicatie afstemmen op de ander en op de situatie in eenvoudige situaties (taalgebruik, verstaanbaarheid, lichaamstaal)

Specialisatiejaar:

- In het specialisatiejaar wordt het aanwenden van communicatieve vaardigheden uitgebreid en verdiept (afstemming, context). Het is belangrijk om leerlingen te appelleren op reeds verworven kennis en vaardigheden en ze uit te dagen om deze vaardigheden toe te passen in complexere situaties zoals bv. het geven van eenvoudige antwoorden op complexe vragen van kinderen, kinderen iets weigeren, het toepassen van vaardigheden in complexere gespreksvormen,...
- Het is bovendien belangrijk om de communicatie af te stemmen op de ontwikkeling van het kind (taalontwikkeling in het bijzonder) en aandacht te hebben voor het eigen taalgebruik en de ondersteuning van meertalige kinderen.
- Het omgaan met kinderen in hun taalgevoelige fase vraagt extra aandacht voor 'taal'. Correct taalgebruik, is hier dan ook noodzakelijk (o.a. gebruik van juiste lidwoorden, juist woordgebruik, correcte zinsbouw, juiste uitspraak-intonatie, geen gebruik maken van verkleinwoorden, niet over kinderen spreken waar kinderen bij zijn).

Mogelijke onderliggende doelen (verdieping en uitbreiding)

- Kennismaken met elementen van geweldloze communicatie (verdieping).

Wenken:

- Tatertaal (provincie Vlaams Brabant) en www.cteno.be
- www.cteno.be: bv. peuterprikkel
- Geweldloze communicatie (Marshall Rosenberg): zie www.blabla-blabla.be. (Gevoelens en behoeftespel – Jeugd en Vrede; boek SOS-conflict (Corry Laura Van Bladel)
- Gebarentaal voor horende kinderen (in opkomst in België, reeds jaren in gebruik in

Nederland; ideaal voor baby's vanaf 7 maanden want zij kunnen zich nog niet verbaal uiten maar wel gebruik maken van gebaren; ook zeer praktisch voor anderstalige kinderen en ouders, de aangeleerde gebaren vormen een brug tussen de talen). Er bestaan vele boeken hierover. Voor de klas zijn dvd's praktisch: boekjes en dvd's 'Gebaren doe je zo' met verschillende thema's (www.wapperkids.nl), verkrijgbaar bij Standaard Boekhandel.

- Zie ook wenken rond taalstimulering (AD5)
- Huilen, boos zijn, ruzie. Omgaan met emoties bij kinderen van 0 – 8 jaar. H. van Hasselt – Mooy – SWP
- Platform Taalgericht Vakonderwijs, Stichting Leerplanontwikkeling (SLO). www.slo.nl/www.taalgerichtvakonderwijs.nl
- Het werken met expressievormen (Zie AD5) kan ondersteunend werken of een aanleiding bieden om met kinderen in gesprek te gaan.
- Werken met babygebaren (zie rubriek KIDDO). Filmpjes met gebaren vind je op de databank van gebaren van gebaren.ugent.be. Op www.mamakangebaren.be vind je vier gratis lessen van de Vlaamse Gebarentaal en een dvd. En ook Kaatje van Ketnet kan gebaren. Surf naar kaatje.ketnet.be/#/tuinhuis. Op de televisie in het tuinhuis kun je zappen naar filmpjes van gebaren, achter de poster met vingerspelling vind je allerlei gebarenspelletjes.
- Via expressie kan het zinvol zijn om vanuit situatieschetsen leerlingen op een creatieve wijze te laten nadenken over handelwijzen, alternatieven en dit dan ook via rollenspelen uit te proberen. Men kan hiertoe bv. werken met situatieschetsen.
- www.hulpmiddelenwijzer.nl (ook hulpmiddelen in verband met communicatie)

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Bij de uitvoering van een opdracht het respectvol handelen afstemmen op de ander en zijn situatie (1.5)
- Bij de uitvoering van een opdracht observeren, interpreteren, registreren en rapporteren. (1.13)
- (Ped)agogisch handelen bij het dagelijks zorg dragen voor kinderen (4.1).
- Elementen in de (ped)agogische relatie verduidelijken, toelichten en aanwenden (5.2).
- Stimuleren van ontwikkeling (5.3-5.7)
- Activiteiten begeleiden (5.12-5.14)

2.2 Vlot en respectvol communiceren met een groep kinderen. (E)

Onderliggende doelen:

De leerling:

- hanteert communicatieve vaardigheden in een 1-1 relatie (H) en past ze toe binnen de communicatie met een groep kinderen.
- stemt communicatie af op de mogelijkheden, specifieke noden, ontwikkeling en situatie van de kinderen in de groep en gebruikt indien nodig hulpmiddelen.

- spreekt in dagdagelijkse beroepssituaties een groep kinderen toe en voert groeps gesprekken.
- communiceert met durf en openheid voor en met een groep.
- biedt kinderen spreekkansen in groep.

Toelichting:

Duiding:

- **Grotere groepen:** we gaan er vanuit dat leerlingen leren werken met groepjes van 10 kinderen. Uiteraard is de groeps grootte afhankelijk van de aard van de activiteit: wanneer in de voorziening wordt gewerkt met kleinere groepjes, verwachten we dit ook van de leerling. Wanneer men in de buitenschoolse opvang bij een activiteit een grotere groep dient toe te spreken, is dit ook voor de leerling een belangrijke oefening. We verwachten echter dat leerlingen worden beoordeeld op het werken met groepen van +/- 10 kinderen.
- Het nieuwe decreet gaat uit van de aanwezigheid van 1 kinderbegeleider voor max. 8 kinderen. Wanneer er meerdere begeleiders aanwezig zijn: max. 9 kinderen per begeleider. Men vraagt een inspanning voor betere ratio: groepsopvang 1 op 7, gezinsopvang: gemiddeld 1 op 4 per kwartaal (zie decreet).

Beginsituatie:

- In de 3de graad leerden leerlingen groepjes van 2 à 3 kinderen begeleiden (in het kader van AD5). Het communiceren met een groep kinderen was geen afzonderlijke doelstelling.

Specialisatiejaar:

- In het specialisatiejaar wordt er verwacht dat leerlingen grotere groepen kunnen begeleiden (AD5) en dat er gewerkt wordt rond het communiceren met een groep kinderen.

Wenken:

- Werken met rollenspelen, leerlingen oefenkansen bieden.
- Het werken met expressievormen (Zie AD5) kan ondersteunend werken of een aanleiding bieden om met kinderen in gesprek te gaan.
- Via expressie kan het zinvol zijn om vanuit situatieschetsen leerlingen op een creatieve wijze te laten nadenken over handelwijzen, alternatieven en dit dan ook via rollenspelen uit te proberen. Men kan hiertoe bv. werken met situatieschetsen.

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Bij de uitvoering van een opdracht het respectvol handelen afstemmen op de ander en zijn situatie (1.5)
- Bij de uitvoering van een opdracht observeren, interpreteren, registreren en rapporteren. (1.13)
- Pedagogisch handelen bij het dagelijks zorg dragen voor kinderen (4.1).
- Beïnvloedende factoren in de (ped)agogische context verduidelijken, toelichten en aanwenden (5.2).
- Stimuleren van ontwikkeling (5.3-5.7)

- Werken met kinderen in de voorziening (5.10-5.14)
- Omgaan met dagelijkse opvoedingsvragen (5.8-5.9)

2.3 Vlot en respectvol communiceren met ouders/opvoedingsverantwoordelijken en externen.
<p>Onderliggende doelen:</p> <p>De leerling:</p> <ul style="list-style-type: none"> • communiceert in een 1-1 relatie en hanteert hierbij communicatieve vaardigheden (H). • stemt communicatie in een 1-1 relatie af op de mogelijkheden, specifieke noden en situatie van de ander en gebruikt indien nodig hulpmiddelen. • voert in dagdagelijkse beroepssituaties complexere gesprekken in een 1-1 relatie. • communiceert in een 1-1 relatie met durf en openheid over moeilijke thema's. • wint informatie in bij de ouder of opvoedingsverantwoordelijke en peilt naar wensen, behoeften, voorkeuren, gewoonten,.... • vervult een signaalfunctie. • informeert en geeft advies in samenwerking met de verantwoordelijke overeenkomstig de afspraken. • overlegt over de uit te voeren begeleiding en zorg.
<p>Toelichting:</p> <p><u>Duiding:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - complexere gesprekken: gesprekken die een kinderbegeleider binnen zijn bevoegdheid voert (kennismakingsgesprek/aanmeldingsgesprek, slechtnieuwsgesprek, adviesgesprek, helpende/empathische gesprekken m.b.t. moeilijkere thema's): <ul style="list-style-type: none"> o We denken hierbij aan slechtnieuwsgesprekken over een kind dat plots ziek is geworden en moet worden opgehaald, over een gebeurtenis tijdens de dag: hun kind is gevallen, een ander kind in de opvang heeft het kind pijn gedaan,... o Adviesgesprekken over items als voeding, gezondheid, preventiemaatregelen, organisaties waar men ondersteuning kan vragen,... o Moeilijke thema's zoals: ziek-zijn, opvoedingsvragen, verlies,.... - Vanuit de positie van de leerling-stagiair zijn niet alle onderliggende doelen in te oefenen op stage. In dit geval is het aangewezen om tijdens de lessen te werken met simulaties, rollenspelen ed.
<p>Wenken:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Achtergrond voor leraren: 'werken met ouders' in Rondom het jonge kind (deel 4), P. Tassoni, swp. - Communiceren met ouders? Maak er werk van? Aggy Langedijk. SWP - Laten we even praten! Gesprekken tussen gastouder en ouder. Nederlands Jeugdinstituut. SWP.

- Ouders zijn net mensen. Effectief communiceren met ouders in de kinderopvang. In Balans. L. Boudens. SWP
- Methodiek van documenteren (boek 'documenteren voor jonge kinderen' van L. Malavasi en B. Zoccatelli (VBJK) kan communicatie met ouders/externen ondersteunen. (biedt ook inspiratie rond het betrekken van expressie)

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Bij de uitvoering van een opdracht het respectvol handelen afstemmen op de ander en zijn situatie (1.5)
- Bij de uitvoering van een opdracht ethisch en deontologische handelen (1.6)
- Bij de uitvoering van een opdracht observeren, interpreteren, registreren en rapporteren. (1.13)
- De actoren en beïnvloedende factoren in de (ped)agogische relatie verduidelijken, toelichten en aanwenden (5.1)
- Omgaan met opvoedingsvragen (5.8 en 5.9)
- Zorg dragen voor contacten met het sociaal netwerk van het kind (5.15)
- Contacten met externen en de buurt exploreren (5.16)
- Maatschappelijke tendensen en uitdagingen voor de kinderopvang verduidelijken en toelichten (7.1)

2.4 Organisatiespecifieke administratieve taken uitvoeren.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- vult opvolgdocumenten, aanwezigheidslijsten, organisatiespecifieke documenten,...in.

Toelichting:

Duiding:

- Het is belangrijk om aandacht te besteden aan documenten die eigen zijn aan de settings waarbinnen leerlingen stage lopen.

Wenken:

- Zie: www.kindengezin.be (Kinderopvang/sector/werkinstrumenten)
- Aan de hand van casussen of actuele situaties werken rond belang van correct uitvoeren van administratieve taken (bv. registreren van aanwezigheden) in de opvang.

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Bij de uitvoering van een opdracht het respectvol handelen afstemmen op de ander en zijn situatie (1.5)
- Bij de uitvoering van een opdracht observeren, interpreteren, registreren en rapporteren. (1.13)

2.5 Vlot communiceren en hierbij gebruik maken van communicatiemiddelen (H)

<p>Toelichting:</p> <p><u>Beginsituatie:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Leerlingen leerden al van in de 2de graad op een respectvolle wijze telefoneren, omgaan met sms, ICT, sociale media. <p><u>Specialisatiejaar:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Vanuit concrete casussen zoals ouders vragen om 'vrienden' te worden op sociale media, het als collega's omgaan met sociale media, over concrete stage-ervaringen, het omgaan met foto's op sociale media, kan het zinvol zijn leerlingen te appelleren op reeds verworven kennis en vaardigheden. - Opvolgen van en leerlingen leren werken met media gebruikt door de voorzieningen.
<p>Wenken:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Leerlingen laten observeren hoe er in de opvang wordt gewerkt met media en communicatiemiddelen: naar ouders toe, gebruik door kinderen, afspraken en regels,... - Inspelen op actuele tendensen. - Wijzen op belang van beschermen van de privacy!

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Bij de uitvoering van een opdracht het respectvol handelen afstemmen op de ander en zijn situatie (1.5)
- Bij de uitvoering van een opdracht observeren, interpreteren, registreren en rapporteren. (1.13)

REFLECTEREN

<p>2.6 Reflecteren over de eigen communicatie aan de hand van een kader om gedrag en sociale interacties te duiden.</p>
<p>Onderliggende doelen:</p> <p>De leerling:</p> <ul style="list-style-type: none"> • situeert de eigen communicatie binnen een kader om gedrag en sociale interacties te duiden (H). • reflecteert over het communiceren en de beleving van de situatie (H). • verplaatst zich in het standpunt van de ander. • gaat na wat het effect van zijn/haar handelen op het gedrag van de ander is. • reflecteert over het eigen taalgebruik. • formuleert kwaliteiten en aandachtspunten (H). • stuurt de eigen communicatie bij.
<p>Wenken:</p>

- Doortrekken van gebruikt reflectiemodel in verschillende AD's.
- Aandacht voor reflecteren over het communiceren met één kind, met een groep kinderen, met opvoedingsverantwoordelijken (sociaal netwerk).

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Reflecteren (andere AD's)

3 Binnen een welomschreven opdracht, in een organisatie, in team werken.

Context: zie leerplan

Toelichting:

Beginsituatie

In de 3de graad leerden leerlingen in team, binnen een organisatie (samen)werken. Ze leerden in team communiceren en deelnemen aan teamoverleg. Ze vergaderden binnen de eigen klasgroep en leerden aan een verantwoordelijke rapporteren over een gebruiker.

Ze werkten rond volgende doelstellingen:

- De verschillende sociale interacties tijdens het samenwerken situeren binnen een kader om gedrag en sociale interacties te duiden;
- Werken in een instelling/organisatie;
- Vlot en respectvol communiceren in team;
- Vlot en respectvol communiceren en hierbij gebruik maken van communicatiemiddelen;
- De eigen communicatie in team afstemmen;
- Bij het realiseren van een gedelegeerde teamopdracht samenwerken;
- Over het werken in een organisatie, in team reflecteren.

Specialisatiejaar

Het is belangrijk om leerlingen te appelleren op reeds verworven kennis, vaardigheden en attitudes. In het specialisatiejaar zullen de leerlingen hun kennis, vaardigheden en attitudes verdiepen, uitbreiden en **aanwenden** binnen de context van dit leerplan.

Het is belangrijk dat leerlingen vaardiger worden in het werken in team, in een organisatie **en dat ze leren rapporteren in team over kinderen, dat ze actief leren deelnemen aan teamoverleg en dat ze leren samenwerken met andere zorgverleners in de voorziening.**

in functie van het bereiken van de competentie en vanuit het handelen vanuit een **totaalvisie** op zorg en begeleiding, is het noodzakelijk om integratie te bewerkstelligen met AD1, AD2, AD4, AD5, AD6 en AD7.

Samenhang met leerplandoelstellingen PAV/MAVO/Nederlands

- Om een doel te bereiken, met een team overleggen en onderhandelen over (16):
 - Aanpak;
 - Taakverdeling;
 - Verantwoordelijkheid.
- Als teamlid de eigen taken volgens afspraak realiseren (17).
- Over eigen bijdrage, teamwerking, interactievaardigheden en groepsresultaat reflecteren (18).
- De eigen bijdrage, de teamwerking, de interactievaardigheden en het groepsresultaat evalueren en bijsturen (19).
- Over eigen bijdrage, teamwerking, interactievaardigheden en groepsresultaat verslag uitbrengen (20).
- Bij het werken in team empathie, loyaliteit en wederzijds respect tonen (21).
- Bereid zijn een eigen standpunt in te nemen, te nuanceren en te beargumenteren (22).

WERKEN IN EEN VOORZIENING

3.1 Werken in een voorziening.
<p>Onderliggende doelen:</p> <p>De leerling:</p> <ul style="list-style-type: none"> • verduidelijkt de werking van de voorziening. • verduidelijkt de wijze waarop multidisciplinair wordt samengewerkt binnen een voorziening. • exploreert de wijze waarop men samenwerkt met andere diensten/organisaties m.b.t. de kinderen. • verduidelijkt het belang van diversiteit* en complementariteit* in een voorziening. • neemt een positieve houding aan t.o.v. diversiteit in een voorziening.
<p>Toelichting:</p> <p><u>Duiding:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Belangrijk om de thema's (onderdelen van het kwaliteitshandboek) uit te diepen die cruciaal zijn voor de werking van de voorziening: bv. het opnamebeleid, wenbeleid, organisatorisch management (planning en registratie van aanwezigheid kinderbegeleiders, inwerking nieuwe medewerkers, zelfevaluatie van werking en evaluatie door medewerkers, klachtenbehandeling, ...) <p><u>Beginsituatie:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - In de derde graad exploreerden leerlingen de werking van een organisatie en verduidelijkten ze de verschillende overlegorganen binnen een organisatie.
<p>Wenken:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Diversiteit: Zie publicaties VIVO (www.vivosocialprofit.org) en websites www.pigmentzorg.be, Kind en Gezin (kinderopvang>sector >medewerkers en onthaalouders>mannen en vrouwen (brochure rond werken in een gemengd team).

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Bij de uitvoering van een opdracht bijdragen aan de kwaliteitsontwikkeling in de kinderopvang (1.3).
- Maatschappelijke tendensen en uitdagingen voor de kinderopvang verduidelijken en toelichten (7.1)

COMMUNICEREN IN TEAM

3.2 Vlot en respectvol communiceren in team
<p>Onderliggende doelen:</p> <p>De leerling:</p>

- hanteert communicatieve vaardigheden in team (H).
- neemt actief deel aan dienstoverdracht en teamoverleg.
- stemt de communicatie af op de situatie en de ander en gebruikt indien nodig hulpmiddelen.
- informeert het team over het kind tijdens overdrachten, kindbesprekingen.
- wisselt tijdens overlegmomenten informatie uit rond kindgebonden thema's om de continuïteit van de begeleiding te verzekeren.
- signaleert klachten en vragen aan de verantwoordelijke.
- voert een functioneringsgesprek met een verantwoordelijke.

Toelichting:

Duiding:

- Kindgebonden thema's zoals veiligheid, omgaan met gedragsproblemen, preventie, ouderparticipatie,....

Beginsituatie:

- Leerlingen leerden in de derde graad verschillende fasen in de communicatie doorlopen, aandacht hebben voor lichaamstaal en congruentie, actief luisteren, parafraseren en reflecteren, doorvragen, omgaan met feedback, ik-boodschappen gebruiken, vragen stellen, informeren (volgens afspraken) over het eigen handelen en over de taak/opdracht, afspraken maken, overleggen.
- Ze leerden assertief zijn in teamverband en vergaderen (overleggen in teamverband) in de eigen klasgroep binnen de context van het samenwerken in groep.
- Ze leerden de eigen communicatie (op inhouds- en betrekkingniveau) in team afstemmen. Hierbij werd aandacht besteed aan taalgebruik, verstaanbaarheid, lichaamstaal, de situatie (formeel – informeel).
- Ze oefenden de communicatieve vaardigheden binnen de context van het leerplan van de derde graad.

Specialisatiejaar:

- In het specialisatiejaar wordt het aanwenden van communicatieve vaardigheden uitgebreid en verdiept (afstemming op de ander en zijn situatie).
- In functie van het handelen in team is het belangrijk dat leerlingen in team gerichte vragen durven stellen en informeren, ook op informele momenten.

Wenken:

- Deelnemen aan teamoverleg tijdens stage is wenselijk. Wanneer het tijdens stage moeilijk is om rond deze doelstelling te werken is het belangrijk om er bij stageplaatsen op aan te dringen dat leerlingen een teamoverleg minstens mogen bijwonen (werken met kijkwijzer/schrijfkader voor de leerling) en om deze vaardigheden ook in klasverband in te oefenen.

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Bij de uitvoering van een opdracht observeren, interpreteren, registreren en **rapporteren** (1.13)

SAMENWERKEN**3.3 Samenwerken in team.****Onderlinge doelen:**

De leerling:

- verduidelijkt waaruit de signaalfunctie van de begeleider binnen verschillende complexe opvangsituaties bestaat en weet bij wie hulp kan worden ingeroepen.
- verduidelijkt het belang van teamwerk en licht voorwaarden tot teamwerk toe.
- verduidelijkt het belang van regels en afspraken in een team.
- licht het belang van de complementariteit van de leden in een team toe.
- vervult een signaalfunctie ten aanzien van andere begeleiders, zorgverleners (multidisciplinair werken) en derden.
- heeft zicht op het groepsgebeuren met aandacht voor groepsklimaat, samenwerken,....
- denkt en werkt teamgericht.
- neemt de eigen verantwoordelijkheid op binnen het team.
- maakt afspraken en houdt zich aan afspraken.
- gaat constructief om met conflicten in team.

Toelichting:Beginsituatie:

- In de 2de graad leerden leerlingen binnen de eigen klasgroep in groep werken. Ze leerden hierbij de begrippen 'groep, groepssamenhang, rollen en posities, groepswaarden- en normen' verduidelijken, toelichten en exploreren. Ze leerden ook de sociale interacties tijdens het samenwerken situeren binnen een kader om gedrag en sociale interacties te duiden.
- In de derde graad leerden leerlingen samenwerken bij het realiseren van gedelegeerde teamopdrachten. Hierbij werd aandacht besteed aan een open en collegiale werksfeer, het constructief samenwerken, het respecteren van taakverdeling en afspraken.

Wenken:

- Kind en gezin: complementariteit mannen en vrouwen zie Kind en Gezin (kinderopvang>sector >medewerkers en onthaalouders>mannen en vrouwen (brochure rond werken in een gemengd team).
- Achtergrond voor leraren in handleiding KWAPOI (www.kindengezin.be (kinderopvang/sector/werkinstrumenten)
- Materiaal Voca: <http://www.acerta.be/socialprofit> -> aanbod -> voca-training-consult-social-profit ->materiaal
- Werken met groepsopdrachten.
- Omgaan met complementariteit in groep/team: werken met kernkwadrant (Ofman). Bv via spelmogelijkheden (zie site: centrum voor informatieve spelen (www.cis.be))

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Vlot en respectvol communiceren in team (3.2)
- Omgaan met groepswerking in een voorziening (5.10)
- Contacten met externen en de buurt exploreren (5.16)

REFLECTEREN

3.4 Over het werken in een voorziening, in team reflecteren.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- situeert het eigen samenwerken in team binnen een kader om gedrag en sociale interacties te duiden (H).
- reflecteert over het samenwerken in team en de beleving van het samenwerken (H).
- verplaatst zich in het standpunt van de ander.
- gaat na wat het effect van zijn/haar handelen op het gedrag van de ander is.
- reflecteert in groep.
- formuleert kwaliteiten en aandachtspunten (H).
- stuurt het eigen handelen bij.

Wenken:

- Bij reflecteren over samenwerking aandacht besteden aan teamwerking, eigen bijdrage groepsklimaat (teamsfeer), effect van eigen handelen op teamwerking (criteria).
- Reflecteren in groep: Wanda (www.arteveldhogeschool.be/projectwanda en VBJK)

4 Binnen een welomschreven opdracht zorg dragen voor gezondheid en welzijn.

Aanbevolen tijdsbesteding: 10% van de totaal te besteden lestijd voor het specifiek gedeelte.

Context: zie leerplan

Doelgroepen:

Bij de uitwerking van de algemene doelstellingen besteden we aandacht aan volgende doelgroepen:

- Kinderen van 0 tot 12 jaar (met uitzondering van pasgeborenen)
 - met aandacht voor specifieke doelgroepen:
 - Kinderen uit kwetsbare gezinnen
 - Kinderen met een specifieke behoefte of beperking

Toelichting:

Duiding:

- Kraamzorg maakt deel uit van het profiel van de verzorgende in de gezinszorg (decreet zorg en bijstandsverlening) en hoort daarom thuis in het leerplan TBZ/z en niet in het leerplan Kinderzorg

Beginsituatie:

In de derde graad leerden leerlingen als verzorgende binnen het kader van zorg- en bijstandsverlening zorg dragen voor de gezondheid en welzijn van gebruikers. Ze werkten rond de volgende doelstellingen:

- Begrippen gezondheid en welzijn toelichten en aanwenden
 - De organisatie van de woonzorg en kinderopvang toelichten
 - Exploreren en toelichten waar gebruikers met hulpvragen rond gezondheid en welzijn in de eigen regio terecht kunnen;
 - Noodsituaties herkennen en accuraat optreden (Eerste hulp)
 - Zorg dragen voor het menselijk functioneren van gebruikers i.v.m. de gezondheidspatronen (M. Gordon): **gezondheidsbeleving en instandhouding, voeding en stofwisseling, uitscheiding, activiteiten, slaap en rust, waarneming en cognitie, seksualiteit en voortplanting** (decreet zorg- en bijstandsverlening en KB 78)
 - Over het zorgend handelen te reflecteren
- Om hierin competent te worden leerden leerlingen:
- Het functioneren van de gezonde gebruiker m.b.t. de verschillende patronen toe te lichten;
 - Zorg dragen voor de gezondheidsbeleving en instandhouding van de gebruiker in relatie tot de verschillende patronen;
 - Veranderingen en tekens m.b.t. de verschillende patronen observeren en signaleren
 - In concrete situaties, relevante informatie m.b.t. aandoeningen en ziektes i.v.m. de verschillende patronen vinden, selecteren en aanwenden.
 - Zorg dragen voor het menselijk functioneren m.b.t. de verschillende gezondheidspatronen.

Specialisatiejaar:

Het is belangrijk leerlingen te appelleren op deze reeds verworven kennis, vaardigheden en attitudes. In het specialisatiejaar zullen leerlingen hun kennis, vaardigheden en attitudes herhalen,

verdiepen en aanwenden binnen de context van dit leerplan.

Het is belangrijk dat leerlingen **pedagogisch handelen** bij het zorg dragen voor gezondheid en welzijn van kinderen in de opvang (combineren met AD5) en hierbij handelen volgens de **geldende richtlijnen en procedures**.

In functie van het bereiken van de competentie en vanuit het handelen vanuit een **totaalvisie** op zorg en begeleiding, is het noodzakelijk om integratie te bewerkstelligen met AD1, AD2, AD3, AD6, AD7 en met AD5 in het bijzonder.

Algemene wenken:

- Het is belangrijk dat leerlingen dit handelen (vanuit geleerde in de 3de graad) zoveel mogelijk oefenen in complexere en gecombineerde situaties (ook oefenen in de klas).
- Meer duiding over het omgaan met kwetsbare gezinnen en een definitie van specifieke zorgbehoeften vind je in de handleiding: inclusie van kinderen met een specifieke zorgbehoefte (VBJK, 2007). Deze handleiding is nog downloadbaar via www.vbjk.be. (wel belangrijk om dit te kaderen binnen recente regelgeving.)
- AD4 uitwerken in nauwe samenhang met AD5.
- Nieuwe uitgave Garant: 'Een, twee hupsakee....Heen-en-weerboekje'
- Brochures Kind en Gezin (downloadbaar via site Kind en Gezin).
- Infomap Kinderopvang (Kind en Gezin): moet nog verschijnen.

ZORG VOOR HET MENSELIJK FUNCTIONEREN

4.1 (Ped)agogisch handelen bij het dagelijks zorg dragen voor gezonde kinderen.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- stemt de zorg en het pedagogisch handelen tijdens de dagelijkse zorg af op de specifieke behoefte, noden en beperkingen van het kind:
 - staat in voor de gezondheidsbeleving en instandhouding (H).
 - voert hygiënische zorgen uit (H).
 - begeleidt eetsituaties (H).
 - draagt zorg voor slaap en rust (H).
 - staat in voor zindelijkheidstraining (H).

Toelichting:

Duiding:

- Begeleiden van eetsituaties: aangepast aan leeftijd van de kinderen (flesvoeding en vaste voeding), met aandacht voor pedagogische handelen: welbevinden en betrokkenheid, zorg voor sfeer,...
- Gezondheidsbevordering: aandacht voor veiligheid en hygiëne: bv. bij slaap (preventie

wiegendood, Shaken Infant Syndroom), belang van toezicht, voeding,...: zie checklists Kind en gezin en regelgeving decreet kinderopvang! (zie ook AD6)

- Dagelijkse zorgen voor gezonde kinderen: geen overlap met zorg- en bijstandsverlening en KB 78, dus behoort tot de bevoegdheid van kinderbegeleider.
- Zorg dragen voor pasgeborenen behoort tot het takenpakket van de verzorgende/zorgkundige en niet tot het takenpakket van de kinderbegeleider.
- Richtlijnen voor slapen volgens decreet: 'een kind jonger dan één jaar in een bed zonder kussen of dekbedden en op de rug te slapen leggen. De organisator kan op vraag van de ouders een uitzondering toestaan, met een attest van een arts omwille van medische tegenindicatie; richtlijnen voor bedden (rubrieken Uitrusting en inrichting in decreet –AD6) en aandacht voor actief, auditief en visueel toezicht, ook tijdens slaapsituatie (zie pedagogisch beleid AD5)

Beginsituatie:

- In de 3de graad leerden leerlingen zorg dragen voor het menselijk functioneren van kinderen m.b.t. de gezondheidspatronen (Gordon): gezondheidsbeleving en instandhouding (gezondheidsbevordering), voeding en stofwisseling, uitscheiding, slaap en rust, waarneming en cognitie, en seksualiteit en voortplanting binnen het kader voor zorg en bijstandsverlening.

Specialisatiejaar:

- Herhaling en toepassing in context van kinderopvang. Hierbij ligt nadruk op het pedagogisch handelen tijdens het zorg dragen voor dagelijkse activiteiten.

Wenken:

- www.kindengezin.be (verzorging, voeding). Zie ook brochures en rapporten
- Het is zinvol om binnen via expressie aandacht te besteden aan de wijze waarop verschillende expressievormen kunnen worden ingezet bij het uitvoeren van dagelijkse zorgen (zie wenken bij AD5). Het is belangrijk om dat vanuit situatieschetsen ook in te oefenen.

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Kwaliteitsbewust handelen (AD1)
- Beïnvloedende factoren in de (ped)agogische context verduidelijken, toelichten en aanwenden (5.2)
- Stimuleren van ontwikkeling (5.3 – 5.8)
- Omgaan met dagelijkse opvoedingsvragen (5.8-5.9)
- Werken met kinderen in de voorziening (5.10 – 5.14)
- Binnen een welomschreven opdracht indirecte zorg verlenen (AD6)
- Maatschappelijke tendensen en uitdagingen voor de kinderopvang verduidelijken en toelichten (7.1).

4.2 Zorg dragen voor zieke kinderen in de opvang volgens de geldende richtlijnen.

Onderliggende doelen:

<p>De leerling:</p> <ul style="list-style-type: none"> • observeert veranderingen en (alarm)signalen m.b.t. het ziek zijn en signaleert deze (H) volgens de geldende richtlijnen. • wendt informatie m.b.t. geldende richtlijnen aan. • vangt zieke kinderen in de opvang op volgens de geldende richtlijnen: <ul style="list-style-type: none"> ○ koorts, ○ medicatie, ○ besmettelijke ziektes.
<p>Toelichting:</p> <p><u>Duiding:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Zorg dragen voor kinderen met gezondheidsproblemen behoort niet tot bevoegdheid van kinderbegeleider. Wanneer een kind in de opvang ziek wordt, dient men te handelen volgens de richtlijnen van kind en gezin: - Handelen bij veranderingen en tekens in de kinderopvang: zie richtlijnen en checklists Kind en Gezin, alsook de gids bij PowerPoint voor scholen. - Zorg dragen voor kinderen die ziek worden in opvang, omgaan met koorts, geven van medicatie, omgaan met besmettelijke ziektes: zie geldende richtlijnen en checklists bv. Kind en Gezin, alsook gids bij PowerPoint voor scholen (Kind en Gezin).
<p>Wenken:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Werken met casussen, situatieschetsen waarbij gefocust wordt op het handelen bij bepaalde (alarm)signalen en veranderingen. - Richtlijnen en checklists Kind en Gezin: verwijzingen naar richtlijnen en informatie voor leraren over alarmsignalen: <p style="padding-left: 40px;">Powerpoint: http://www.kindengezin.be/kinderopvang/over-kinderopvang/</p> <p style="padding-left: 40px;">toelichting bij Powerpoint: http://www.kindengezin.be/img/gidskoscholen-najaar2012.pdf</p> <ul style="list-style-type: none"> - www.kindengezin.be (gezondheid)

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Bij de uitvoering van een opdracht veilig handelen en bijdragen aan de veiligheid van de ander volgens de geldende richtlijnen (1.9)
- Bij de uitvoering van een opdracht hygiënisch handelen en bijdragen aan het hygiënisch handelen van de ander volgens richtlijnen (1.11)
- De arbeids- (en stage)voorwaarden voor de kinderbegeleider in verschillende settings verduidelijken, toelichten en aanwenden (7.4)

EERSTE HULP

4.3 Noodsituaties bij baby's , peuters, kleuters en lagere schoolkinderen herkennen en adequaat optreden volgens de geldende richtlijnen.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- roept medische of andere hulp in (H).
- verwittigt de verantwoordelijke (H).
- herkent signalen en tekens (H).
- handelt als eerstehulpverlener (EHBO vaardigheden) (H).
- handelt levensreddend bij baby's en peuters.
- handelt levensreddend bij kleuters en lagere schoolkinderen.
- blijft rustig in noodsituaties en volgt de procedures (H).
- vermijdt besmetting (H).

Toelichting:Beginsituatie:

- Leerlingen leerden in de 2de graad (als burger) noodsituaties herkennen en adequaat optreden. In de 3de graad herhaalden ze eerste hulp vaardigheden en leerden ze noodsituaties herkennen en adequaat optreden in professionele situaties (een verantwoordelijke verwittigen volgens de geldende richtlijnen is in professionele situaties noodzakelijk).

Specialisatiejaar:

- Herhaling is noodzakelijk! Leg in specialisatiejaar ook opnieuw de focus op levensreddend handelen volgens richtlijnen (baby's, peuters, kleuters en lagere schoolkinderen) en het hanteren van een Automatische Externe Defibrillator.
- Wanneer levensreddend handelen is geïntegreerd in het leerplan, kunnen leerlingen na hun afstuderen een verklaring krijgen dat levensreddend handelen in het leerplan werd opgenomen. Het is belangrijk dat leerlingen zowel theorie als praktijk (training) krijgen (min. 3 lesuur) in verband met levensreddend handelen. Volgens het Min. Besluit van 26 februari 2009 moet men " hierbij aandacht hebben voor volgende onderdelen :
 - o een theoretisch deel waarbij minstens volgende onderwerpen aan bod komen: de typische gevaren voor kinderen, de basisprincipes van eerste hulp, het stappenplan van reanimatie volgens de geldende ERC richtlijnen en het bewustzijn, de ademhaling en circulatie.
 - o een praktisch deel waarbij ruim de tijd wordt gegeven om te oefenen en waarbij minstens de volgende onderwerpen aan bod komen: het inoefenen van reanimatie van kinderen op poppen met de maat van de opgevangen kinderen, de handelingen bij verslikken en stikken de veiligheidshouding. (aangepast aan de leeftijd van de opgevangen kinderen)
 - o De leraar dient een medische of verpleegkundige opleiding hebben en in die hoedanigheid beschikken over praktijkervaring, actuele kennis te hebben inzake levensreddend handelen bij kinderen en ervaring in het aanleren van het levensreddend handelen volgens richtlijnen"
 - o **Leraar dient zich regelmatig bij te scholen.**

Wenken:

- De geldende ERC-richtlijnen (European Resuscitation Council) zie: <https://www.erc.edu>
- www.kindengezin.be (veiligheid/EHBO)
- DOEN! Belang van inoefenen!

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Bij de uitvoering van een opdracht bijdragen aan de veiligheid van zichzelf en van de ander volgens de geldende richtlijnen (1.9)

REFLECTEREN

4.4 Reflecteren over het eigen handelen m.b.t. gezondheid en welzijn.**Onderliggende doelen:**

De leerling:

- reflecteert over het eigen handelen en over de beleving van de situatie (H).
- verplaatst zich in het standpunt van de ander in.
- gaat na wat het effect van zijn/haar handelen op het gedrag van de ander is.
- formuleert kwaliteiten en aandachtspunten (H).
- stuurt het eigen handelen bij.

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- reflecteren: zie doelstellingen andere AD's.

5 Binnen een welomschreven opdracht (ped)agogisch handelen

Aanbevolen lestijd: 60% van de totaal te besteden lestijd voor het specifiek gedeelte.

Context: zie leerplan

Doelgroepen:

Bij de uitwerking van de algemene doelstellingen besteden we aandacht aan volgende doelgroepen:

- kinderen van 0 tot 12 jaar
 - met aandacht voor specifieke doelgroepen:
 - kinderen uit kwetsbare gezinnen
 - kinderen met een specifieke behoefte of beperking

Toelichting:

Duiding:

Het **nieuwe decreet kinderopvang** (zie site Kind en Gezin – decreet):

- stelt dat de organisator een pedagogisch beleid realiseert met oog op
 - het stimuleren van ontwikkeling van kinderen op lichamelijk, cognitief, sociaal-emotioneel, communicatief, creatief en moreel vlak;
 - het bevorderen van het welbevinden en de betrokkenheid van kinderen.
- Er wordt daarbij rekening gehouden met het aantal, het ontwikkelingsniveau, het ritme, de interesses, de behoeften en de eigenheid van de kinderen.
- Het pedagogisch beleid (zie ook AD1: kwaliteitsbewust handelen) bevat minstens:
 - Het wennen;
 - Een gevarieerd aanbod aan spelmateriaal, bewegings- en andere activiteiten zowel binnen als buiten;
 - Regelmaat in de dagindeling;
 - Een methode om het welbevinden en de betrokkenheid van kinderen na te gaan:
 - Welbevinden is kunnen genieten, spontaan en zichzelf kunnen zijn, ontspannen zijn, zich openstellen, levenslust uitstralen, zelfvertrouwen hebben, weerbaar en assertief zijn en in contact zijn met gevoelens.
 - Betrokkenheid is geconcentreerd en tijd vergeten bezig zijn, gemotiveerd bezig zijn, een open houding hebben voor wat de omgeving te bieden heeft, intens mentaal actief zijn, exploratiedrang hebben en zich bewegen aan de grens van de mogelijkheden.
 - Een taalbeleid dat de Nederlandse taalverwerving van elk kind stimuleert. Met daarnaast positieve aandacht voor de taal die het kind in zijn thuismilieu spreekt.
 - Het bevorderen van een onderlinge respectvolle houding;
 - De continuïteit in de begeleiding van de kinderen zodat een relatie opgebouwd kan worden tussen de kinderen en de kinderbegeleiders;
 - Een actief, auditief en visueel toezicht, ook tijdens de slaapsituatie;
 - Een permanente begeleiding van kinderen.
- De organisator zorgt ervoor dat de pedagogische kwaliteit voldoet aan een norm en zorgt voor pedagogische ondersteuning.

Beginsituatie:

In de 3de graad leerden leerlingen zorg dragen voor het menselijk functioneren van en pedagogisch handelen bij gezonde kinderen van 3 mnd. tot 12 jaar. De focus lag op kinderen van 3mnd tot 3 jaar. Ze werkten rond de volgende doelstellingen:

- Begrippen m.b.t. ontwikkeling verduidelijken, toelichten en aanwenden.
- Zorg dragen voor het welbevinden en de betrokkenheid van kinderen.
- Elementen in de pedagogische relatie verduidelijken, toelichten en aanwenden.
- In functie van het ontwikkelingsstimulerend handelen, mijlpalen in de ontwikkeling van het kind verduidelijken en toelichten.
- Ontwikkelingsstimulerend handelen bij het zorg dragen voor het menselijk functioneren.
- Het omgaan met kinderen in groep exploreren.
- Aan een groepsactiviteit begeleid door een begeleider participeren.
- Een activiteit bij een kleine groep kinderen begeleiden.

Specialisatiejaar:

Het is belangrijk om leerlingen te appelleren op deze reeds verworven kennis, vaardigheden en attitudes. In het specialisatiejaar zullen leerlingen hun kennis, vaardigheden en attitudes verdiepen, uitbreiden en aanwenden binnen de context van dit leerplan.

In functie van het bereiken van de competentie is het belangrijk om integratie te bewerkstelligen met AD1, AD2, AD3, AD4, AD6 en AD7 met nadruk op **afstemming van de begeleiding op het kind en zijn situatie**.

Wenken:

- Bij de uitwerking van het leerplan (organisatiemodel, leerlijnen) is het belangrijk om **AD5 centraal** te stellen.
- Achtergrond voor leraren: uitgaven SWP en VBJK
- Methodiek 'documenteren': (boek: documenteren voor jonge kinderen, L. Malavasi en B. Zoccatelli - VBJK) kan met betrekking tot meerdere doelstellingen worden ingezet (geeft ook inspiratie voor expressie).
- Belangrijk om bij uitwerking AD5 ook setting van de buitenschoolse opvang voldoende in beeld te brengen!
- Op Youtube en site Kind en Gezin zijn er heel wat filmpjes over kinderopvang beschikbaar. (bv via zoekterm kinderdagverblijven)
- Werk met informatie, filmpjes, brochures en rapporten die downloadbaar zijn via site Kind en Gezin.
- Nieuwe uitgave bij Garant: 'Een, twee hupsakee...Heen-en-weerboekje'.
- Infomap Kinderopvang (Kind en Gezin): moet nog (volledig) verschijnen.

Samenhang met leerplandoelstellingen PAV/MAVO/Nederlands:

- Zie ook AD1

- Belangstelling tonen voor (25):
 - Vormen van creatieve en culturele expressie;
 - (adolescenten)literatuur en poëzie.

DE (PED)AGOGISCHE CONTEXT

5.1 De actoren en beïnvloedende factoren in de (ped)agogische relatie in kaart brengen en hun betekenis verduidelijken en toelichten.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- brengt de verschillende actoren en partners in de (ped)agogische relatie in kaart.
- licht de rol en het belang toe van alle actoren en partners in de (ped)agogische relatie.
- licht de eigen rol in de (ped)agogische relatie met het kind en het sociaal netwerk toe
- licht de verschillende persoonlijke en externe factoren toe die de actoren en partners in de pedagogische relatie beïnvloeden.

Toelichting:

Duiding:

- Actoren: kind; opvoeder: ouder/ opvoedingsverantwoordelijke /begeleider; sociaal netwerk van kind en opvoeder, opvangorganisatie, cultuur en samenleving.
- Persoonlijke factoren zoals leeftijd, geslacht, levensstijl (talent, waarden, gewoonten, levensovertuiging, opvoedings- of begeleidingsstijl), levensloop, gezondheid. (zie ICF – duiding ICF: zie bijlage) ZiKo noemt de persoonlijke factoren die het kind beïnvloeden kind-factoren.
- Externe factoren zoals klimaat, sociale omgeving, fysiek milieu/leefomgeving*. (zie ICF) ZiKo benoemt de externe factoren als 'bijzondere omstandigheden'.

Beginsituatie:

- In de 2de graad leerden leerlingen kenmerken m.b.t. lichamelijk, psychisch, sociaal en existentieel welbevinden en de beïnvloedende factoren toelichten. Het accent lag op de eigen leefstijl.
- In de derde graad werd er vooral gewerkt rond de relatie tussen kind en begeleider (1-1 relatie). In functie van het zorg dragen voor het welbevinden en de betrokkenheid van kinderen, leerden leerlingen dat het ontwikkelingsproces van kinderen wordt beïnvloed door persoonlijke en externe factoren. Leerlingen zijn dus al vertrouwd met deze begrippen.

Wenken:

- Mogelijke modellen/kaders: ZiKo, systeemdenken, Lalonde, ICF,...
- Inoefenen door middel van het werken met filmfragmenten, videofragmenten,

situatieschetsen.

- Door het werken met situatieschetsen kunnen items als de invloed van de zwangerschap van de moeder op het kind, de komst van een kind op de andere kinderen in het gezin, de pedagogische visie van de organisatie waarbinnen men werkt, beleid omtrent kinderopvang, waarden en normen van ouders,....aan bod komen.

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Kinderrechten verduidelijken en toelichten (1.1).
- Maatschappelijke tendensen en uitdagingen voor de kinderopvang verduidelijken en toelichten (7.1)
- Bij de uitvoering van een opdracht bijdragen aan kwaliteitsontwikkeling in de kinderopvang.(1.3)
- Beïnvloedende factoren in de (ped)agogische context verduidelijken, toelichten en aanwenden (5.2)

5.2 Beïnvloedende factoren in de (ped)agogische context verduidelijken, toelichten en aanwenden.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- draagt zorg voor het welbevinden en de betrokkenheid van kinderen (H).
- verduidelijkt elementen in de pedagogische relatie, licht ze toe en wendt ze aan (H).

Rijk aanbod:

- heeft aandacht voor de infrastructuur: inrichting en indeling van ruimtes.
- draagt zorg voor een rijk aanbod met aandacht voor diversiteit: activiteiten en spelmateriaal.

Positieve sfeer en groepsklimaat:

- draagt zorg voor sfeer: aankleding van de ruimte.
- bevordert positieve relaties.

Ruimte voor initiatief:

- geeft kinderen kansen om initiatieven en verantwoordelijkheid te nemen m.b.t. de tijdsordening*.
- werkt actief aan kinderparticipatie*.
- overlegt omtrent de bepaling van grenzen en licht grenzen toe.

Doeltreffende organisatie:

- stemt de tijdsordening op de kinderen af.

- zet zich als begeleider optimaal in binnen de organisatie van de voorziening.
- heeft aandacht voor een aangepaste groepering van de kinderen.

Inlevende begeleidingsstijl

- handelt sensitief responsief.
- houdt rekening met en speelt in op de behoeften en gevoelens van kinderen.
- komt stimulerend tussenbeide en geeft tegelijk ruimte om initiatief te nemen.
- geeft kinderen ruimte om zich te manifesteren.
- betreft kinderen bij het maken van afspraken en oplossen van conflicten.

Toelichting:

Beginsituatie:

- In de 3de graad stond de pedagogische relatie tussen gebruiker en verzorgende/begeleider centraal.
- Bij de uitwerking van doelstelling 'elementen in de pedagogische relatie aanwenden' werden er begrippen gekozen die zowel bruikbaar zijn naar volwassen gebruikers als naar kinderen toe. Er werd gewerkt rond de principes: Steunen, stimuleren, sturen en samenwerken.

Specialisatiejaar:

- In het specialisatiejaar verruimen we de doelstelling naar de pedagogische context: de relatie met kinderen binnen een voorziening rekening houdend met de ZiKo-principes: rijk aanbod, een positieve sfeer en een positief groepsklimaat, ruimte voor initiatief, een doeltreffende organisatie, een inlevende begeleidingsstijl.

Wenken:

- Belangrijk om dit toe te passen in stagesituaties. Werken met observatieopdrachten,...
- ZiKo en ZiKo-VO: www.kindengezin.be en www.cego.be
- www.kindengezin.be (opvoeding)
- Pedagogisch actief! KDV; Pedagogisch actief! Buitenschoolse opvang. SWP + www.pedagogischactief.nl.
- Kinderparticipatie (kinderopvang/sector/werkinstrumenten/kinderparticipatie bv.:
 - o <http://www.kindengezin.be/img/kinderpartteammethodiek.pdf> (buitenschoolse opvang)
 - o <http://www.kindengezin.be/img/kinderpartwatdoenjullie.pdf> (buitenschoolse opvang))
- Inspiratie over rijk aanbod: Ruimten maken voor nul tot vier. Over het inrichten van kdv en peuterspeelzalen. Ed Hoekstra. Ruimten maken voor viert tot twaalf. Ed Hoekstra – SWP.
- Inlevende begeleidingsstijl: Kijk, luister en begrijp. Jonge kinderen opvoeden volgens de Gordon-Methode. J. Peters – SWP/In balans. Opvoeden in de kinderopvang volgens de Gordonmethode. S. Henderson. SWP.
- Hink-Stap-Sprong. Deel 2: ouderlijke vaardigheden. Voets J. ea Garant.

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- kwaliteitsbewust handelen (AD1): kwaliteitszorg; respectvol handelen; observeren, rapporteren en registreren.
- Stimuleren van ontwikkeling (5.3-5.8)
- Werken met kinderen in de voorziening (5.10-5.14)
- Zorg dragen voor interieurzorg binnen de context van de kinderopvang (6.3)
- Maatschappelijke tendensen en uitdagingen voor de kinderopvang verduidelijken en toelichten (7.1)

STIMULEREN VAN ONTWIKKELING

TOTAALVISIE

5.3 Begrip ontwikkeling toelichten en aanwenden vanuit een holistische, emancipatorische en dynamische mensvisie.
<p>Onderliggende doelen:</p> <p>De leerling:</p> <ul style="list-style-type: none"> • bekijkt het individuele kind vanuit zijn basisbehoeftes. • vertrekt vanuit de basisbehoeftes van het kind om de ontwikkeling te stimuleren. • licht toe en illustreert met voorbeelden dat de ontwikkeling van elk kind uniek is. • licht het belang van het observeren en de opvolging van de totale ontwikkeling van kinderen toe. • vertrekt vanuit het kind in zijn totaliteit om deelgebieden in de ontwikkeling te observeren. • illustreert aan de hand van voorbeelden de onderlinge samenhang tussen verschillende ontwikkelingsgebieden.
<p>Toelichting:</p> <p><u>Duiding:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Basisbehoeftes: <ul style="list-style-type: none"> ○ Lichamelijke behoeften ○ Behoeftte aan affectie, ○ Behoeftte aan veiligheid, duidelijkheid en continuïteit ○ Behoeftte aan erkenning en bevestiging, ○ Behoeftte om zichzelf als kundig te ervaren ○ Behoeftte aan zingeving en morele waarden
<p>Mogelijke onderliggende doelen (verdieping en uitbreiding):</p> <ul style="list-style-type: none"> - Illustreert aan de hand van voorbeelden de onderlinge samenhang tussen verschillende ontwikkelingsgebieden enerzijds en tussen de totale ontwikkeling van kinderen en externe factoren anderzijds.
<p>Wenken:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Werken met situatieschetsen, observatieopdrachten. - Basisbehoeftes: www.kindengezin.be (ontwikkeling/sociaal-emotioneel) - Vb. Verbindende communicatie (www.conplustact.be/nl/verbindende-communicatie) vb. werken met gevoels- en behoeftenkaarten. - Werken met casussen, beeldmateriaal (Kind en Gezin) - Ter inspiratie: De drie basisbehoeften van een kind (L. Stevens) bv. via www.hetkind.org

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Bij de uitvoering van een opdracht observeren, interpreteren, registreren en rapporteren (1.13)
- Elementen in de (ped)agogische relatie verduidelijken, toelichten en aanwenden (5.2).
- Maatschappelijke tendensen en uitdagingen voor de kinderopvang verduidelijken en toelichten (7.1)

FYSIEKE ONTWIKKELING

5.4 De fysieke (lichamelijke) ontwikkeling van het kind verduidelijken, toelichten en stimuleren. (E)

Onderliggende doelen:

De leerling:

- verduidelijkt in functie van het ontwikkelingsstimulerend handelen mijlpalen in de fysieke ontwikkeling van het kind en licht ze toe (H).
- verduidelijkt de fysieke ontwikkeling van kinderen met aandacht voor de ontwikkeling van 'liggen tot lopen' en van 'grijpen tot schrijven', de ontwikkeling van de zintuigen en van zindelijkheid.
- licht het belang van het observeren en het opvolgen van de fysieke ontwikkeling van kinderen toe.
- licht de samenhang tussen de fysieke ontwikkeling en de andere ontwikkelingsgebieden toe.
- geeft tips voor het stimuleren van de fysieke ontwikkeling.
- stimuleert het zindelijk worden van kinderen.
- stimuleert vanuit observaties de fysieke ontwikkeling van kinderen door het aanbieden van spel, activiteiten, materialen en speelgoed.

Toelichting:

Beginsituatie:

- In de 3de graad leerden leerlingen de mijlpalen in de ontwikkeling verduidelijken en toelichten. Wat betreft de fysieke ontwikkeling lag de focus op de ontwikkeling van baby's en peuters (3 mnd – 3 jaar) met aandacht voor de ontwikkeling van de grote en fijne motoriek. Er werd ook gewerkt rond de interactie met andere ontwikkelingsgebieden.

Specialisatiejaar:

- Omwille van het belang van kennis over ontwikkeling en van het ontwikkelingsstimulerend handelen voor de kinderbegeleider, wordt het werken rond ontwikkeling uitgesplitst in verschillende doelstellingen (5.3 - 5.7).

Wenken:

- Zie Kind en Gezin (ontwikkeling + filmpjes)
- Achtergrondinformatie voor leraren: De ontwikkeling van kinderen. Deel 2, P. Tassoni, swp.
- Achtergrondinformatie voor leraren: Groot worden. De ontwikkeling van baby tot adolescent. Handboek voor (toekomstige) leraren, opvoeders en verzorgers. K. Struyven e.a. Lannoo Campus. Singer.
- Werken met situatieschetsen.
- Zie wenken bij 1.13
- Interessant artikel waarin de auteur omschrijft hoe je vanuit het voorlezen van een prentenboek kan werken rond motoriek en het stimuleren van taalontwikkeling:
 - o http://www.cteno.be/assets/downloads/cteno/nieuwsbrief/20/nieuwsbrief_20_rupstot_vlinder.pdf

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Kwaliteitsbewust handelen: bijdragen aan kwaliteitsontwikkeling(1.2), respectvol handelen (1.4-1.6) methodisch handelen (1.7), observeren, interpreteren, rapporteren (1.13).
- (Ped)agogisch handelen bij het dagelijks zorg dragen voor kinderen (4.1)
- Beïnvloedende factoren in de (ped)agogische context verduidelijken, toelichten en aanwenden (5.2)
- Werken met kinderen in voorziening de opvang en op school (5.10 – 5.14)
- Maatschappelijke tendensen en uitdagingen voor de kinderopvang verduidelijken en toelichten (7.1)
- Stimuleren van ontwikkeling (5.3-5.7)

PSYCHISCHE ONTWIKKELING**5.5 De cognitieve (verstandelijke) ontwikkeling van het kind verduidelijken, toelichten en stimuleren. (E)****Onderliggende doelen:**

De leerling:

- verduidelijkt in functie van het ontwikkelingsstimulerend handelen mijlpalen in de psychische ontwikkeling van het kind en licht ze toe (H).
- verduidelijkt de cognitieve ontwikkeling van kinderen met aandacht voor het waarnemen, geheugen, denken, leren verbanden leggen, begrijpen en redeneren, gewetensvorming.
- licht het belang van het observeren en het opvolgen van de cognitieve ontwikkeling van kinderen toe.
- verduidelijkt hoe men kinderen in opvang voorbereidt op de kleuterklas.
- licht de samenhang tussen de cognitieve ontwikkeling en de andere ontwikkelingsgebieden toe.
- geeft tips en aandachtspunten voor het stimuleren van de cognitieve ontwikkeling.
- stimuleert vanuit de observaties de cognitieve ontwikkeling van kinderen door het aanbieden van spel, activiteiten, materialen en speelgoed.

Toelichting:Beginsituatie:

In de 3de graad leerden leerlingen de mijlpalen in de psychische ontwikkeling verduidelijken en toelichten. De focus lag op de ontwikkeling van baby's en peuters (3 mnd – 3 jaar) met aandacht voor de ontwikkeling van waarneming, cognitie en taal. Er werd ook gewerkt met de interactie rond andere ontwikkelingsgebieden.

Wenken:

- Zie Kind en Gezin (ontwikkeling + filmpjes)
- Achtergrondinformatie voor leraren: De ontwikkeling van kinderen. Deel 2, P. Tassoni, swp.
- Achtergrondinformatie voor leraren: Groot worden. De ontwikkeling van baby tot adolescent. Handboek voor (toekomstige) leraren, opvoeders en verzorgers. K. Struyven e.a. Lannoo Campus. Singer.
- Oei, ik groei (boeken via www.oeikgroei.nl)
- Werken met situatieschetsen, stageopdrachten,...
- Poppenspel met knuffels voor kleuters, CONTRYN, L., Acco (2013): dit boek wil kleuters

niet enkel theatervreugde verschaffen, maar wil ook bijdragen tot hun cognitieve ontwikkeling en verrijking van hun fantasie. Boek biedt inspiratie om hierrond met kleuters te werken via poppenspel, maar ook via het suggererende spel met de vingers. Boek biedt eenvoudige synopsissen, spelaanzetten, dialoogtekstjes en suggesties en laat ruimte voor interactiviteit met kinderen.

- Filosoferen op het bord – met kinderen van 10 tot 12 jaar, N. van Bodegraven, SWP (2013): speelse methode om kinderen familiair te maken met vragen en dilemma's van het leven.
- www.juffrouwnathalie.blogspot.com Inspiratie voor het filosoferen met kinderen vanuit filmpjes of prentenboeken.
- Horen en zien, ruiken, voelen, proeven. Natuurbeleving in de opvang van kinderen van 0 tot 12 jaar., A. Weterings, SWP. Voorbeelden uit dit boek p. 39: "speelse geheugentraining: Doe een voelspel met verschillende materialen uit de natuur (stenen, dennenappels, blaadjes, takjes) die qua structuur verschillend aanvoelen. Benoem de verschillende voorwerpen en laat ze goed zien. Blinddoek een van de kinderen en geef het voorwerp uit de natuur in zijn of haar handen om het te voelen. Het kind moet raden wat het is." Of "Bosgeheugenspel: verzamel samen met de kinderen materialen die rond bomen te vinden zijn. Van ieder soort twee. Dus bv. twee dennenappels, twee noten, twee veren. Zoek minstens 10 verschillende dingen. Verstop voor het spel alle vondsten onder bekertjes en schuif ze goed door elkaar. De spelregels zijn als bij memory: zoek de 2 eikels, de 2 blaadjes, etc. waar lagen ze? Wie heeft er veel goed?" p. 40

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Kwaliteitsbewust handelen: bijdragen aan kwaliteitsontwikkeling(1.2), respectvol handelen (1.4-1.6) methodisch handelen (1.7), observeren, interpreteren, rapporteren (1.13).
- (Ped)agogisch handelen bij het dagelijks zorg dragen voor kinderen (4.1)
- Beïnvloedende factoren in de (ped)agogische context verduidelijken, toelichten en aanwenden (5.2)
- Werken met kinderen in voorziening de opvang en op school (5.10 – 5.14)
- Maatschappelijke tendensen en uitdagingen voor de kinderopvang verduidelijken en toelichten (7.1)
- Stimuleren van ontwikkeling (5.3-5.7)

5.6 De taalontwikkeling van kinderen verduidelijken, toelichten en stimuleren. (E)

Onderliggende doelen:

De leerling:

- verduidelijkt in functie van het ontwikkelingsstimulerend handelen mijlpalen in de psychische ontwikkeling van het kind en licht ze toe: taalontwikkeling (H).
- verduidelijkt de taalontwikkeling bij kinderen.
- licht het belang van het observeren en het opvolgen van de taalontwikkeling van kinderen toe.
- verduidelijkt de fasen van het tweedetaalverwervingsproces.
- licht de samenhang tussen het belang van taal en taalontwikkeling tot de andere ontwikkelingsgebieden toe.
- verduidelijkt de invloed van meertaligheid op de taalontwikkeling.
- geeft tips voor het stimuleren van de taalontwikkeling bij baby's en peuters.
- geeft tips voor het ondersteunen van meertalige kinderen.
- exploreert het omgaan met vragen van ouders over meertalig opvoeden in het gezin.
- stimuleert vanuit observaties de ontwikkeling van taal bij kinderen door het aanbieden van talige spelactiviteiten, aanbieden van spreekansen en taalaanbod, het inspelen op wat kinderen zeggen.

<p>Toelichting:</p> <p><u>Beginsituatie:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - In de 3de graad leerden leerlingen de mijlpalen in de psychische ontwikkeling verduidelijken en toelichten. De focus lag op de ontwikkeling van <u>baby's en peuters</u> (3 mnd – 3 jaar) met aandacht voor de ontwikkeling van <u>waarneming, cognitie en taal</u>. Er werd ook gewerkt rond de interactie met andere ontwikkelingsgebieden. <p><u>Specialisatiejaar:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Omdat het stimuleren van taalontwikkeling een cruciaal onderdeel is binnen het takenpakket van de kinderbegeleider, formuleerden we hieromtrent een aparte doelstelling.
<p>Verdiepingsdoelen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Taalstimuleringsprogramma's leren kennen. - Verduidelijkt hoe men werkt rond taalontwikkeling in de kleuterklas.
<p>Wenken:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Zie wenken 2.1 - Zie Kind en Gezin (ontwikkeling + filmpjes) - Achtergrondinformatie voor leraren: De ontwikkeling van kinderen. Deel 2, P. Tassoni, swp. - Zie www.groeimee.be (meertaligheid) - Achtergrondinformatie voor leraren: Groot worden. De ontwikkeling van baby tot adolescent. Handboek voor (toekomstige) leraren, opvoeders en verzorgers. K. Struyven e.a. Lannoo Campus. Singer. - DVD: het verhaal van taal. Uitdagend Nederlands in een meertalige omgeving (VBJK-cteno): In een meertalige en meerkleurige stad als Brussel is taal een belangrijk bindmiddel tussen de verschillende gemeenschappen. Om elkaar te begrijpen, doen we daarom dagelijks een beroep op onze taalvaardigheden, verbaal en non-verbaal. Wie in een kinderdagverblijf werkt, weet dat maar al te goed. Terwijl je met de ene ouder makkelijk een gesprek kunt aanknopen in het Nederlands, heb je bij een andere ouder meerdere talen, gebaren, foto's of tekeningen nodig om tot communicatie te komen. Het kind spreekt je aan in vele talen, gaande van lichaamstaal en expressie tot een kleurrijke verbale taal. Kinderen die zich veilig en geborgen voelen communiceren graag. Prikkelende en stimulerende taal kan voor hen leuk zijn op elk moment van de dag. <p>In 'Het verhaal van taal: uitdagend Nederlands in een meertalige omgeving' gaan we op bezoek in een aantal Brusselse kinderdagverblijven. Leidinggevendenden, begeleidsters en ouders vertellen hun verhaal. Ze delen hun visie, geven tips en illustreren hoe talige interactie tot stand kan komen.</p> <p>De dvd 'Het verhaal van taal is een coproductie van VBJK en de Vlaamse Gemeenschapscommissie.</p> <ul style="list-style-type: none"> o http://www.vbjk.be/files/Handleiding%20-%20Het%20verhaal%20van%20taal_0.pdf <p>Deze dvd biedt heel wat inspiratie om binnen de ruimte voor expressie ondersteunend aan de slag te gaan.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Inspiratie om via expressie te werken rond taalstimulering: <ul style="list-style-type: none"> o Creatief aan de slag met kinderen: http://www.kindengezin.be/ontwikkeling/taal-

[en-communicatie/taalstimulering/creatief-aan-de-slag/](#) (geraadpleegd op 2014-03-20): Kind en Gezin zet al enkele jaren in op het thema 'Taalstimulering en meertaligheid' en stimuleert organisatoren om te werken aan een taalbeleid gericht naar gezinnen met jonge kinderen. Jonge gezinnen zitten met heel wat vragen op dit vlak, op welke manier ondersteunen we ons kind het best? Eind april 2013 deed Kind en Gezin een oproep om deel te nemen aan de wedstrijd 'Tater je rijk'. De oproep was gericht aan alle organisatoren van de hele kinderopvang, met name de kinderdagverblijven, de onthaalouders, de initiatieven voor buitenschoolse opvang met focus op kinderen tot 6 jaar, lokale diensten. De sector van de gezinsondersteuning, o.a. de inloopteams, opvoedingswinkels en CKG's. De vraag was om goede praktijken over taalstimulering te delen met collega's. Het doel van de wedstrijd is namelijk om elkaar te inspireren. Er werden heel wat taalstimulerende initiatieven op papier gezet die leerlingen én leraren kunnen inspireren.

- Interessant artikel waarin de auteur omschrijft hoe je vanuit het voorlezen van een prentenboek kan werken rond motoriek en het stimuleren van taalontwikkeling:
 - http://www.cteno.be/assets/downloads/cteno/nieuwsbrief/20/nieuwsbrief_20_rupstotvlinder.pdf
- Werken met Kamishibai: Japanse vertelkastjes. Meer info: www.kamishibai.nl of boek 'Kamishibai. De Magie van het vertelkastje door Karin Wanrooij.
- De wereld in mijn handen. Vrolijke hand- en vingerversjes. K. Dieltiens en M. Praagman. De Eenhoorn (voor kinderen van 2 tot 7 jaar). (met DVD)

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Kwaliteitsbewust handelen: bijdragen aan kwaliteitsontwikkeling(1.2), respectvol handelen (1.4-1.6) methodisch handelen (1.7), observeren, interpreteren, rapporteren (1.13).
- Binnen een welomschreven mondeling en schriftelijk communiceren (AD2)
- (Ped)agogisch handelen bij het dagelijks zorg dragen voor kinderen (4.1)
- Beïnvloedende factoren in de (ped)agogische context verduidelijken, toelichten en aanwenden (5.2)
- Werken met kinderen in een voorziening (5.10 – 5.14)
- Maatschappelijke tendensen en uitdagingen voor de kinderopvang verduidelijken en toelichten (7.1)

SOCIAAL-EMOTIELE ONTWIKKELING

5.7 De sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen verduidelijken, toelichten en stimuleren. (E)

Onderliggende doelen:

De leerling:

- verduidelijkt in functie van het ontwikkelingsstimulerend handelen mijlpalen in de sociaal-emotionele ontwikkeling van het kind en licht ze toe (H).

- verduidelijkt de sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen met aandacht voor basisbehoeftes, gehechtheid, identiteit, zelfbeeld en welbevinden.
- geeft tips voor het ondersteunen van de overgang van thuis naar de kinderopvang.
- licht het belang van een opname- en wenbeleid toe.
- verduidelijkt het begrip wenproces en het belang van wederkerigheid in het wenproces.
- verduidelijkt hoe men in de opvang omgaat met de opvang van nieuwe kinderen en past dit toe in de praktijk.
- geeft tips voor het voorbereiden op de kleuterschool.
- stimuleert vanuit observaties de sociaal-emotionele ontwikkeling door het aanbieden van spel, activiteiten, materialen en speelgoed en door een sensitieve en responsieve houding in het algemeen.

- verduidelijkt en licht het begrip seksualiteit toe.
- verduidelijkt en licht de fasen in de seksuele ontwikkeling toe.
- licht het begeleiden van kinderen in hun seksuele ontwikkeling toe.
- begeleidt kinderen in hun seksuele ontwikkeling.

Toelichting:

Beginsituatie:

In de 3de graad leerden leerlingen de mijlpalen in de sociaal-emotionele ontwikkeling verduidelijken en toelichten. De focus lag op de ontwikkeling van baby's en peuters (3 mnd. – 3 jaar) met aandacht voor de relaties met volwassenen (hechting), relatie met leeftijdsgenoten. Er werd ook gewerkt rond de interactie met andere ontwikkelingsgebieden.

Wenken:

- Belangrijk om te werken met toepassings- en integratieopdrachten.
- Zinvol om te werken met casussen.
- Zie Kind en Gezin (ontwikkeling)
- Achtergrondinformatie voor leraren: De ontwikkeling van kinderen. Deel 2, P. Tassoni, swp.
- Achtergrondinformatie voor leraren: Groot worden. De ontwikkeling van baby tot adolescent. Handboek voor (toekomstige) leraren, opvoeders en verzorgers. K. Struyven e.a. Lannoo Campus. Singer.
- Achtergrondinformatie voor leraren: De blik van de Yeti. Over het opvoeden van jonge kinderen tot zelfbewustzijn en verbondenheid. Michel Vandenbroeck - SWP
- Zie www.groeimee.be
- Tips om via expressie ondersteunend te werken:
 - Voorlezen gaat zo. Tips en ervaringen uit de praktijk van peuterspeelzalen, kinderdagverblijven, gastoudergezinnen en buitenschoolse opvang, M. Chorus en I. van Weltzen. SWP (2013) Voorlezen is heel belangrijk voor de sociaal-emotionele ontwikkeling en de taalontwikkeling. In dit boek wordt er gewerkt rond vragen als 'hoe pak je voorlezen best aan', 'welke boeken zijn geschikt voor jonge kinderen', 'hoe hou je hun aandacht vast', 'hoe geef je voorlezen een plaats in de drukke dagindeling'. Boek is gebaseerd op ervaringen uit de dagelijkse praktijk en onderzoek.
 - Handleiding Sociaal spel, SWP. (zie www.swpbook.com: kinderopvang).
 - Het boek pedagogisch documenteren voor jonge kinderen biedt heel wat inspiratie

om op een creatieve manier aan de slag te gaan rond 'wennen' zoals werken met een fotowand,..

- Werken met expressievormen om kinderen te stimuleren uitdrukking te geven aan wat ze voelen en denken: leerlingen leren technieken om hiermee met kinderen aan de slag te gaan: zie bv. Het boek Gepeuter van C. Boudry (SWP). Het expressief zijn is uiteraard belangrijker dan het komen tot een product (vertrekken vanuit het welbevinden en de betrokkenheid, de behoeften, de ontwikkeling van kinderen is hierbij belangrijk).
- Via expressie kan men met leerlingen ook werken rond de wijze waarop kinderen de maatschappelijke wereld kunnen verkennen via de kinderopvang: Hoe verken je beroepen, de wereld van handel en consumptie (boodschappen doen, winkeltje spelen,...) de gezondheidszorg, de media, vertrouwd worden met verschillende gewoonten, waarden, rituelen, feesten,....)

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Kwaliteitsbewust handelen: bijdragen aan kwaliteitsontwikkeling(1.2), respectvol handelen (1.4-1.6) methodisch handelen (1.7), observeren, interpreteren, rapporteren (1.13).
- (Ped)agogisch handelen bij het dagelijks zorg dragen voor kinderen (4.1)
- Beïnvloedende factoren in de (ped)agogische context verduidelijken, toelichten en aanwenden (5.2)
- Werken met kinderen in een voorziening (5.10 – 5.14)
- Maatschappelijke tendensen en uitdagingen voor de kinderopvang verduidelijken en toelichten (7.1)

OPVOEDINGSVRAGEN

5.8 Omgaan met dagelijkse opvoedingsvragen in de opvang van baby's en peuters.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- informeert zich over het omgaan met dagelijkse opvoedingsvragen in de opvang en wendt deze informatie aan.
- betreft ouders/opvoedingsverantwoordelijken bij specifieke vragen of problemen in verband met de begeleiding van het kind.
- vraagt indien nodig pedagogische ondersteuning bij het omgaan met dagelijkse opvoedingsvragen.
- begrijpt en hanteert gedrag van kinderen m.b.t. opvoedingsvragen.
- gaat om met dagelijkse dilemma's in de opvang van baby's en peuters.

Toelichting:

Duiding:

- Dagelijkse opvoedingsvragen en dilemma's: druk gedrag, moeilijk eten, moeilijk slapen, koppig gedrag, bijten, huilen, sociaal angstig gedrag, gedrag dat voortvloeit uit het hebben van een beperking of aandoening, adoptie,...

Wenken:

- Zinvol om te werken met casussen en met stage-ervaringen van leerlingen.
- Wanda is hiervoor een goede methodiek.

- Zie Kind en Gezin: opvoeding/opvoedingsvragen en het Grote kinderopvangboek.
- Achtergrondinformatie voor leraren: De ontwikkeling van kinderen. Deel 2, P. Tassoni, swp; 101 Opvoedingsvragen. Remes J. Acco; Hink-stap-sprong. Ouderlijke vaardigheden. Voets J. e.a. Garant; Van klein tot groot. De ontwikkeling van het jonge kind. Van Bakel e.a. Garant; Huilen. Boos zijn. Ruzie. Omgaan met emoties bij kinderen 0 – 8 jaar. H. van Hasselt-Mooy. SWP
- Zie: www.groeimee.be en www.expoo.be
- Werken met artikels uit KIDDO.

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- De pedagogische context (5.1-5.2)
- Kwaliteitsbewust handelen: bijdragen aan kwaliteitsontwikkeling(1.2), respectvol handelen (1.4-1.6) methodisch handelen (1.7), observeren, interpreteren, rapporteren (1.13).
- (Ped)agogisch handelen bij het dagelijks zorg dragen voor kinderen (4.1)
- Beïnvloedende factoren in de (ped)agogische context verduidelijken, toelichten en aanwenden (5.2)
- Werken met kinderen in de voorziening (5.10 – 5.14)
- Zorg dragen voor contacten met het sociaal netwerk van het kind (5.15)
- Contacten met externen en met de buurt exploreren en verduidelijken (5.16)
- Maatschappelijke tendensen en uitdagingen voor de kinderopvang verduidelijken en toelichten (7.1)
- Binnen een welomschreven opdracht mondeling en schriftelijk communiceren (AD2)
- Organisatie exploreren en verduidelijken die ouders en begeleiders in de kinderopvang ondersteunen in het kader van specifieke opvangsituaties (7.3)
- De taken en functies van andere zorg- en welzijnsberoepen binnen de verschillende settings exploreren (7.5)

5.9 Omgaan met dagelijkse opvoedingsvragen in de opvang van kleuters en lagere schoolkinderen.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- informeert zich over het omgaan met dagelijkse opvoedingsvragen in voorziening en wendt deze informatie aan.
- betreft ouders/opvoedingsverantwoordelijken bij specifieke vragen of problemen in verband met de begeleiding van het kind.
- vraagt indien nodig pedagogische ondersteuning bij het omgaan met dagelijkse opvoedingsvragen.
- begrijpt en hanteert gedrag van kinderen m.b.t. opvoedingsvragen.
- gaat om met dagelijkse dilemma's in de opvang van kleuters en lagere schoolkinderen.

Toelichting:

Duiding:

- Dagelijkse opvoedingsvragen en dilemma's: druk gedrag, koppig gedrag, pesten, depressief gedrag, het hebben van psychosomatische klachten, sociaal-angstig gedrag, omgaan met echtscheiding, verlies en rouw, specifieke situaties eigen aan de diversiteit tussen kinderen, gezinsproblematieken, wat betekent het voor een kind om een ouder te hebben die ziek is of een beperking heeft.

Wenken:

- Zinvol om te werken met casussen en met stage-ervaringen van leerlingen.
- Wanda is hiervoor een goede methodiek.
- Ervaringen van kinderen over het leven in armoede of over het leven in gezin waar een ouder veel zorg nodig heeft: o.a. getuigenissen op Kind en samenleving (www.k-s.be)
- Zie www.kindengezin (opvoeding/opvoedingsvragen)
- Achtergrondinformatie voor leraren: De ontwikkeling van kinderen. Deel 2, P. Tassoni, swp; 101 opvoedingsvragen. Remes J. Acco.
- www.groeimee.be en www.expoo.be
- Werken met artikels uit KIDDO.

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- De pedagogische context (5.1-5.2)
- Kwaliteitsbewust handelen: bijdragen aan kwaliteitsontwikkeling(1.2), respectvol handelen (1.4-1.6) methodisch handelen (1.7), observeren, interpreteren, rapporteren (1.13).
- (Ped)agogisch handelen bij het dagelijks zorg dragen voor kinderen (4.1)
- Werken met kinderen in de voorziening (5.10 – 5.14)
- Zorg dragen voor contacten met het sociaal netwerk van het kind (5.15)
- Contacten met externen en met de buurt exploreren (5.16)
- Maatschappelijke tendensen en uitdagingen voor de kinderopvang verduidelijken en toelichten (7.1)
- Organisaties exploreren en verduidelijken die ouders en begeleiders in de kinderopvang ondersteunen in het kader van specifieke opvangsituaties (7.3)
- De taken en functies van andere zorg- en welzijnsberoepen binnen de verschillende settings exploreren (7.5)
- Binnen een welomschreven opdracht mondeling en schriftelijk communiceren (AD2)

WERKEN MET KINDEREN IN DE VOORZIENING

Algemene wenk:

- Het is belangrijk om deze doelstellingen uit te werken vanuit de visie/kapstokken die je leerlingen aanreikte m.b.t. doelstellingen 5.1 tot 5.9.
- Doelstellingen in verband met werken met kinderen in de voorziening samen lezen.
- Decreet vraagt ook aandacht voor buitenactiviteiten.

5.10 Omgaan met de groepswerking in de voorziening. (E)

Onderliggende doelen:

De leerling:

- exploreert het omgaan met kinderen in groep (H).
- observeert verschillen in relaties tussen kinderen in groep binnen de verschillende settings en licht de verschillen toe.
- heeft zicht op het groepsgebeuren met aandacht voor samenspelen, groepsklimaat, pestgedrag,
- bevordert de groeps sfeer.
- heeft aandacht voor het welbevinden van elk individu in de groep.
- exploreert hoe men binnen de verschillende settings omgaat met het onthaal van nieuwe kinderen in de groep.
- heeft aandacht voor en gaat om met diversiteit in een groep.

- verduidelijkt het werken met verschillende mogelijke groepsindelingen binnen de verschillende settings.
- verduidelijkt de voor- en nadelen van het werken met verschillende groepsindelingen.

Duiding:

- Het geleerde in AD3 m.b.t. het werken in team toepassen naar het werken met groepen kinderen.
- Verschillen in relaties tussen kinderen in groep zijn afhankelijk van de leeftijd, temperament, gezondheid, situatie,....
- Gedrag van kinderen in groep: niet samenspelen, agressief gedrag, pesten, conflicten,...
- Verschillende groepsindelingen: horizontale groepen, verticale groepen,...

Beginsituaties:

- In de 2de en 3de graad leerden leerlingen al heel wat zaken rond groepswerking, zij het afgestemd op het werken in groep (klasgroep, team) en niet op het werken met een groep.
- In de 2de graad leerden leerlingen binnen de eigen klasgroep in groep werken. Ze leerden hierbij de begrippen 'groep, groepssamenhang, rollen en posities, groepswaarden- en normen' verduidelijken, toelichten en exploreren. Ze leerden ook de sociale interacties tijdens het samenwerken situeren binnen een kader om gedrag en sociale interacties te duiden.
- In de derde graad leerden leerlingen samenwerken bij het realiseren van gedelegeerde teamopdrachten. Hierbij werd aandacht besteed aan een open en collegiale werksfeer, het constructief samenwerken, het respecteren van taakverdeling en afspraken.

Wenken:

- www.kindengezin.be (opvoeden/in de opvang)
- Achtergrond voor leraren: Leren werken met groepen kinderen. Deel 1, P. Tassoni, swp.
- Het boek documenteren voor jonge kinderen (SWP) biedt heel wat inspiratie om op een creatieve en expressieve manier te werken rond onthalen, werken met documentatieborden,... Vertrek vanuit ervaringen van leerlingen rond het werken met documenteren op stage.

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Beïnvloedende factoren in de (ped)agogische context verduidelijken, toelichten en aanwenden (5.2).
- Stimuleren van ontwikkeling (5.3 – 5.8)
- Binnen een welomschreven opdracht in een organisatie, in team werken (AD3).

5.11 Een kindvriendelijke tijdsordening in de voorziening verduidelijken, toelichten en aanwenden.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- exploreert het samenspel tussen de elementen in de pedagogische relatie en een kindvriendelijke tijdsordening.
- exploreert verschillen in tijdsordening*:

<ul style="list-style-type: none"> ○ in functie van de leeftijd en ontwikkeling van het kind. ○ in functie van de eigenheid van de setting. ○ in functie van de opvangperiode (schooldag, vakantiedag, begin of einde van de dag,...) • licht toe hoe een kindvriendelijke tijdsordening kinderen structuur biedt: <ul style="list-style-type: none"> ○ herkenbaarheid en houvast met aandacht voor ankerpunten, rituelen en routines,.... ○ aandacht voor variatie (aanbod van activiteiten en materialen; afwisseling van ritmes) ○ samenhang in de tijd. • licht toe hoe bij een kindvriendelijke tijdsordening kinderen de tijd mee kunnen invullen: <ul style="list-style-type: none"> ○ aandacht voor diversiteit en leefwereld van kinderen ○ keuzemogelijkheid, autonomie, ruimte (kinderparticipatie) ○ verbeeldbaarheid: kinderen kunnen zelf betekenis geven aan tijd. • exploreert de mogelijke rol van de buurt bij tijdsordening.
<p>Toelichting:</p> <p><u>Beginsituatie:</u> zie doel: 5.2 en doelen ontwikkeling</p> <p><u>Duiding:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Bij de opvang van baby's zijn het de baby's die de tijdsordening bepalen. Bij oudere kinderen is het belangrijk om meer structuur te bieden: werken met dagschema's ed. - Ankerpunten: onthaal, tijd voor 'koek en drank',... - Samenhang in de tijd: verbindend werken door bv. weekthema's, aandacht aan overgangen tussen tijdsperiodes : naar binnen gaan, opruimen, aankomen of vertrekken met aandacht voor de relatie met thuis en school,... - Vanuit de sociale functie van de kinderopvang is het belangrijk om met de buurt in interactie te gaan m.b.t. tijdsordening: samen een aanbod aan (vrije)tijdactiviteiten organiseren, de buurt betrekken bij de werking van de voorziening: vb. door een bezoek aan de bakker, brandweer,...
<p>Wenken:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Zie checklist: kindvriendelijke tijdsordening in de buitenschoolse opvang (onderzoekscentrum Kind en Samenleving, 2012) (www.k-s.be). Op deze site vind je ook meer achtergrondinformatie over het begrip tijdsordening (onderzoeksrapport naar vrijetijdsbesteding van kinderen). - Over vrijbuiters en ankertijd. De tijdsbeleving van kinderen onderzocht. Johan Meire (2013). Kind en Samenleving. Zie ook checklist voor vrijetijdsbeleving in de opvang (http://opvangtijd.wordpress.com) - Achtergrond: Leren werken met groepen kinderen. Deel 1, P. Tassoni, swp. - Suggesties voor omgaan met diversiteit: spiegeltje, spiegeltje (vbjk) <ul style="list-style-type: none"> ▪ Het boek pedagogisch documenteren biedt heel wat schema's voor het plannen van activiteiten met ruime aandacht voor welbevinden en betrokkenheid. ▪ Observeren hoe men in kinderdagverblijven reeds werkt rond pedagogisch documenteren, terugkoppelen naar de klassituatie en zelf werken creatief aan slag met deze methodiek (groepsdagboek, wandplaten,.....)

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Elementen in de (ped)agogische relatie binnen een voorziening verduidelijken, toelichten en aanwenden.(5.2)
- Begeleiden van activiteiten (5.12-5.14)
- Maatschappelijke tendensen en uitdagingen voor de kinderopvang verduidelijken en toelichten (7.1)

5.12 Dagelijkse activiteiten begeleiden. (E)
<p>Onderliggende doelen:</p> <p>De leerling:</p> <ul style="list-style-type: none"> • handelt ontwikkelingsgericht bij het zorg dragen voor het menselijk functioneren (H). • begeleidt een activiteit met een kleine groep kinderen (H). • begeleidt ontwikkelingsgerichte dagelijkse activiteiten en: <ul style="list-style-type: none"> ▪ speelt hierbij in op de ervaringen, interesses en mogelijkheden van het kind/ de groep kinderen, ▪ vertrekt hierbij vanuit observaties, ▪ houdt rekening met de visie en de mogelijkheden van de voorziening en de tijdsordering, ▪ bevordert het groepsklimaat; ▪ houdt rekening met de eigenheid van de buurt; ▪ heeft aandacht voor diversiteit. • ontwikkelt met behulp van een werkmodel een (groeps)activiteit: <ul style="list-style-type: none"> ▪ huishoudelijke activiteit ▪ bewegingsactiviteit ▪ ... • begeleidt kinderen naar de school, de opvang, of tijdens een buitenactiviteit. • exploreert de samenwerking met medewerkers van partnerorganisaties en scholen in de buurt in functie van het creëren van gevarieerde activiteiten voor kinderen. • exploreert op welke wijzen ouders worden betrokken bij de keuze of uitwerking van activiteiten. • stimuleert kinderen bij het maken van huiswerk.
<p>Toelichting:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Groep: in de derde graad begeleiden de leerlingen een groepsactiviteit met 2 à 3 kinderen. In het specialisatiejaar evolueert men naar het begeleiden van grotere groepen (groeps grootte is afhankelijk van de setting). - Stimuleren bij huiswerk: randvoorwaarden creëren voor het maken van huiswerk (zorgen voor rust, juiste sfeer en locatie,); het kind bemoedigen. We verwachten niet dat de kinderbegeleider vakinhoudelijke ondersteuning biedt bij het maken van huiswerk.
<p>Wenken:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Grotere groepen: we gaan er vanuit dat leerlingen leren werken met groepjes van 10 kinderen. Uiteraard is de groeps grootte afhankelijk van de aard van de activiteit: wanneer in de voorziening wordt gewerkt met kleinere groepjes, verwachten we dit ook van de leerling. Wanneer men in de buitenschoolse opvang bij een activiteit een grotere groep dient toe te spreken, is dit ook voor de leerling een belangrijke oefening. We verwachten echter dat leerlingen worden beoordeeld op het werken met groepen van +/- 10 kinderen.

- Achtergrond:
 - Leren werken met groepen kinderen. Deel 1, P. Tassoni, swp.
 - Kinderopvang met sociale functie (VBJK/swp) (kinderparticipatie, ouderparticipatie en buurtwerking)
- Huiswerk: www.klasse.be (voor ouders)
- DVD Knopjesman (VBJK): bv. Omtrent samenwerking met buurt in buitenschoolse opvang.
- Inspiratie voor het ondersteunend werken via expressie:
 - DVD Knopjesman (VBJK): bv. Omtrent samenwerking met buurt in buitenschoolse opvang.
 - <http://www.deboomin.eu/docs/graad1/lichaamsexpressie-het-bos-in-beweging.pdf>
 - In het boek pedagogisch documenteren zie je voorbeelden hoe men bv. eetmomenten documenteert (de 'keukenprins(es)' p. 163 en verder.
 - Maken van een wilgenhut in samenwerking met een IBO, kleuterschool of KDV. Ter inspiratie: <http://www.springzaad.be/Wilgenhut%20bouwen.pdf>
 - In het sprookjesbos. Natuurbeleving voor jonge kinderen. S. Wardenaar, SWP. In dit boek worden bekende sprookjes gecombineerd met vernieuwende natuuractiviteiten voor kinderen van 4 tot 7 jaar. Zie ook www.inhetsprookjesbos.nl
 - www.cocd.org (brainstormen met kinderen)
 - [Horen en zien, ruiken, voelen, proeven. Natuurbeleving in de opvang van kinderen van 0 tot 12 jaar., A. Weterings, SWP](#)
- Belangrijk om met leerlingen ook voldoende aandacht te besteden aan de wijze waarop kinderen de fysische wereld kunnen exploreren (aanspreken van alle zintuigen): eigenschappen van materialen ontdekken (bv. De eigenheid van water en zand, gevoel van klei en gras,...), ontdekken hoe dingen en de bredere wereld van technologie in elkaar zit (keukenmateriaal, huishoudtoestellen, voertuigen, tablets,...). Ze kunnen in contact komen met de natuur (het leven van planten en dieren) en allerlei verschijnselen (weersveranderingen, smelten van sneeuw, de zon, de maan, de seizoenen,...) Het spreekt voor zich dat dit thema) via expressie kan verkend worden.

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Bij de uitvoering van een opdracht bijdragen aan kwaliteitsontwikkeling in de kinderopvang (1.3).
- Bij de uitvoering van een opdracht het methodisch handelen afstemmen op het kind en zijn situatie (1.7)
- Kwaliteitsbewust handelen: observeren, interpreteren, rapporteren (1.13).
- Binnen een welomschreven opdracht mondeling en schriftelijk communiceren (AD2)
- Beïnvloedende factoren in de (ped)agogische context verduidelijken, toelichten en aanwenden (5.2).
- Stimuleren van ontwikkeling (5.3 – 5.7)
- Maatschappelijke tendensen en uitdagingen voor de kinderopvang verduidelijken en toelichten (7.1)
- Pedagogisch handelen bij het dagelijks zorg dragen voor kinderen (4.1)
- Binnen een welomschreven opdracht indirecte zorg verlenen (AD6)
- Omggaan met de groepswerking in de voorziening (5.10)
- Spel en spelactiviteiten begeleiden (5.13)
- Expressieve activiteiten begeleiden (5.14)
- Zorg dragen voor contacten met het sociaal netwerk van het kind (5.15)
- Contacten met externen en de buurt exploreren en verduidelijken (5.16)

5.13 Spel en spelactiviteiten begeleiden. (E)

Onderliggende doelen:

De leerling:

- licht het doel van spelen en aanbieden van spelactiviteiten toe.
- licht verschillende soorten spel toe.
- verduidelijkt hoe men verantwoord omgaat met een speelomgeving en met spelmateriaal.
- begeleidt spel en spelactiviteiten en:
 - speelt hierbij in op de ervaringen, interesses en mogelijkheden van het kind/ de groep kinderen,
 - vertrekt hierbij vanuit observaties,
 - houdt rekening met de visie en de mogelijkheden van de voorziening en de tijdsordering,
 - bevordert het groepsklimaat;
 - heeft aandacht voor diversiteit.
- werkt met behulp van een werkmodel diverse speltechnieken en spelvormen uit die de ontwikkeling van kinderen stimuleren.
- motiveert kinderen om te spelen en om samen te spelen.
- verduidelijkt de voor- en nadelen van digitale media voor kinderen.
- maakt op een verantwoorde manier gebruik van digitale media.

Toelichting:

Duiding:

- Soorten spel (Tassoni): Vrij spel (creatief, lichamelijk en manipulatief spel), fantasiespel, sociaal spel, gestructureerd spel (spelmateriaal en spelvoorzieningen)
- Spelen en Omgaan met de digitale kinderwereld: www.kindengezin.be.
- Afstemmen: rekening houden met diversiteit van de kinderen en pedagogische visie van de opvang.

Wenken:

- Binnen de ruimte voor expressie kan men uiteraard werken rond spelen (uitproberen, inoefenen, spelen aanpassen...)
- Achtergrond voor leraren: Het spel van kinderen voor professionals; deel 3, P. Tassoni, swp; Pedagogisch actief! Buitenschoolse opvang./Pedagogisch actief! KDV SWP + ondersteunende website met formulieren, checklists, tips in verband met pedagogische acties en activiteiten.
- DVD Buitenschoolse opvang (spel en leermogelijkheden) VBJK; DVD Knopjesman VBJK
- Handleiding bedoeld voor ouders van peuters en voor leidsters van de peuterspeelzalen. In deze handleiding staan de belangrijkste onderwerpen rondom spel en speelgoed (veiligheid – belang van spelen - speelgoedregels enz. ...):
<http://cranendonck.peuterdorp.nl/sites/default/images/PDF/valkenswaard.peuterdorp.nl/Handleiding%20spelen.pdf> (geraadpleegd op 2014-03-29)
- www.vlaams-spellenarchief.be (gehuisvest in VIVES-spellenarchief departement)

Lerarenopleiding).

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Bij de uitvoering van een opdracht bijdragen aan kwaliteitsontwikkeling in de kinderopvang (1.3).
- Bij de uitvoering van een opdracht het methodisch handelen afstemmen op het kind en zijn situatie (1.7)
- Observeren, interpreteren, rapporteren (1.13)
- Beïnvloedende factoren in de (ped)agogische context verduidelijken, toelichten en aanwenden (5.2).
- Stimuleren van ontwikkeling (5.3 – 5.7)
- Omgaan met de groepswerking in de voorziening (5.10)
- Maatschappelijke tendensen en uitdagingen voor de kinderopvang verduidelijken en toelichten (7.1)
- (Ped)agogisch handelen bij het dagelijks zorg dragen voor kinderen (4.1)
- Binnen een welomschreven opdracht indirecte zorg verlenen (AD6)

5.14 Expressieve activiteiten begeleiden.

Onderlinge doelen:

De leerling:

- licht het belang van het geven van expressieve impulsen en het aanbieden van expressieve activiteiten toe.
- gebruikt expressie en expressieve activiteiten bij het aanbieden en uitvoeren van dagelijkse handelingen en activiteiten.
- motiveert kinderen tot verwondering en bewondering of speelt hier op in.
- begeleidt expressieve activiteiten en:
 - speelt hierbij in op de ervaringen, interesses en mogelijkheden van het kind/ de groep kinderen,
 - vertrekt hierbij vanuit observaties,
 - houdt rekening met de visie en de mogelijkheden van de voorziening en de tijdsordering,
 - bevordert het groepsklimaat;
 - heeft aandacht voor diversiteit.
- werkt met behulp van een werkmodel diverse expressie activiteiten uit die de ontwikkeling van kinderen stimuleren.
- reageert creatief op de inbreng van kinderen doorheen de dag en speelt in op toevallige situaties.
- geeft spelimpulsen.

Muzikale expressie

- gaat in de opvang op een creatieve manier om met geluiden uit de omgeving.
- gaat creatief om met klanken en geluidsbronnen.
- gebruikt muziek en zang bij het uitvoeren van dagelijkse handelingen en activiteiten.
- werkt met behulp van een werkmodel muzikale activiteiten uit die de ontwikkeling van kinderen stimuleren.

Beeldende expressie

- gaat in de opvang op een creatieve manier om met beeldende middelen, het aanbieden van materialen en het gebruik maken van reeds aangeleerde technieken.

- werkt met behulp van een werkmodel beeldende activiteiten uit die de ontwikkeling van kinderen stimuleren.

Dramatische expressie en bewegingsexpressie

- gaat in de opvang op een creatieve manier om met taal (voorlezen, expressief zijn met taal,...).
- stimuleert creativiteit door lichaamsbeweging en dans.
- gebruikt dramatische expressie bij het uitvoeren van dagelijkse handelingen en activiteiten.
- exploreert mogelijkheden voor het gebruik van expressie bij ontspanningsactiviteiten, om kinderen tot rust te brengen.
- werkt met behulp van een werkmodel dramatische activiteiten uit die de ontwikkeling van kinderen stimuleren en biedt ze aan.

Toelichting:

Duiding:

- Afstemmen: rekening houden met diversiteit van kinderen en met de pedagogische visie van de opvang.
- Beeldende middelen: vormen en dimensie, licht en kleur, compositie.
- Het is niet de bedoeling om leerlingen veel nieuwe technieken bij te brengen maar hen te appelleren op de kennis en vaardigheden m.b.t. technieken die ze reeds verworven binnen bv. PO en MO (2de graad) of in de 3de graad Verzorging.

Wenken:

- Bij het aanbieden van activiteiten is het belangrijk om telkens te vertrekken vanuit de verwondering, behoeften en wensen van kinderen (welbevinden en betrokkenheid). Het aanbieden van knutselactiviteiten waarbij elk kind komt tot een zelfde eindproduct is niet aangewezen. Zinvoller om leerlingen aan te leren hoe ze materialen aanbieden, ruimte geven, inspelen op verwondering,... Voor inspiratie:
 - Het spel van kinderen voor professionals (deel 3). P. Tassoni, swp.
 - Boeken van C. Boudry (VBJK) bv. Ontvlambare vingers + bijhorende DVD, Gepeuter,...
 - Honderd dramaspelen. P. Rooyackers/Honderd nieuwe dramaspelen. P. Rooyackers. PantaRhei (voor kinderen vanaf 6 jaar)
 - Honderd bewegingsspelletjes H. Wiertsema. Pante Rhei (voor kinderen vanaf 6 jaar)
 - Van peuterwerk tot peuterspel. Regien Wolters
 - www.groeimee.be (spelen, buiten spelen)
 - Voorlezen: tips op www.voorlezen.be; www.stichtinglezen.be (bv. zoeken van boeken)
 - Over op welke manier internet toegang kan geven tot artistieke mogelijkheden:-
<http://www.vbjk.be/files/Eén%20muisklik%20verwijderd.pdf>
 - **Expressie met kinderen, een pinterest pagina :**
<http://www.pinterest.com/heijnens/expressie-met-kinderen/>

(geraadpleegd op 2014-03-20)

- Kinderen geven door middel van expressievormen uitdrukking aan wat ze voelen en denken: leerlingen leren technieken aan om hiermee aan de slag te gaan met volwassenen/kinderen
- **Artistieke activiteiten als een pedagogisch kader voor het realiseren van respect voor diversiteit.**

Kunst is een universele taal die kinderen en volwassenen met een verschillende culturele achtergrond begrijpen en kunnen delen met elkaar. Artistieke activiteiten kunnen gezien worden als pedagogische handvaten om respect voor diversiteit mogelijk te maken en mensen dichter bij elkaar te brengen, in een context van vrije expressie. Kunst biedt ook vele mogelijkheden voor de persoonlijke ontwikkeling.

In deze film zie je enkele voorbeelden van artistieke activiteiten die gelijkwaardigheid en respect voor diversiteit mogelijk maken. Deze activiteiten werden gerealiseerd door een samenwerking van vijf Europese organisaties die lid zijn van het DECET netwerk.

Deze film werd gerealiseerd door de samenwerking van: Accepp (France), CAF (UK), Mutant (The Netherlands), Schedia (Greece), VBJK (Belgium).

<http://www.vbjk.be/nl/node/3588>

- Het belang van kunst als taal:
<http://www.vbjk.be/files/De%20werkelijkheid%20veranderen.pdf>
- **Beeldend werken met jonge kinderen** : over het waarom en het hoe: zie http://www.pedagogischkader.nl/fileadmin/user_upload/Afbeeldingen/Hfdst_Peka_0-4_jaar/PKK_0-4_H22.pdf (geraadpleegd op 2014-03-20)
- Kleuterdans met prentenboeken (EBook), Maes An-Sofie, Acco (2014)

In dit boek wordt een kant-en-klaar danspakket aangeboden voor leerkrachten, jeugdwerkers, dansdocenten en kinderbegeleiders. Net zoals in haar eerste boek Aan de slag met kleuterdans laat de auteur zien hoe leuk het is om te dansen met kleuters. De dansactiviteiten rond 25 recente prentenboeken, die tevens in de openbare bibliotheken in Vlaanderen en Nederland te vinden zijn (voor jonge en oudere kleuters)

- **Het ik-ben-lekker –boos Boekje (E-Book), Hendrixx Rose –Marie (Acco, 2014)**

Boosheid, ... een gevoel dat iedereen kent, maar waarover men vaak niet spreekt en waarmee men niet goed weet wat aan te vangen. Het ik-ben-lekker-boos-boekje doorbreekt dit taboe op een heel eigen, frisse manier. Als uitgangspunt geldt dat boosheid er net als alle andere emoties mag zijn. Gevoelens duiken op en heb je niet in de hand. Maar je hebt wel steeds een keuze hoe je met boosheid omgaat en wat je ermee doet. En jong geleerd, is oud gedaan! In dit boek wordt de jonge lezer uitgenodigd om zijn of haar boosheid te erkennen en er mee aan de slag te gaan. De auteur vertelt op een speelse manier wat boosheid is, wat het met je doet en hoe er meestal wordt omgegaan met woede: onderdrukken of uiten in agressief gedrag. Omdat beide manieren destructief werken, wordt een andere manier voorgesteld: als je je boosheid ruimte geeft en ze niet meer voedt, dooft ze vanzelf uit.

Hierbij worden vele tips aangereikt wat je concreet kan doen als je boos bent. Bij een boze bui krijg je telkens een kans om met deze emotie te leren omgaan. Al experimenterend zal je ontdekken hoe je boosheid effectief kan ontmijnen in plaats van je te laten meeslepen. Verder wordt aangegeven hoe je kan groeien in je kracht en hoe je minder vatbaar bent voor boosheid. Een belangrijke sleutel hierbij is jezelf graag zien en met anderen op dezelfde respectvolle manier omgaan.

Het boek richt zich tot kinderen vanaf 9 jaar en jonge tieners. Het is geschreven in een levendige en beeldrijke taal. Korte stukjes tekst en een aantrekkelijke vormgeving zorgen ervoor dat het geheel vlot leest. Het boek is eveneens verhelderend voor volwassenen (ouders, onderwijzers en pedagogen, hulpverleners,...) die op een bewuste manier met gevoelens willen omgaan en hiermee een voorbeeld willen zijn voor het jonge volkje.

Dit boek is eveneens verkrijgbaar als [papieren boek](#).

- Creatief met prentenboeken. Muzische werkvormen voor peuters en kleuters. Ost M, Acco 2010.
- De weblog van Buitenschoolse opvang Mandala (Pagadderke) te Gent biedt heel wat inspiratie om op een creatieve manier aan de slag te gaan volgens de visie van Reggio Emilia.
[Http://buitenschoolseopvangmandala.blogspot.be](http://buitenschoolseopvangmandala.blogspot.be)
- Bewegen: zie site Kind en Gezin: voeding en beweging (bewegende kinderen hebben een stapje voor)
- Werken met liedjes (Wiedoewap en Wiedoewop. Liedjes en muziek voor peuters en kleuters. (Pelckmans), Kapitein Winokio, Steek je vinger in de lucht...) om dagelijkse activiteiten te ondersteunen (opruimen, eten, zindelijkheidstraining,...). Het is zinvol dat leerlingen een repertorium aan liedjes beheersen (aandacht voor recent uitgebracht materiaal) of zelf liedjes en versjes kunnen maken,...
- www.kinderliedjes.info
- Werken rond geluiden: geluiden uit de omgeving nabootsen en op een creatieve manier verwerken.
- Werken rond gebruik van multiculturele expressiemiddelen en vormen.
- Extra inspiratie nodig? Kiddo! Abonnees kunnen ook terecht op www.kiddo.net/activiteiten
- In het sprookjesbos. Natuurbeleving voor jonge kinderen. S. Wardenaar, SWP. In dit boek worden bekende sprookjes gecombineerd met vernieuwende natuuractiviteiten voor kinderen van 4 tot 7 jaar. Zie ook www.inhetsprookjesbos.nl (ook expressieve activiteiten, vermelding van vragen die je kan stellen bij het lezen van het verhaal (taalstimulering),...)
- Kijk! Spelen met fotografie. Een doeboek voor jonge fotografen. E. Raes, Lannoo zie ook op www.kiddonet/activiteiten (voor abonnees)
- www.circuscentrum.be vind je adressen van circusateliers over gans Vlaanderen.
- Gekke gezichtjes. Grime voor kinderen. C.Verrecas, Clavis.
- Horen en zien, ruiken, voelen, proeven. Natuurbeleving in de opvang van kinderen van 0 tot 12 jaar., A. Weterings, SWP.
- ...

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Bij de uitvoering van een opdracht bijdragen aan kwaliteitsontwikkeling in de kinderopvang (1.3).
- Bij de uitvoering van een opdracht het methodisch handelen afstemmen op het kind en zijn situatie (1.7)
- Observeren, interpreteren, rapporteren (1.13)
- Beïnvloedende factoren in de (ped)agogische context verduidelijken, toelichten en aanwenden (5.2).
- Stimuleren van ontwikkeling (5.3 – 5.7)
- Omgaan met groepswerking in de voorziening (5.10)
- Maatschappelijke tendensen en uitdagingen voor de kinderopvang verduidelijken en toelichten (7.1)
- (Ped)agogisch handelen bij het dagelijks zorg dragen voor kinderen (4.1)
- Binnen een welomschreven opdracht indirecte zorg verlenen (AD6)
- Dagelijkse activiteiten begeleiden (5.12)
- Spel en spelactiviteiten begeleiden (5.13)

SOCIAAL NETWERK VAN HET KIND

5.15 Zorg dragen voor contacten met het sociaal netwerk van het kind.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- heeft aandacht voor en speelt in op de verscheidenheid in contacten.
- licht verschillende gezinsvormen toe.
- erkent en waardeert ouders/opvoedingsverantwoordelijken in hun rol als eerste opvoeder.
- gaat met ouders/opvoedingsverantwoordelijken in interactie over de (opvoedings)gewoonten van thuis en over de behoeften van het kind.
- exploreert hoe men binnen verschillende opvangorganisaties omgaat met ouderparticipatie.
- draagt bij aan de werking rond ouderparticipatie.
- gaat om met diversiteit in sociale netwerken.
- ontvangt ouders/opvoedingsverantwoordelijken in de opvang.
- heeft aandacht voor broertjes en zusjes in de opvang.
- verduidelijkt het wenbeleid in de opvang en de rol van de ouders/opvoedingsverantwoordelijken hierbij.
- licht de werking van de opvang aan ouders/opvoedingsverantwoordelijken toe, leidt ouders/opvoedingsverantwoordelijken rond.
- verwittigt ouders/opvoedingsverantwoordelijken en rapporteert aan hen volgens de richtlijnen van de opvang.
- exploreert hoe onderlinge contacten tussen ouders/opvoedingsverantwoordelijken worden gestimuleerd en hoe men ervoor zorgt dat ouders elkaar kunnen ontmoeten.

Toelichting:Duiding:

- Gezinsvormen: het klassieke gezin, eenoudergezin, nieuw samengesteld gezin, pleeggezin,

<p>ouders van hetzelfde geslacht,...</p> <ul style="list-style-type: none"> - Samenwerken met ouders: ! Geldende richtlijnen (decreet): zoals verplichte ouderbevraging (evaluatie), bespreken van opvoedingsvragen, inlichtingenfiche, verplichte communicatie naar ouders (bv. over vergunningsbeslissingen en aanmaningen Kind en Gezin) <p><u>Beginsituatie:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - In de derde graad exploreerden leerlingen het belang van contacten met het sociaal netwerk van het kind.
<p>Wenken:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bij werken rond doelstelling aandacht voor DECET-principes ("Zin verlenen aan praktijk", ESF-VBJK) - Ouderparticipatie: Kinderopvang met sociale functie (VBJK/swp) - Werken met ouders in Rondom het jonge kind (deel4), P. Tassoni, swp. - www.kindengezin.be (opvoeden/in de opvang/omgaan met ouders en kinderopvang/sector/werkinstrumenten/ouders) - Leerlingen krijgen liefst zo veel mogelijk de kans om contacten met ouders bij te wonen op stage. - Foto's Uwe Ommer van verscheidenheid in gezinnen/families wereldwijd (www.1000families.eu) - Het boek pedagogisch documenteren met kinderen (SWP) biedt heel wat suggesties over de wijze waarop men via het documenteren de communicatie met ouders kan bevorderen. Men kan hier rond ondersteunend werken via de ruimte voor expressie of via stageopdrachten leerlingen laten verkennen op welke wijze deze methodiek in de kinderopvang al wordt ingezet.

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Communiceert met het sociaal netwerk van het kind (AD2).
- Elementen in de (ped)agogische relatie verduidelijken, toelichten en aanwenden (5.2).

5.16 Contacten met externen en met de buurt exploreren en verduidelijken.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- verduidelijkt het belang van het opbouwen van een vertrouwens- en werkrelatie met medewerkers van partnerorganisaties, externe deskundigen en scholen in de buurt.
- exploreert wanneer en op welke wijze er contacten zijn tussen de voorzieningen en externen of buurt.

Wenken:

- Kinderopvang met sociale functie (VBJK/swp)
- Werken met observatieopdrachten: welke contacten zijn er met de buurt, wanneer werkt men samen met externen (bv. bij begeleiding kinderen met specifieke zorgbehoeften), welke contacten zijn er met de school/scholen, welke contacten zijn er met de gemeente/stad,...?
- DVD Knopjesman (VBJK) suggereert mogelijkheden om contacten te leggen met de buurt

(Buitenschoolse opvang)

- Zie wenken rond doelstellingen 5.7 en 5.11

REFLECTEREN

5.17 Reflecteren over het eigen (ped)agogisch handelen.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- reflecteert over het eigen handelen en over de beleving van de situatie (H).
- verplaatst zich in het standpunt van de ander in.
- gaat na wat het effect van zijn/haar handelen op het gedrag van de ander is.
- reflecteert over eigen taalgebruik.
- formuleert kwaliteiten en aandachtspunten (H).
- stuurt het eigen (ped)agogisch handelen bij.

Wenken:

- rekening houden met beginsituatie leerlingen.
- werken met reflectieopdrachten tijdens stage, casussen.
- www.arteveldhogeschool.be/projectwanda.

6 Binnen een welomschreven opdracht indirecte zorg verlenen.

Aanbevolen tijdsbesteding: 10% van de totaal te besteden lestijd voor het specifiek gedeelte.

Context: zie leerplan

Maaltijdzorg: bereiden van maaltijden, gerechten, dagvoeding binnen de context van de **dagelijks keuken**.

→met aandacht voor **borstvoedingsmelk, flesvoeding, fruit- en groentepap, dagelijkse gezonde maaltijden** met aandacht voor seizoensproducten.

Doelgroepen:

Bij de uitwerking van de algemene doelstellingen besteden we aandacht aan volgende doelgroepen:

- kinderen van 0 tot 12 jaar
 - met aandacht voor specifieke doelgroepen:
 - kinderen uit kwetsbare gezinnen
 - kinderen met een specifieke behoefte of beperking (met aandacht voor **voedingsadviezen** en **richtlijnen** van arts/diëtist)

Toelichting:

Beginsituatie

Maaltijdzorg: in de 3de graad werden de kennis en vaardigheden van leerlingen verbreed naar de meer complexe dagelijkse keuken (gebruik van complexere bereidingswijzen).

Leerlingen groeiden naar meer zelfstandigheid (zelfstandig werkmodellen hanteren, routinehandelingen uitvoeren zonder werkmodellen) en in mate van verantwoordelijkheid (onder verwijderd toezicht).

Bij het verlenen van indirecte zorg waren het combineren van huishoudelijke taken en de organisatie van indirecte zorg binnen een bepaald tijdsbestek belangrijke aandachtspunten.

Leerlingen leerden inzien dat in het zorg dragen voor indirecte zorg kwaliteitsbewust handelen en communicatie met de gebruiker, maar ook belevingsgericht handelen naar de gebruiker toe en aandacht voor gezondheid noodzakelijk zijn.

Er werd gewerkt rond volgende doelstellingen:

- De plaats en betekenis van huishouding binnen verschillende settings verduidelijken en toelichten;
- De wensen, behoeften, mogelijkheden en beperkingen van de gebruikers binnen de verschillende settings exploreren;
- Vanuit een visie op evenwichtige voeding handelen;
- Indirecte zorg plannen en organiseren;
- Maaltijdzorg en interieur- en linnenzorg voor gebruikers plannen en voorbereiden;
- Boodschappen/aankopen doen voor of met een gebruiker op basis van een met hem of haar besproken lijstje.
- Gerechten voor gebruikers bereiden, bewaren en toepassen van bereidingswijzen en technieken;
- Gerechten, dranken en maaltijden presenteren, inschenken, aanbieden, bedelen en samen

- maaltijd nemen
- Vanuit de oriëntatie op materiaal/grondstof, toepassing, eigenschappen; opruimen, verluchten, reinigen en onderhouden van textiel, lokalen, keuken, leefruimten en buitenruimte met behulp van technieken;
 - Materialen en benodigdheden wegbrengen, afhalen, reinigen en onderhouden
 - Bedden luchten, opmaken en verschonon;
 - Voor planten en kleine huisdieren zorg dragen;
 - Een huiselijke sfeer creëren in leefruimten en hiervoor gebruik maken van materialen en benodigdheden
 - Zorg dragen voor de nazorg m.b.t. indirecte zorg;
 - Over het handelen m.b.t. indirecte zorg reflecteren.

Specialisatiejaar :

In het specialisatiejaar is het belangrijk leerlingen te appelleren op de reeds verworven kennis, vaardigheden en attitudes. In het specialisatiejaar gaan de leerlingen deze kennis, vaardigheden en attitudes aanwenden binnen de context van dit leerplan.

In functie van het bereiken van de competentie is het belangrijk om integratie te bewerkstelligen met AD1, AD2, AD3, AD4, AD5 en AD7 met nadruk op **afstemming van de indirecte zorg op het kind, zijn situatie en de voorziening** .

Handelen volgens de **richtlijnen van Kind en Gezin** en volgens de **sectorgerichte HACCP-normen** zijn hierbij een belangrijk aandachtspunt.

Algemene wenken:

- Vermits in Personenzorg het handelen vanuit een holistische mensvisie centraal staat, is het ook in het kader van maaltijdzorg belangrijk om respect te hebben voor de voedingsgewoonten van alle leerlingen. Anderzijds moeten leerlingen ook leren respect hebben voor de voedingsgewoonten van anderen. Het is zinvol om bij het begin van het schooljaar leerlingen schriftelijk te bevragen omtrent hun voedingsgewoonten en voedselvoorschriften (Zijn ze vegetarisch? Hebben ze een allergie? Hanteren ze religieuze voedselvoorschriften?). Vervolgens is het aangewezen om rond de resultaten van de bevraging met leerlingen in gesprek te gaan:
 - o Wil je aan je medeleerlingen uitleggen welke overtuiging je hebt of welke voedselvoorschriften je hanteert?
 - o Wil je aan je leerlingen uitleggen welke invloed jouw voedselallergie heeft op je leefstijl? (AD4)
 - o Hoe gaan we als toekomstig kinderbegeleider omgaan met de wensen behoeften van het kind/ouders/...wanneer die indruisen tegen jouw overtuiging? **(belangrijk dat leerlingen leren dat ze als kinderbegeleider moeten handelen volgens de richtlijnen of wensen van de ouder/kind/arts. Dit betekent dat ze zich tijdens de lessen niet mogen beroepen op hun eigen overtuiging of levensbeschouwing bij het bereiden van de maaltijd).** Concreet: ook als vegetariër moet je als onthaalouder vlees bakken voor het kind, dus ook tijdens de les bak je vlees.
 - o Waarom is het belangrijk om wanneer je iets nog niet lust, toch te proeven van de maaltijd die je hebt bereid? Welke afspraken maken we hierover?
 - o Proeven is tijdens de maaltijdzorg een belangrijke fase in het beoordelen van het

proces en het resultaat van de maaltijd. Hoe gaan we hiermee - in respect voor jouw levensovertuiging of voedingspatroon - tijdens de lessen mee om?

Bijvoorbeeld:

- Wanneer we vlees bereiden dat niet beantwoordt aan de voedselvoorschriften van jouw godsdienst, spreken we af dat je een medeleerling mag aanspreken om in jouw plaats te proeven.
- Wanneer we iets bereiden dat niet in overeenstemming is met je overtuiging of waarvoor je allergisch bent, hoef je de bereiding achteraf niet mee op te eten. We spreken af dat je wel rustig mee aan tafel gaat.
- ...

Merk op: We kunnen leerlingen moeilijk respect leren hebben voor de overtuiging van anderen, wanneer we hun overtuigingen niet zelf respecteren. We kunnen leerlingen met andere woorden **niet dwingen** om voedsel of een bereiding te proeven die niet in overeenstemming is met hun overtuiging of met hun voedselrichtlijnen.

INFORMEREN EN PLANNEN

6.1 Het organiseren van de indirecte zorg binnen de context van de kinderopvang.

Onderliggende doelen:

De leerling;

- informeert zich over en houdt rekening met wensen, behoeften en noden van het kind/ouder/voorziening (H).
- raadpleegt bronnen i.v.m. maaltijdzorg (H).
- **zoekt informatie op over de eigenschappen van een product (productkennis) in relatie tot het voedingspatroon* van het kind.**
- **stemt zijn zorg af** op de wensen, behoeften en noden van het kind en zijn situatie.
- gaat om met mogelijkheden en beperkingen in de voorziening (H).
- houdt rekening met voorziene tijd (H).
- houdt rekening met voorziene infrastructuur (H).
- houdt rekening met budget (H).
- maakt een **weekplanning** voor maaltijdzorg.
- combineert huishoudelijke taken: maaltijd, -interieur en linnenzorg (H).
- verduidelijkt waarom het belangrijk is zich bij de voorbereiding te oriënteren op factoren van

<p>het reinigingsproces en de vuilheidsgraad (H)</p> <ul style="list-style-type: none"> • oriënteert zich op factoren van het reinigingsproces, de vuilheidsgraad, materiaal, toepassing en eigenschappen en kiest op basis hiervan een aangepast reinigings- en schoonmaaksysteem met ondersteuning van een werkmodel (H). • gaat flexibel om met complexe en onverwachte situaties. • geeft informatie omtrent hulpmiddelen bij indirecte zorg.
<p>Toelichting:</p> <p><u>Duiding:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - 'eigenschappen van producten' in relatie tot voedingspatroon: vb. bevat een product gluten, dierlijke eiwitten, zout,.....? Het is belangrijk dat leerlingen vanuit de kennis over het voedingspatroon van het kind, zichzelf de gewoonte aanleren om zich te informeren omtrent producten die ze wensen te gebruiken en zo hun productkennis uit te breiden. <p><u>Beginsituatie:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Leerlingen leerden in de 3de graad indirecte zorg organiseren en plannen. <p><u>Specialisatiejaar:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Wat betreft maaltijdzorg is het belangrijk om binnen de context van dit leerplan de focus te leggen op het flexibel omgaan met complexe en onverwachte situaties, op het zoeken van informatie over de eigenschappen van een product in relatie tot het voedingspatroon van het kind. Het afstemmen van de zorg op de wensen, behoeften, noden en situatie. Het is belangrijk dat leerlingen een weekplanning leren maken voor maaltijdzorg. In de derde graad lag de focus op dagvoeding.
<p>Wenken:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zie www.kindengezin.be (voeding) - Checklist – autocontrolegids FAVV: http://www.favv.be/autocontrole-nl/gidsen/distributie/g041/ - Nice-to-knowfolders: www.nice-info.be

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Bij de uitvoering van een opdracht bijdragen aan kwaliteitsontwikkeling in de kinderopvang (1.3)
- Bij de uitvoering van een opdracht ethische en deontologisch handelen (1.6)
- Bij de uitvoering van een opdracht het methodisch handelen afstemmen op het kind en zijn situatie (1.7)
- Bij de uitvoering van een opdracht bijdragen aan het milieubewust handelen volgens de geldende richtlijnen (1.8)
- Bij de uitvoering van een opdracht veilig handelen en bijdragen aan het veilig handelen van de ander volgens de geldende richtlijnen (1.9)
- Bij de uitvoering van een opdracht hygiënisch handelen en bijdragen aan hygiënisch handelen van de ander volgens geldende richtlijnen (1.10).
- Maatschappelijke tendensen en uitdagingen voor de kinderopvang verduidelijken en toelichten (7.1)
- Binnen een welomschreven opdracht zorg dragen voor het (ped)agogisch handelen (AD5)
- Binnen een welomschreven opdracht zorg dragen voor gezondheid en welzijn (AD4)

UITVOEREN

6.2 Zorg dragen voor maaltijdzorg binnen de context van de kinderopvang

Onderliggende doelen:

De leerling:

- **combineert huishoudelijke taken** in functie van de kinderopvang volgens setting en noodzaak.
- handelt vanuit een visie op evenwichtige voeding (H).
- **stemt de zorg af op** de wensen, behoeften, noden, beperkingen en mogelijkheden van het kind/ouder/voorziening .
- houdt rekening met de toelichtingen op verpakkingen (H).
- legt een **maaltijdpatroon** vast voor een ganse dag of enkele dagen .
- past receptuur aan volgens:
 - de behoeften/het voedingspatroon van het kind (conform richtlijnen),
 - de aanwezige benodigdheden,
 - het aantal personen aan.
- kiest een passende bereidingswijze, materialen en benodigdheden (H).
- geeft informatie over hulpmiddelen.
- **betrekt het kind bij de uitvoering** van de maaltijdzorg.
- bereidt gerechten/ maaltijden voor het kind (H).
- warmt kant- en klare maaltijden op.
- Doet boodschappen/aankopen (H).
- verdeelt en bedeeft maaltijden (H).
- bewaart aangekochte goederen, bereide gerechten voor een kortere of langere periode (H).
- verduidelijkt de voorwaarden voor **het bewaren van specifieke voeding**.
- presenteert gerechten (H).
- dekt de tafel (H), betreft hierbij het kind en neemt deel aan een tafelgesprek (H).
- doet de vaat (machinaal of met de hand) (H).

Toelichting:

Duiding:

- Voor leerlingen die instromen vanuit Verzorging is dit voor een belangrijk deel herhaling. Het

is in het specialisatiejaar belangrijk om rond deze doelstelling te werken in samenhang met doelstellingen uit AD5 en AD4 (zie samenhang met andere leerplandoelstellingen). Het is immers belangrijk om indirecte zorg te kaderen binnen het pedagogisch handelen en binnen de organisatie van de setting. Daarnaast is het ook belangrijk om aandacht te besteden aan kinderen in specifieke zorgsituaties zoals de zorg voor kinderen met een aandoening, beperking (inclusie). Voor zij-instromers is het belangrijk om o.a. via zelfstudie en stage hun kennis en vaardigheden bij te werken .

- combineren van taken in functie van de kinderopvang: het is belangrijk dat leerlingen zicht krijgen op huishoudelijke taken die ze dienen uit te voeren in het kader van het pedagogisch handelen of van de organisatie. We denken hierbij bv. aan het verwijderen van modder aan de schoenen van de kinderen na een boswandeling, het vegen van de gang nadat kinderen uit de zandbak komen, het vastnaaien van lintje aan een slab,.....
- belang van leren proeven met aandacht voor alle sensorische aspecten (temperatuur, textuur, te uitgesproken smaken,....)zodat ook de veiligheid van het kind gewaarborgd is, is belangrijk (voorbeeld: te hoge temperatuur kan brandwonden veroorzaken, te scherpe pikante smaak,....).
- kinderen betrekken bij de uitvoering: afhankelijk van de leeftijd van de kinderen kan je kinderen laten helpen bij bv. het wassen of versnijden/verdelen van de groenten, water of groenten in de kookpot doen, uitscheppen, tafel dekken, afwassen,...

Wenken:

- Specifieke voeding: werk rond situaties waarmee ze in contact komen tijdens stage. Bv. Borstvoedingsmelk.
- Zie www.kindengezin.be (voeding) en brochures Kind en Gezin.
- Checklist – autocontrolelegids FAVV: <http://www.favv.be/autocontrole-nl/gidsen/distributie/g041/>
- <http://www.nice-info.be/> voedingsinformatiecentrum
- <http://www.deproefkampioen.be/> *Educatief project naar kleuteronderwijs, voor- en naschoolse kinderopvang, speelpleinwerking om de smaakontwikkeling bij kleuters te bevorderen.*
- <http://nl.cookingclass.be/lessuggesties/> Praktische tips om te starten met koken met kinderen en didactische richtlijnen. Met kant-en-klare lespakketten over het belang van evenwichtige voeding.
- Via expressie werken rond hoe men op een creatieve manier kinderen kan betrekken bij de maaltijdzorg, hoe kinderen eetsituaties via de verschillende zintuigen kunnen benaderen,...

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Bij de uitvoering van een opdracht bijdragen aan kwaliteitsontwikkeling in de kinderopvang (1.3)
- Bij de uitvoering van een opdracht ethisch en deontologisch handelen (1.6)
- Bij de uitvoering van een opdracht het methodisch handelen afstemmen op het kind en zijn situatie (1.7)
- Bij de uitvoering van een opdracht bijdragen tot milieubewust handelen volgens de geldende richtlijnen (1.8)
- Bij de uitvoering van een opdracht veilig handelen en bijdragen aan het veilig handelen van de ander volgens geldende richtlijnen (1.9)
- Bij de uitvoering van een opdracht hygiënisch handelen en bijdragen aan het hygiënisch handelen van de ander volgens de geldende richtlijnen (1.10)
- Maatschappelijke tendensen en uitdagingen voor de kinderopvang verduidelijken en toelichten (7.1)
- Binnen een welomschreven opdracht zorg dragen voor het (ped)agogisch handelen (AD5)
- Binnen een welomschreven opdracht zorg dragen voor gezondheid en welzijn (AD4)

6.3 Zorg dragen voor interieurzorg binnen de context van de kinderopvang

Onderliggende doelen:

De leerling:

- **stemt de zorg af op** de wensen, behoeften en noden van het kind/ouder/voorziening.
- **draagt vanuit een visie op pedagogisch handelen zorg voor de inrichting en indeling van ruimtes.**
- combineert huishoudelijke taken in functie van de kinderopvang volgens setting en noodzaak (H).
- houdt rekening met de toelichtingen op etiketten (H).
- verlucht en ruimt keuken, leefruimten en slaapruidten op (H).
- verschoont en maakt bedden op (H).
- reinigt, onderhoudt, ontsmet keuken, leefruimten, speelruimte, slaapruidten, materialen en houdt hierbij rekening met :
 - de zorgvraag/frequentie (H)
 - vuil en vuilheidsgraad (H)
 - de oriëntatie op afwerkmaterialen en oppervlakten (H)
 - factoren in het reinigings- en/of onderhoudsproces (H)
 - **specifieke richtlijnen eigen aan de setting**
- maakt gebruik maken van de correcte techniek die eigen is aan het gekozen reinigings- of onderhoudssysteem (H).
- creëert een huiselijke sfeer in leefruimten (H).
- draagt zorg voor planten (H).

Toelichting:

Duiding:

- zie opmerkingen 6.1.
- leerlingen leerden in de 3de graad ook zorg dragen voor dieren. Volgens het nieuwe decreet voor de kinderopvang is de aanwezigheid van dieren echter verboden binnen de opvang.
- Creëert een huiselijke sfeer: deze doelstelling kwam al aan bod in 2de en 3de graad. Het is niet opportuun om hier in het specialisatiejaar nog veel tijd aan te besteden. Binnen dit leerplan is het wel belangrijk om de link te leggen met doelstelling 5.2 waar in het teken van een positieve sfeer en groepsklimaat zorg wordt gedragen voor sfeer (aankleding van de ruimte) en met het onderliggend doel: 'vanuit een visie op pedagogisch handelen zorg dragen voor inrichting en indeling van ruimtes'. Het gaat met andere woorden niet zomaar

om het knutselen van een sfeermaker voor een ruimte; maar om het werken rond vragen als: wordt er rekening gehouden met het kind, zijn ontwikkeling, zijn wensen,.... Hoe wordt kind betrokken bij creëren van sfeer. Past een activiteit rond sfeer maken in de visie van de voorziening over inrichten van een ruimte....Welke sfeermakers kunnen, mogen vanuit de visie van de voorziening,....

Wenken:

- inrichting en indeling ruimtes: www.kindengezin.be (kinderopvang/sector/werkinstrumenten/binnenmilieu + gezondheid en vaccineren/in de opvang/gebouw en omgeving + Veiligheid/in de opvang en huis en tuin). Zie ook richtlijnen decreet kinderopvang (inrichting en uitrusting)
- ZiKo (www.cego.be)
- Achtergrond voor leraren: Leren werken met groepen kinderen (deel 1), P. Tassoni, swp
- <http://virtueelhuisonthaalouder.vvsg.be>: Is een huis waar je 'online ' kan doorheen lopen en waar in de verschillende ruimtes alle veiligheidsaspecten worden getoond die belangrijk zijn voor een veilige kinderopvang in een gezinswoning

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Maatschappelijke tendensen en uitdagingen voor de kinderopvang verduidelijken en toelichten (7.1)
- Binnen een welomschreven opdracht kwaliteitsbewust handelen (AD1)
- Beïnvloedende factoren in de (ped)agogische context verduidelijken, toelichten en aanwenden: rijk aanbod (5.2)

6.4 Zorg dragen voor linnenzorg binnen de context van de kinderopvang

Onderliggende doelen:

De leerling:

- houdt rekening met de wensen, behoeften en noden van het kind/ouder/voorziening (H).
- combineert huishoudelijke taken in functie van de kinderopvang volgens setting en noodzaak (H).
- houdt rekening met de toelichtingen op etiketten (H).
- verzamelt, controleert en sorteert de was (H) **volgens richtlijnen eigen aan de setting.**
- wast, droogt de was (H).
- maakt wasgoed kastklaar: plooiën en strijken (H).
- **bereidt wasgoed voor een externe linnendienst/ophaaldienst voor.**

Toelichting:

Duiding:

- zie 6.1

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Maatschappelijke tendensen en uitdagingen voor de kinderopvang verduidelijken en toelichten (7.1)
- Binnen een welomschreven opdracht kwaliteitsbewust handelen (AD1)

REFLECTEREN

6.5 Reflecteren over het eigen handelen met betrekking tot indirecte zorg.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- reflecteert over het eigen handelen en over de beleving van de situatie H).
- verplaatst zich in het standpunt van de ander.
- gaat na wat het effect van zijn/haar handelen op het gedrag van de ander is.
- formuleert kwaliteiten en aandachtspunten (H).
- stuurt het eigen handelen bij.

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- reflecteren: andere AD's.

7 Oriënteren op beroepen en voorbereiden op werken (of verder studeren) en levenslang leren.

Context: zie leerplan

Toelichting:

Beginsituatie:

In de derde graad werkten leerlingen rond volgende doelstellingen:

- De arbeids- en (stage)voorwaarden van de verzorgende (in opleiding) verduidelijken, toelichten en aanwenden;
- Verschillende beroepscontexten exploreren waarbinnen een verzorgende en de kinderbegeleider werken;
- Kennismaken met verschillende vormen van beroepsuitoefening (beroepsprofielen) binnen de context van de directe zorg, de kinderopvang en met de vereisten op deze beroepsvormen uit te oefenen;
- Binnen de grenzen van de eigen deskundigheid handelen;
- Keuzes motiveren vanuit reflectie op eigen mogelijkheden en beperkingen m.b.t. werken en studeren;
- Eigen (competentie)groei in kaart brengen;
- Het belang van levenslang leren verduidelijken en toelichten.

Specialisatiejaar:

In functie van het bereiken van de competentie en algemene doelstellingen is het belangrijk om integratie te bewerkstelligen met AD1, AD2, AD3, AD4, AD5 en AD6.

Samenhang met leerplandoelstellingen PAV/MAVO/Nederlands:

- Zie ook doelen 3de graad en AD1.
- Mogelijkheden tot levenslang leren verkennen in functie van (27):
 - o Persoonlijke ontwikkeling;
 - o Beroepsmogelijkheden en beroepsvervolmaking;
 - o Omscholing.

MAATSCHAPPIJ

7.1 Maatschappelijke tendensen en uitdagingen voor de kinderopvang verduidelijken en toelichten.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- Licht actuele maatschappelijke tendensen en de hiermee samenhangende uitdagingen voor de kinderopvang toe.
- Licht het begrip diversiteit toe in relatie tot de taak van de kinderbegeleider.

Toelichting:Duiding:

- Actuele maatschappelijke tendensen: aandacht voor hygiëne en veiligheid, 'groene' opvang, relatie met de buurt (klachten overlast), coöperatieve opvang, groeiende (kans)armoede, meertaligheid, plaatstekorten in de opvang, vermaatschappelijking van zorg, het dynamische van kinderopvang: meer diversiteit in de samenleving weerspiegelt zich in opvang .
- Diversiteit: verschillen in leeftijd; geslacht; in gewoonten en levensstijl (met aandacht voor (kans)armoede*, de gevolgen voor het gezin en kwetsbare gezinnen*); deel uitmaken van een cultureel etnische minderheid: verschillen in gezondheidsbeleving/opvoeding, seksualiteit, verschillende levensbeschouwingen, meertaligheid; gezondheid; het hebben van een beperking (inclusie*).
- In kader van subsidiëring/voorrangsregels spreekt men in het nieuwe decreet kinderopvang van kwetsbare gezinnen wanneer ze beantwoorden aan minstens 2 van volgende kenmerken, waarvan minstens 1 van de 3 laatste kenmerken:
 - Nood hebben aan kinderopvang om werk te zoeken of te houden of om een beroepsgerichte opleiding te volgen;
 - Alleenstaand zijn;
 - Een gezamenlijk belastbaar inkomen hebben dat lager is dan een bepaald bedrag;
 - Beantwoorden aan minstens één van de volgende 3 kenmerken: een gezinslid met een handicap hebben; een gezinslid hebben met verminderd zelfzorgvermogen; in de context van hulpverlening aan het gezin of inburgering van het gezin: als het voor de kinderen om sociale of pedagogische redenen wenselijk is dat ze overdag opgevangen worden in de kinderopvang;
 - Geen diploma secundair onderwijs hebben.

Wenken:

- Belang van het opvolgen van actualiteit.
- Armoede: www.4wvg.vlaanderen.be/wvg/armoede (Vlaamse overheid), www.kindengezin.be, www.welzijnszorg.be, www.k-s.be ...
- Diversiteit: zie website VIVO (www.vivosocialprofit.org en www.pigmentzorg.be), www.kindengezin.be,...
- Actuele tendensen: Weliswaar (gratis abonnement via www.weliswaar.be) en nieuwsbrief Kind en Gezin, Kiddo.
- Centrum voor Informatieve Spelen biedt ook spelen aan rond diversiteit.
- DVD: Wiegelied voor Hamza (VBJK)
- **Artistieke activiteiten als een pedagogisch kader voor het realiseren van respect voor diversiteit** (Link met AD5 en expressie).

Kunst is een universele taal die kinderen en volwassenen met een verschillende culturele achtergrond begrijpen en kunnen delen met elkaar. Artistieke activiteiten kunnen gezien worden als pedagogische handvaten om respect voor diversiteit mogelijk te maken en mensen dichter bij elkaar te brengen, in een context van vrije expressie. Kunst biedt ook vele mogelijkheden voor de persoonlijke ontwikkeling.

In deze film zie je enkele voorbeelden van artistieke activiteiten die gelijkwaardigheid en respect voor diversiteit mogelijk maken. Deze activiteiten werden gerealiseerd door een samenwerking van vijf Europese organisaties die lid zijn van het DECET netwerk.

Deze film werd gerealiseerd door de samenwerking van: Accepp (France), CAF (UK), Mutant (The Netherlands), Schedia (Greece), VBJK (Belgium).

<http://www.vbjk.be/nl/node/3588>

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Met behulp van een kader elementen in de pedagogische relatie verduidelijken, toelichten en aanwenden.(5.2)

ORGANISATIE KINDEROPVANG

7.2 Organisatie van de kinderopvang verduidelijken.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- verduidelijkt verschillende opvanginitiatieven voor kinderen tussen 0 en 12 jaar.
- verduidelijkt de rol en functie van Kind en Gezin: financiering, wettelijke voorwaarden controleren, preventie,....
- verduidelijkt de rol en functie van de zorginspectie.

Mogelijke onderliggende doelen (verdieping en uitbreiding)

- exploreert de wettelijke voorwaarden voor opvangvoorzieningen vanuit het decreet kinderopvang. (V)

Wenken:

- laat leerlingen vanuit situatieschetsen informatie opzoeken op site Kind en Gezin (kinderopvang)
- belangrijk om aandacht te besteden aan nieuwe decreet. (www.kindengezin.be)
- werken met studiebezoeken
- www.gezinsopvanginfo.be

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Functies van kinderopvang verduidelijken en toelichten (1.2)
- Zorg dragen voor contacten met het sociaal netwerk: gezinsvormen (5.15)

7.3 Organisaties exploreren en verduidelijken die ouders en kinderbegeleiders ondersteunen in het kader van specifieke opvangsituaties.

Onderliggende doelen:

<p>De leerling:</p> <ul style="list-style-type: none"> • raadpleegt de regionale sociale kaart (H).
<p>Toelichting:</p> <p><u>Duiding:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - organisaties: opvoedingswinkels, sociale diensten, thuishulp, CKG, Centra ontwikkelingsstoornissen, Huizen van het Kind, Loket kinderopvang, Inloopteams, revalidatiecentra, consultaties opvoedingsondersteuning, CLB's, Vertrouwenscentra, VBJK-VCOK, kinderrechtenwinkel.... <p><u>Beginsituatie:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - leerlingen leerden in de 2de en 3de graad werken met een regionale sociale kaart.
<p>Wenken:</p> <ul style="list-style-type: none"> - laat leerlingen vanuit situatieschetsen informatie opzoeken op websites (Kind en gezin (gezinsondersteuning en kinderopvang), www.expoo.be, www.vbjk.be,....) en in de regionale sociale kaart. - Werken met studiebezoeken

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Kwaliteitsbewust handelen (AD1)
- Vlot en respectvol communiceren met ouders en/of andere opvoedingsverantwoordelijken (2.3)
- Omgaan met dagelijkse opvoedingsvragen in de opvang (5.8 en 5.9)
- Zorg dragen voor contacten met het sociaal netwerk van het kind (5.15)
- Contacten met externen en de buurt exploreren en verduidelijken (5.16)
-

WERKEN IN DE KINDEROPVANG

7.4 Het (wetgevend) kader verduidelijken en aanwenden waarbinnen een kinderbegeleider functioneert.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- Verduidelijkt de arbeids- en (stage)voorwaarden van de kinderbegeleider (in opleiding) en wendt ze aan (H).
- verduidelijkt aspecten van sociale wetgeving en arbeidsrecht (H).
- exploreert verschillende beroepscontexten waarbinnen een begeleider kan tewerkgesteld worden.
- exploreert de taken en het statuut van de kinderbegeleider vanuit het decreet kinderopvang .
- exploreert de taken en het statuut van de begeleider in de buitenschoolse opvang.

- exploreert de taken van de kinderverzorgende en haar statuut in een school.
- handelt binnen de grenzen van de eigen deskundigheid (H).
- informeert zich over juridische thema's waarmee een begeleider in aanraking komt.

Toelichting:Duiding:

- Attesten: model 2 van het strafregister, draagkrachtattest voor onthaalouders, bewijs EHBO en attest levensreddend handelen voor werknemers,...(zie decreet kinderopvang)
- Binnen de onderwijswetgeving spreekt men tot op heden over het ambt 'kinderverzorgende' en niet over het ambt van 'kinderbegeleider'.
- De setting van de buitenschoolse opvang valt niet onder het decreet kinderopvang (aparte regelgeving).
- Juridische thema's: echtscheiding, voogdijschap, contactverbod,... Ook in PAV/MAVO leert men info verzamelen en verwerken omtrent maatschappelijke thema's. Het is belangrijk om hierover afspraken te maken met de leraar PAV/MAVO.

Beginsituatie:

- In de 3de graad kwamen in de lessen PAV/MAVO aspecten van de sociale wetgeving en arbeidsrecht voor de burger aan bod en werd er gewerkt rond leren solliciteren. Binnen het leerplan van Verzorging exploreerden leerlingen stage reglementering en –vereisten (bv. attest van medisch onderzoek).

Wenken:

- Laat leerlingen vanuit concrete situatieschetsen informatie zoeken op www.kindengezin.be (kinderopvang) Bv. Competentieprofiel kinderbegeleider (decreet -> vergunningen)

7.5 De taken en functie van andere zorg- en welzijnsberoepen binnen de verschillende settings exploreren.**Wenk:**

- Exploreer de verschillende settings: de aanwezige zorg- en welzijnsberoepen, hun functies en taken-
- Werken met observatieopdrachten, getuigenissen,...
- www.kindengezin.be (gezinsondersteuning)
- www.ikgaervoor.be en www.vivosocialprofit.org

Samenhang met andere leerplandoelstellingen:

- Binnen een welomschreven opdracht in een organisatie, in team werken (AD3)
- Contacten met externen en de buurt exploreren en verduidelijken (5.16)

7.6 Het belang van levenslang leren exploreren en verduidelijken.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- verduidelijkt het belang van professionalisering als kinderbegeleider.
- exploreert de mogelijkheden tot nascholing binnen de verschillende settings.
- exploreert mogelijkheden tot verder studeren.
- exploreert de rol van de kinderbegeleider ten aanzien van lerenden.
- exploreert vormings- en beroepsorganisaties .
- exploreert vakliteratuur.

Toelichting:

Duiding:

- Levenslang leren komt ook aan bod in PAV/MAVO. Het is belangrijk om afspraken te maken met de leraar PAV/MAVO. Het is in ieder geval belangrijk dit thema wordt behandeld vanuit het perspectief van de kinderbegeleider.
- Verder studeren: Thuis- en bejaardenzorg of Organisatieassistentie, Se-n-se richtingen Personenzorg, HBO5 Verpleegkunde, richtingen in het volwassenenonderwijs, professionele bachelor van het jonge kind, lerarenopleiding (kleuteronderwijs) ...
- Lerenden: als mentor omgaan met stagiaires, het ondersteunen van vrijwilligers,...

Wenken:

- lesopdrachten op basis van vakliteratuur/met gebruik van vakliteratuur (KIDDO, nieuwsbrieven van Kind & Gezin,)
- zicht krijgen op vormingsaanbod in de sector door raadplegen sites Kind en Gezin, VCOK, Vormingplus, diensten kinderopvang.

7.7 De eigen (competentie)groei in kaart brengen.

Onderliggende doelen:

De leerling:

- licht eigen kwaliteiten en evolutie toe (H).

- licht eigen aandachtspunten toe (H).

Wenken:

- Werken met sterkte-zwakte analyse, groeiboek, portfolio,...
- Aandacht voor proces (voorgangslijn) doorheen les en stage.

Overzicht bronnen/websites:

Algemeen	Officiële sites	Toelichting
www.serv.be	Socio-economische raad van Vlaanderen	competentfiches
www.ond.vlaanderen.be/wegwijs/AKOV	Agentschap voor Kwaliteitszorg in Onderwijs en Vorming	Onder rubriek Kwalificatiestructuur zullen de beroepskwalificaties (indien beschikbaar) raadpleegbaar zijn.
www.health.fgov.be/eportal www.iph.fgov.be	De federale overheidsdienst (FOD) Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu	Overkoepeling van wetenschappelijke instellingen die aan beleidsondersteunend onderzoek of adviesverlening doen. <ul style="list-style-type: none"> • CODA, Centrum voor Onderzoek in Diergeneeskunde en Agrochemie • WIV, Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid • HGR, Hoge Gezondheidsraad
www.favv.be	Federaal Agentschap voor de veiligheid van de voedselketen	Wetgeving en adviezen rond voedselveiligheid
www.zorg-en-gezondheid.be	Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid	Het agentschap ondersteunt en reglementeert een waaier aan zorg- en gezondheidsinitiatieven: van zuiver drinkwater tot gezonde voeding, van kanker tot infectieziekten en van preventieve organisaties tot palliatieve zorginstellingen. Nieuwsbrief!
www.kindengezin.be	Kind en Gezin is een agentschap van de Vlaamse overheid.	Het agentschap heeft als opdracht om actief bij te dragen tot het welzijn van jonge kinderen en

www.kindengezinacademie.be		hun gezinnen door dienstverlening op de beleidsvelden preventieve gezinsondersteuning, kinderopvang en adoptie. Veel bruikbaar (beeld)materiaal voor gebruik in de klas en als achtergrondinfo voor de leraar.
www.vigez.be	Vlaams Instituut voor Gezondheidspromotie en Ziektepreventie	VIGEZ levert strategieën, advies, methodieken bij implementatie en opleiding aan gezondheidswerkers en professionals. Bv. Alles over de actieve voedingsdriehoek, gezondheidsdoelstellingen,...
Interieur		
www.handhygienedesmains.be	Afgeleide site FOD over handhygiëne	Schitterende filmpjes, ppts, en campagnemateriaal over 'u bent in goede handen'.
www.beswic.be/nl/sector/cleaning	Belgian Safe Work Information Center (BeSWIC) Afgeleide site van Federale Overheidsdienst Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg i.f.v. wet op welzijn	Onderzoek, campagnes, risico- en veiligheidsfiches,...zeer veel materiaal naar veiligheid en preventie. Cfr. <u>Veiligheids- en gezondheidsfiche voor het schoonmaken bij particulieren 08-12-2011</u> <u>Cfr. Chemische producten: bescherm jezelf</u>
www.absugbn.be	Algemene Belgische Schoonmaak- en Ontsmettingsunie) is de Belgische federatie van de schoonmaaksector.	Allerlei publicaties en filmmateriaal.
www.dienstencheques-rva.be/	Systeem waarbij de Belgische federale overheid activiteiten van huishoudelijke hulp	Het dienstencheque-systeem, dat voor de RVA werd ontwikkeld, promoot de ontwikkeling van

	voor een gedeelte financiert.	buurtdiensten en –banen: het kan hier zowel gaan om huishoudhulp als om begeleid transport van personen met verminderde mobiliteit.
www.iliv.be	Kenniscentrum over belang van thuis.	Trend-rapport 2011: mijn thuis en ik.
www.hfdv.be/	Hoofden Facilitaire Dienst van Verzorgingsinstellingen	
www.p-i.be	Prevent Interim	Fiches voor functies, werkpost, risico-analyse, instructies, ... zeer visueel. Voor arbeidskrachten in allerlei sectoren zoals voeding, schoonmaak,...
www.poetsadvies.nl/schoonmaken		Schoonmaken, schoonmaakproducten, schoonmaaktips, vlekengids en schoonmaakttest
www.livios.be		Portalsite over alles i.v.m. bouwen en inrichten
www.milieukoopwijzer.be/schoonmaak/index.php	Door Bond Beter Leefmilieu in samenwerking met het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Departement Leefmilieu, Natuur en Energie.	De Milieukoopwijzer is een helder, toegankelijk en onafhankelijk instrument dat een hulp kan zijn voor iedereen die milieuverantwoord wil aankopen.
www.infotalia.com/nld/wonen/vlekkengids.asp		
www.nvz.nl www.isditproductveilig.nl/	initiatief van de NVZ (Nederlandse Vereniging van Zeepfabrikanten) in samenwerking met Milieu Centraal en IVAM B.V.	veiligheid van was- en reinigingsmiddelen

	Commerciële sites	
Op basis van merken en producenten van schoonmaakmiddelen en materialen voor interieur		
Op basis van schoonmaakfirma's	ISS,...	
Linnen	Officiële sites	Toelichting
www.etitex.be	De nationale vereniging voor textiel etikettering	bevorderen van een systeem van etiketteren voor het onderhoud van textielwaren op mondiaal niveau, gebaseerd op beschermde symbolen.
www.health.belgium.be/.../8075_Ziekenhuislinnen_2005_NL_44964... www.health.fgov.be/.../10914483.pdf	De Federale overheidsdienst (FOD) Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu < gezondheidszorg	Aanbevelingen inzake behandeling van het linnen van verzorgingsinstellingen.
www.detic.be www.washright.com	Is de Belgisch-Luxemburgse vereniging van de producenten en verdelers van zepen, cosmetica, wasmiddelen, onderhoudsproducten, hygiëne en toiletartikelen, kleefstoffen, aanverwante producten en uitrusting.	Adviezen i.v.m. duurzame ontwikkeling
http://www.fbt-online.be/	De Federatie van de Belgische Textielverzorging vzw	federale, overkoepelende beroepsvereniging textielverzorging, tips voor het onderhoud van

		textiel of belangrijke sectorinformatie.
www.nvz.nl www.isditproductveilig.nl/	Nederlandse Vereniging van Zeepfabrikanten	veiligheid van was- en reinigingsmiddelen cfr. Educatieve informatie "Een kind kan de was doen"
	Commerciële sites	
www.texeler.nl/woolmark.php	Woolmark Company	Het Woolmark keurmerk is wereldwijd bekend. Woolmark geeft dealers en consumenten een op en top kwaliteitsgarantie. Producten voorzien van het logo voldoen aan de strenge eisen van het onafhankelijke instituut. Texelwool® mag het unieke Woolmark label voeren. Het geeft u een waarborg voor de hoogste kwaliteit en betrouwbaarheid.
Op basis van wasproducten, producenten van wasmiddelen, van textiele grondstoffen,...		
Voeding		
www.nubel.be	Nutriënten België Nubel beheert de nutritionele, wetenschappelijke informatie over de voedingsmiddelen die in het normale Belgische voedingspatroon voorkomen.	- Alles over de voedingsmiddelentabel, met praktische gids - Nubel Voedingsplanner is gebaseerd op de Nubel merknamedatabank: meer dan 3600 courante voedingsmiddelen die op de Belgische markt verkrijgbaar zijn.

www.mijnvoedingsplan.be www.voeding-gezondheid.be	Afgeleide sites: FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen, Leefmilieu	Nationaal voedings- en gezondheidsplan met alle informatie naar doelgroepen 0-3jaar; 3-12jaar; 12-18jaar; allen; 60+
www.nice-info.be	Nutrition Information Center	Tijdschrift Nutrinfo Nieuwsbrief!!! Informatie over voeding en gezondheid Verwen je botten, dans sterk (Nice calcimatics)
www.ond.vlaanderen.be/voedselveiligheid in scholen	Departement onderwijs	Alle richtlijnen van toepassing i.v.m. voeding op school
www.gezondheidstest.be vig.kanker.be/ Mijn actieve voedingsdriehoek	Afgeleide sites van VIGEZ	Test zelf hoe gezond je eet: mijn actieve voedingsdriehoek, vet, zuivel, fruit, groente, vezel, vocht, gewicht, beweeg
www.mijnflandria.be www.start2eat.be	Afgeleide sites van VLAM/Flandria – lekker van bij ons	Informatie over lekker van bij ons, recepten, gezonde voeding, voedingsplan, taboes en misverstanden,...
www.ikkantegeneenstootje.be	Afgeleide site van VLAM	Informatie over melk, test je BMI en je calciumname

www.ipv.be	Initiatieven voor Professionele Vorming van de Voedingsnijverheid. Opleidingsadviseur van de voedingsindustrie	opleidingscentrum van en voor de voedingsindustrie, vorming en begeleiding. Informatie voor scholen, leerlingen,...
www.fevia.be www.voedingsinfo.org www.fedis.be	Federatie van de Voedingsindustrie Federatie voor distributieondernemingen	
www.oivo-crioc.org/NL/ www.oivo.be www.bewustverbruiken.be	Onderzoeks- en informatiecentrum van de verbruikersorganisaties Netwerk Bewust Verbruiken	Nieuwsbrief: zeer waardevol! technische hulp verstrekken aan de verbruikersorganisaties, de consumptiefunctie valoriseren en de bescherming van de consumenten bevorderen". Werkt aan de vertegenwoordiging van de consumenten in de commissies en werkgroepen, zowel op het federale, communautaire en gewestelijke als op het Europese niveau.
http://nl.move-eat.be/	Afgeleide site van OIVO over eten, bewegen en evenwicht nastreven	Opgedeeld in <ul style="list-style-type: none"> - Ken je lichaam - Kies je voedingsproducten - Kook zelf - Bewegen - Informeer je - Vragen
www.vlam.be www.vilt.be www.ilvo.vlaanderen.be	Vlaams Informatiecentrum over Land- en Tuinbouw Vlaams Centrum voor Agro- en Visserijmarketing	

www.vlaanderen.be/landbouw www.velt.be	Instituut voor Landbouw- en Visserijonderzoek Vereniging voor Ecologische Leef- en Teeltwijze	
www.vegetarisme.be/educatief	EVA vzw (Ethisch Vegetarisch Alternatief) wil zoveel mogelijk mensen verleiden om meer vegetarisch te eten.	Ze doet dat met degelijke informatie, fantastische recepten, smakelijke activiteiten, deze website, veggieplannen, kooklessen, workshops, het driemaandelijks EVA Magazine en nog vele andere publicaties.
www.pime.be	Provinciaal Instituut voor Milieu Educatie	
	Educatieve sites	
www.watetenwemorgen.be	Informatieve website die een inzicht biedt in de complexe verhoudingen tussen landbouw, voeding en consument. Met voeding als invalshoek wordt de aandacht gevestigd op de productie, verwerking en consumptie van levensmiddelen. Meerdere partners en de overheid steunen deze site.	informatie en inspiratie voor leraren <ul style="list-style-type: none"> • Groenten en fruit • Europa • Gezonde voeding • Zuivel • Vlees, vis en vervangers De lessenspakketten die op deze website aangeboden worden, informeren jongeren over onze eetgewoonten en laten hen kennismaken met de landbouw- en voedingsector.
www.etenvarkensbananen.be	Samenwerkingsverband Katho, KUL, KHK,...	Voedingsproductie, genetica, duurzaamheid, biodiversiteit,...
www.etenschappen.be	Samenwerkingsverband Hogescholen Gent en	wetenschappen en wetenschappelijke technieken achter bepaalde voedingsmiddelen (kaas, wijn,

	West-Vlaanderen	brood, chocolade en bier) op een creatieve en originele manier naar voor te brengen, via de leefwereld van de jongeren, op een interactieve manier voorgesteld: kaas, wijn, brood, bier en chocolade
www.weidepoort.be www.plattelandsklassen.be www.linkeveld.be www.voetoptafel.be www.jcweb.be www.pienternet.be	<p>Samenwerkingsverbanden tussen landbouw en voeding</p> <p>KHLeuven Departement Gezondheidszorg en Technologie</p> <p>JCW: Jeugd, Cultuur en Wetenschap vzw</p> <p><u>POM</u>, de Provinciale Ontwikkelingsmaatschappij Antwerpen</p>	Educatieve dossiers en leerkrachtenbundels, excursies,...
Op basis van gezondheids-informatie-verstrekkers	Sensibiliseringssites van mutualiteiten, kind en gezin, ...	
Op basis van merknamen....	Producentensites met allerlei informatie over voedingsproducten	
Op basis van recepten, bereidingswijzen, media,....	Receptensites vanuit allerlei commerciële instellingen	

Zorg en welzijn		Toelichting
www.rodekruis.be	Site van het Rode Kruis.	Eerstehulp-richtlijnen, opleidingen, beeldmateriaal,...
www.gezondheid.be	De gezondheidssite voor Vlaanderen (gericht op ruim publiek – wetenschappelijk onderbouwd)	Artikels in bevattelijke taal.
www.gezondheidenwetenschap.be	Wetenschappelijk onderbouwde nieuwe site	
www.vbjk.be	Vlaams expertise centrum voor opvoeding en Kinderopvang.	Interessante en bruikbare publicaties, vorming, ondersteunt Kiddo,...
www.vcok.be	Vormingscentrum opvoeding en kinderopvang.	Interessante nascholingen voor leraren in verband met kinderopvang.
www.ikgaervoor.be en www.ikgaervoor.be/pro	Site ter promotie van zorgberoepen (Vlaamse overheid)	Ikgaervoor.be is de site voor het ruime publiek. Via ikgaervoor.be/pro is het mogelijk om affiches, filmpjes,...te downloaden, kalenderactiviteiten ed. toe te voegen...
www.vivosocialprofit.be	Vlaams Instituut voor Vorming in de Socialprofit.	Beroepenfiches, competentieprofielen (vanuit de sectoren,...) – linken met ikgaervoor.be
www.competentiebeleid.be	Competentiewoordenboek voor kortgeschoolden.	Kan inspirerend zijn, wel niet letterlijk over te nemen.
www.cego.be	Centrum voor Ervaringsgericht Onderwijs	Interessante nascholingsmogelijkheden en publicatie (o.a. relatiewijzer, ZiKo,...)

www.spelinfo.be	Centrum voor informatieve spelen, Leuven	
www.vlaams-spellenarchief.be	VZW Vlaams Spellenarchief (departement lerarenopleiding van VIVES campus Brugge Noord)	
www.kbs-frb.be	Koning Boudewijnstichting	Interessante publicaties en projecten rond gezondheid,...
Voca Via http://www.acerta.be/socialprofit -> aanbod -> voca-training-consult-social-profit -> materiaal	VOCA Training en Consult Social Profit	
voor specifieke websites verwijzen we naar de wenken of naar www.pinterest.com/personenzorg		
Mutualiteiten:		
www.cm.be www.gezondweb.be ; www.socmut.be www.liberalemutualiteit.be www.vnz.be www.mloz.be	Christelijke mutualiteit Socialistische mutualiteiten Liberale mutualiteit Vlaams en neutraal ziekenfonds Onafhankelijke ziekenfondsen	
Gezondheidsbevordering		

www.fireforum.be	Portaalsite voor brandveiligheid	
www.antigifcentrum.be		
www.brandwondencentrum.be	Belgische BrandwondenStichting	een interactief preventieprogramma ontwikkeld waarin de belangrijkste aspecten van brand- en brandwondenpreventie vervat liggen.
www.sensoa.be	Vlaams expertisecentrum voor seksuele gezondheid.	Nieuwsbrief!!! Informatie voor jongeren en volwassenen, materiaal en acties voor een aantal kwetsbare groepen met specifieke problemen op het vlak van seksuele gezondheid + verdedigt de seksuele rechten
www.idewe.be www.mensura.be	Externe Diensten voor Preventie en Bescherming op het werk	Bruikbare brochures voor het werken in de klas bv. Ergonomie,...
www.noknok.be	< Vlaams Instituut voor Gezondheidspromotie en Ziektepreventie	Site rond 'geestelijke gezondheid' – gericht op jongeren
www.zorganderstv.be	Anders vzw (non-profitorganisatie die neutraal is in het zorglandschap.	Site van de vzw Anders die goede praktijken van zorg op maat een gezicht wil geven: o.a. interessante filmpjes.

Tijdschriften/reeksen		
Kiddo www.kiddo.net	Pedagogisch vakblad voor de kinderopvang	Bevat zeer bruikbare artikels voor de klaspraktijk.
Weliswaar www.weliswaar.be	Welzijns – en gezondheidsmagazine voor Vlaanderen (ondersteund door Vlaamse overheid)	Zowel tijdschrift als website bevatten zeer bruikbare artikels voor de klaspraktijk, geeft overzicht van actuele publicaties, websites,.... Tijdschrift is gratis aan te vragen.
Organisaties/beroepsfederaties/ werkgeversorganisaties		-
www.gezinsbond.be	Gezinsbond	o.a. Brieven aan jonge ouders.
www.unieko.be	Erkende beroepsvereniging voor zelfstandigen in de Kinderopvang in Vlaanderen en Brussel	
www.vlaamswelzijnsverbond.be	Vlaams Welzijnsverbond	Werkgeversorganisatie o.a. voor kinderopvang,....
www.gezinsopvanginfo.be	VBJK en CEGO	
Boeken/DVD/artikels (bij de wenken vind je nog meerdere concrete titels bv. rond		

expressie/spel/...)		
Scholing in begeleiding en verzorging van kinderen. P. Tassony: Deel 1: leren werken met groepen kinderen, Deel 2: De ontwikkeling van kinderen, Deel 3: Het spel van kinderen voor professionals; Deel4: Rondom het jonge kind (Nederland)	SWP	Zeer bruikbare achtergrond voor leraren.
Het verhaal van taal. Uitdagend Nederlands in een meertalige omgeving. (DVD)	Uitgave van het VBJK (Expertise centrum voor opvoeding en kinderopvang)	Hoofdfilm: Het verhaal van taal Extra's: Rijke taal in beeld: 7 prikkelende observaties Allemaal taal: Taalkansen voor jonge kinderen. Niet enkel bruikbaar bij het werken rond taalstimulering, maar ook rond bevorderen van welbevinden en betrokkenheid, onthaalbeleid, ouderparticipatie, taal tijdens het zorg dragen voor het menselijk functioneren, het aanbieden van taalrijke activiteiten,....
Wiegelied voor Hamza. Kinderopvang als ontmoetingsplaats. (DVD)	Uitgave van het VBJK	Hoe met diversiteit omgaan in de dagelijkse praktijk van een kindercentrum en ook in het pedagogische beleid en kwaliteitsbeleid. Hoe is een kindercentrum te creëren waar ieder kind en iedere ouder zich welkom voelt en alle kansen krijgt om daadwerkelijk te participeren. Reis langs 4 Europese steden.
Kinderopvang met sociale functie. Een plaats waar kinderen, ouders, medewerkers en buurt	Uitgeverij SWP, Amsterdam (2009) In samenwerking met VBJK.	Interessant boek als achtergrond voor de leraar (Verzorging en 7 KZ): Kindbeleid:

elkaar ontmoeten.	(te bestellen bij VBJK)	kinderen als actieve partners, Ouderwerking: samenwerken met ouders en respect voor diversiteit, Buurtbeleid, Personeelsbeleid: de kracht van een divers samengesteld team
De blik van de Yeti. Over het opvoeden van jonge kinderen tot zelfbewustzijn in verbondenheid, Michel Vandenbroeck.	Uitgeverij SWP, Amsterdam (1999 – 2010) (te bestellen bij VBJK)	Achtergrondliteratuur voor leraren.
Pedagogisch management in de kinderopvang, Michel Vandenbroeck (red.)	Uitgeverij SWP, Amsterdam, 2005 (te bestellen bij VBJK)	Achtergrondliteratuur voor leraren: Het handboek wil een leidraad bieden voor het debat over eigentijdse kinderopvang. Het boek bestaat uit drie delen. Het eerste deel geeft inspiratie voor een pedagogische reflectie en bevat teksten die de blik verruimen en de kinderopvang in internationaal, sociaal en politiek perspectief plaatsen. Deel 2 rapporteert over inspirerende praktijken uit buiten- en binnenland. Het derde deel reikt een basis aan voor een effectief management in de kinderopvang.
Gepeuter. Een handboek over creatieve activiteiten met peuters. C. Boudry en M. Vandenbroeck	Uitgeverij SWP, Amsterdam in samenwerking met VBJK, 1995-2005	Zeer bruikbaar werkboek met activiteitenfiches maar in het eerste deel ook achtergrondinformatie: Waarom creatieve activiteiten met peuters (kunst voor peuters?, plezier, individualiseren, stimuleren, oudercontacten); Hoe begin ik er aan?
Bij-de-handjes: 6 ideeënboekjes: kleine sporenmakers, groene vingertjes, draadjes en	http://www.cegopublishers.be/Pub/catalogus_cego/Opvang-en-hulpverlening/opvang-en-hulpverlening-Leeftijd-0-tot-	

stofjes,....	3jaar.html?r=38435	
Spiegeltje, spiegeltje. Een werkboek voor de kinderopvang over identiteit en respect, C. Boudry en M. Vandenbroeck	Uitgeverij SWP, Amsterdam in samenwerking met VBJK, 2001-2009	Dit werkboek biedt concrete suggesties om peuters en kleuters te ondersteunen bij de ontwikkeling van hun identiteit en bij het leren respectvol om te gaan met anderen. Daarbij gaat het om een reeks praktische en eenvoudige activiteiten, die zijn uitgetest in diverse kindercentra , zowel kinderdagverblijven als buitenschoolse opvang. De beschreven activiteiten worden theoretisch onderbouwd en in samenhang gebracht binnen een heldere visie over opvoeden in identiteit. Bruikbaar voor 7de jaar, maar ook als achtergrond voor leraren Verzorging: een empathische omgang met kinderen, wat wordt er verstaan onder 'wenbeleid', omgaan met diversiteit,.....
Ontvlambare vingers. Een handleiding om te verdwalen, C. Boudry en H. De Weerd	Uitgeverij SWP, Amsterdam in samenwerking met VBJK, 2008	Dit boek is bedoeld voor iedereen die geboeid is door kinderen, als professional en als ouder. Het boek en de DVD willen het vuur in hen aanwakkeren met woord, beeld, muziek en dans.
Wanda Booklet m.i.v. handleiding voor begeleider.	VBJK (in samenwerking met Arteveldehogeschool)	Reflecteren in de kinderopvang
Waarom? Daarom!	http://www.vlaamsbrabant.be/vrije-tijd-cultuur/cultuur/bibliotheken/info-voor-bibliotheken/publiekswerking/waarom-daarom/index.jsp	U vindt heel wat thema-dossiers met bruikbare tips: oa. van babbelen naar brabbelen, vaderschap, zindelijkheid, omgaan met verlies en rouw,...

De warme professional. Begeleid(st)ers kinderopvang construeren professionaliteit, Jan Peeters	Academia Press Gent, 2008 (verkrijgbaar bij VBJK)	Achtergrondinformatie voor leraren. Dit boek is het boeiende relaas van landen en mensen die op zoek gaan naar een democratische professionaliteit , waarin praktijkmedewerkers samen met andere betrokkenen een nieuwe invulling geven aan hun beroep. Aan de hand van videonarratieven op de bijhorende DVD wordt een beeld geschetst van hoe praktijkmedewerkers als 'actors of change' een nieuwe invulling hebben gegeven aan het beroep medewerker kinderopvang, van de jaren 70 tot nu. (DVD bruikbaar in 7 KZ)
Studie rond Taalstimulering en meertaligheid bij kinderen van 0 tot 6 jaar: Centrum voor Taal en Onderwijs in samenwerking met Kind en Gezin. (2010)	Het rapport kun je downloaden via www.kindengezin.be/brochures-en-rapporten/ontwikkeling	Studie bevat zeer concrete tips omtrent werken rond taalstimulering in de opvang.
Het grote kinderopvangboek (wordt vervangen door Infomap)	Kind en Gezin (2006)	Nog steeds bruikbaar voor de klaspraktijk.
Voorlezen gaat zo. Tips en ervaringen uit de praktijk van peuterspeelzalen, kinderdagverblijven, gastoudergezinnen en buitenschoolse opvang, M. Chorus en I. van Weltzen.	SWP (2013)	
Handleiding Sociaal spel.	SWP	

Wiedoewap. Liedjes en muziek voor peuters en kleuters. Wiedoewop (opvolger)	Pelckmans (2010)	Boek + CD
Ieder kind een eigen verhaal. Samen verschillend, pedagogisch kader diversiteit. Van Keulen A. (Nederland)	Reed Business Education – Amsterdam (2013)	
Het kind centraal in de kinderopvang. Opvoeden vanuit respect en contact. M. Haze.	SWP	
Documenteren voor jonge kinderen' L. Malavasi en B Zoccatelli	VBJK 2013	
Huilen, boos zijn, ruzie. Omgaan met emoties bij kinderen van 0 – 8 jaar. H. van Hasselt – Mooy	SWP	
Communiceren met ouders? Maak er werk van? Aggy Langedijk.	SWP	
Ouders zijn net mensen. Effectief communiceren met ouders in de kinderopvang. In Balans. L. Boudens.	SWP	
Laten we even praten! Gesprekken tussen gastouder en ouder. Nederlands Jeugdinstituut.	SWP.	
Ruimten maken voor nul tot vier. Over het inrichten van kdv en peuterspeelzalen. Ed Hoekstra.	SWP.	

Ruimten maken voor viert tot twaalf. Ed Hoekstra	SWP	
Kijk, luister en begrijp. Jonge kinderen opvoeden volgens de Gordon-Methode. J. Peters	SWP/In balans.	
Opvoeden in de kinderopvang volgens de Gordonmethode. S. Henderson.	SWP.	
Hink-Stap-Sprong. Deel 2: ouderlijke vaardigheden. Voets J. ea.	Garant	
Groot worden. De ontwikkeling van baby tot adolescent. Handboek voor (toekomstige) leraren, opvoeders en verzorgers. K. Struyven e.a.	Lannoo Campus. Singer.	
Over vrijbuiters en ankertijd. De tijdsbeleving van kinderen onderzocht. Johan Meire (2013).	Kind en Samenleving.	
Kiddo en Weliswaar vermelden heel wat recente uitgaven rond kinderopvang (via uitgeverij SWP) ,....		
Omgaan met beroepsgeheim (Cahier Welzijnsgids), ed.: B. Hubeau, J. Mertens, e.a,	Kluwer 2013.	

4 Organisatorisch kader

1 Algemene wenken in functie van organisatie en implementatie van het leerplan

Het leerplan Kinderzorg bso is een geïntegreerd leerplan. Dit geeft scholen de mogelijkheid om een eigen organisatiemodel uit te werken in functie van de implementatie van het leerplan. Alvorens een model aan te reiken, formuleren we een aantal aandachtspunten/mogelijkheden/wenken in functie van het uitwerken van een eigen model.

1.1 Lessentabel

Minimaal dient men 20u van het lestijdenpakket + 2u Expressie AV te voorzien. We bevelen aan om bijkomend complementaire uren te besteden aan specifiek gedeelte. Deze extra uren kan men of besteden aan de lestijd op school (bij voorkeur voor geïntegreerd werken) of aan stage.

1.2 Team

- Keuze voor een multidisciplinair team.
- Belangrijk dat leraar die instaat voor AV expressie over de nodige kennis en vaardigheden beschikt inzake expressie én inzake kinderopvang (of zich hier in wil verdiepen).
- Overleg met het hele lerarenteam is aangewezen.
- Aanbevolen dat stagebegeleiders ook les geven en omgekeerd.
- Het is aangewezen dat gestructureerd overleg²⁰ wordt voorzien.
- Het lerarenteam wordt aangestuurd door een teamcoördinator.
- Er is gestructureerd overleg tussen teamcoördinatoren 2de, 3de graad en specialisatiejaren.

1.3 Wenken t.a.v. uitwerking en/of keuze voor organisatiemodel voor de school:

- De keuze voor een bepaald organisatiemodel bepaalt de ontwikkeling van leerlijnen.
- In het leerplan werkt men met % voor AD4 (zorg voor gezondheid en welzijn), AD5 ((ped)agogisch handelen) en AD6 (indirecte zorg) en met een min. aantal uren voor stage. De % geven de verhouding tussen de verschillende componenten weer.
 - o Dit betekent dat men bij uitbreiding van het lessenpakket voor het specifiek gedeelte de verhoudingen tussen de componenten best respecteert. Vandaar de suggestie in punt 1.1 om extra uren bij voorkeur te besteden aan geïntegreerd werken of stage.
 - o Dit betekent ook dat men het aantal uren per week – naar gelang het organisatiemodel dat men uitwerkt op de school - kan verrekenen op jaarbasis.
 - Zo kan men er bv. voor kiezen om tijdens het eerste semester meer uren te besteden aan bv. AD6 dan tijdens het andere semester.

²⁰ Zie ter ondersteuning documenten leerlijnen op leerplanfiche.

- Bij de uitwerking van een organisatiemodel is het belangrijk om voldoende tijd en ruimte te voorzien voor integratie (cyclisch gebeuren met aandacht voor transfer). Wanneer we spreken over integratie bedoelen we daar zowel de integratie tussen les en stage als de integratie tussen de verschillende algemene doelstellingen onderling mee.

De mogelijkheden van het team, infrastructuur en de visie op leren en integratie, ...bepalen de keuze voor een bepaald organisatiemodel en dus ook voor de wijze waarop tijd en ruimte wordt voorzien voor integratie:

- o Bij de keuze voor thematisch/projectmatig werken is integratie groot (koppeling LPD uit verschillende AD's aan thema's/clusters/projecten; thema wordt gedragen door het team.
- o Bij de keuze voor het eerder componentgebonden werken, dient de integratie opgenomen te worden door de individuele leraar.
- o Mengvormen zijn mogelijk.

In het leerplan (2005) wordt vakoverschrijdend werken (= vakoverschrijdend leerplan en werken met een gezamenlijk jaarplan) aangemoedigd en integratie door middel van het werken met een leerlingenproject vooropgesteld. Omdat het belangrijk is om bij een vernieuwing het goede te borgen, blijft het mogelijk en misschien zelfs aangewezen om te blijven opteren voor het werken met een leerlingenproject (als methodiek voor het werken in blok E) tijdens de implementatie voor het nieuwe leerplan. Hopelijk kan het nieuwe leerplan er lerarenteams toe motiveren om een stapje verder te gaan op de weg van het geïntegreerd en/of teamgericht werken.

De doelstellingen omgaan met dagelijkse opvoedingsvragen (5.8 en 5.9) bieden mogelijkheden om geïntegreerd (al dan niet projectmatig) te werken. Deze doelstelling biedt zelfs mogelijkheden om een gezamenlijk project uit te werken tussen Kinderzorg en TBZ/z: bv. leerlingen werken samen een project uit rond het pedagogisch omgaan met kinderen binnen het gezin (leerlingen Kinderzorg hebben een ondersteunende rol t.a.v. leerlingen TBZ/z) of een project omtrent het hebben van een ouder die (chronisch) ziek is of een beperking heeft (voor KZ: kan dit kaderen binnen een cluster buitenschoolse opvang, voor TBZ/z kan dit kaderen binnen een cluster gezinszorg). In dit project kunnen leerlingen uit TBZ/z een ondersteunende rol hebben naar leerlingen KZ toe.

- In het specialisatiejaar kan AD5 een leidraad zijn voor de uitwerking van een inhoudelijke clustering en/of de ontwikkeling van leerlijnen.
- Aandacht voor verschillende settings en doelgroepen:

In elke ordeningskader/organisatiemodel dient men de doelstellingen uit te werken naar de verschillende settings (gezinsopvang, groepsopvang, buitenschoolse opvang, opvang aan huis) en doelgroepen toe.

- Het uitwerken van een gezamenlijke jaarplanning (voor het team) is noodzakelijk.

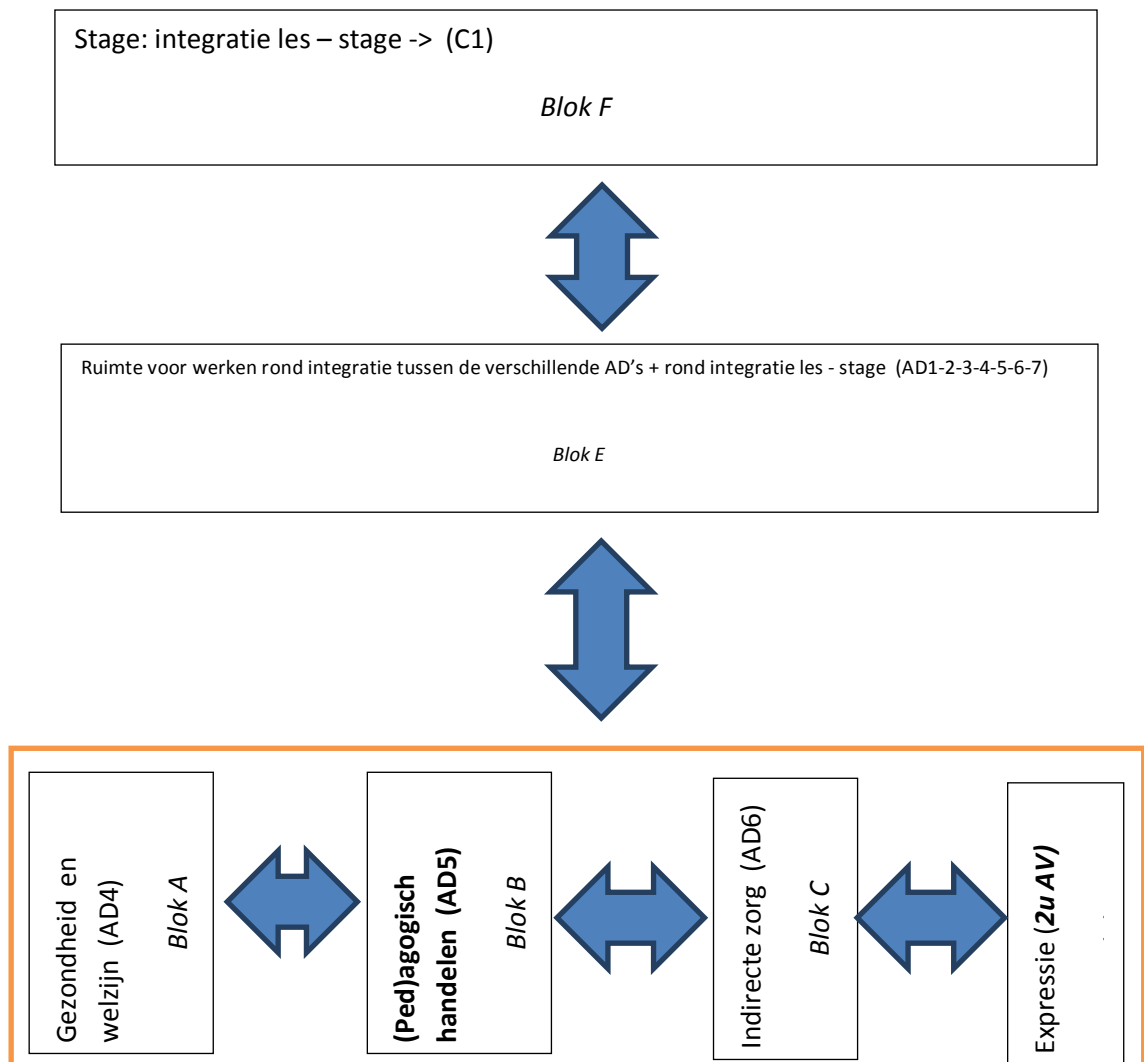
2 Mogelijk ordeningskaders

De vertaling van een pedagogisch kader in de praktijk kan uitnodigen tot het creëren van een bepaald organisatorisch kader. De concrete invulling is vaak sterk afhankelijk van de concrete schoolcontext.

We stellen een mogelijk organisatorisch ordeningskaders voor en geven enkele mogelijkheden voor inhoudelijke clustering.

De voorgestelde ordeningskaders zijn inspiratiebronnen voor de school.

2.1 Organisatorisch ordeningskader 1 (klassieke indeling)

AD1, 2, 3 en 7 worden gekoppeld aan de verschillende blokken: lerarenteam spreekt af waar welke leerplandoelstellingen worden uitgewerkt. In een volgende fase kunnen leerlingen de reeds aangeleerde kennis, vaardigheden en attitudes integreren binnen de andere blokken.

Werken met dit organisatorisch ordeningskader?

Voordelen van werken met dit model?

- Wat Blokken A, B, C en D betreft, staat ieder teamlid in voor de deskundigheid die hij/zij bezit en staat deze ook in voor E en F.
- Blokken E en F worden gedragen door het hele team.
 - o Naar gelang de draagkracht en de mogelijkheden van het team kan men er voor opteren om binnen blokken A-D aandacht te besteden aan de integratie tussen de verschillende AD's. Blok E staat dan vooral in functie van de integratie tussen les en stage.
 - o Wanneer er een sterke teamwerking is, kan men er voor opteren om meer lestijden te besteden aan blok E en zo echt de kaart trekken van het geïntegreerd werken.
- Men kan dit model combineren met verschillende mogelijkheden voor inhoudelijke clustering:
 - o Model gebruiken voor de verdeling van de lestijd (in functie van opdrachten van leraren) in combinatie met een voorstel tot inhoudelijke clustering (2.2) dat wordt gebruikt als organisatorisch ordeningskader.
 - o Model gebruiken bij keuze voor componentgebonden werken: 2.2 biedt dan suggesties voor uitwerken van leerlijnen binnen componenten en voor het componentoverschrijdend werken (blokken E en F).

Randvoorwaarden voor het werken met dit model?

- De teamleden die instaan voor Blok A, B, C en D dienen goed op de hoogte zijn van het volledige leerplan om voor de leerlingen de samenhang tussen de verschillende AD's tastbaar te maken. Er moeten afspraken gemaakt worden over het uitwerken van de leerplandoelstellingen van AD1, 2, 3 en 7.
- Wanneer andere teamleden dan deze van Blok A, B, C en D instaan voor Blokken E en F, dienen ook zij goed op de hoogte te zijn van het volledige leerplan en is regelmatig teamoverleg noodzakelijk.
- De teamleden die instaan voor de verschillende blokken dienen goed op de hoogte te zijn van de evaluatiecriteria die de andere teamleden hanteren.

2.2 Mogelijkheden tot inhoudelijke clustering

2.2.1 Voorbeeld 1

Omgaan met kinderen		Omgaan met ouders/opvoedingsverantwoordelijken en externen		Werken in team
0 tot 3 jaar én Buitenschoolse opvang AD1: Visie (1.1-1.3) AD2: 2.1 -2.3 AD4 AD5: 5.1 – 5.7, (5.8 en 5.9); 5.10 – 5.14	Geïntegreerd werken/ Project* Stage	(0 tot 3 jaar) én Buitenschoolse opvang AD2: 2.3 en 2.4 en 2.5 AD5: (5.8), 5.15 en 5.16	Geïntegreerd werken/ Project* Stage	AD2: 2.3-2.5 AD3 AD5: 5.1-5.2; 5.10-5.14 (vanuit aspect teamwerking)
AD1: 1.4 - 1.14; AD6; AD7; reflecteren Expressie (geïntegreerd werken/project)				

*Geïntegreerd werken/project: mogelijkheden: Omgaan met dagelijkse opvoedingsvragen (5.8 en 5.9), eventueel specifieke doelgroepen (kwetsbare gezinnen, kinderen met een beperking, specifieke thema's)

Variaties: eerste cluster kan eventueel ontubeld worden; 3de cluster kan ook meegenomen worden in horizontale balk; expressie AV kan ook worden gekoppeld aan 1 bepaalde cluster.

2.2.2 Voorbeeld 2

Opgang van baby's en peuters		Buitenschoolse opvang	
AD1 – AD7 + Expressie AV Geïntegreerd werken Stage	Geïntegreerd werken/ Project Stage	AD1- AD7 + Expressie AV Geïntegreerd werken Stage	Geïntegreerd werken/ Project Stage

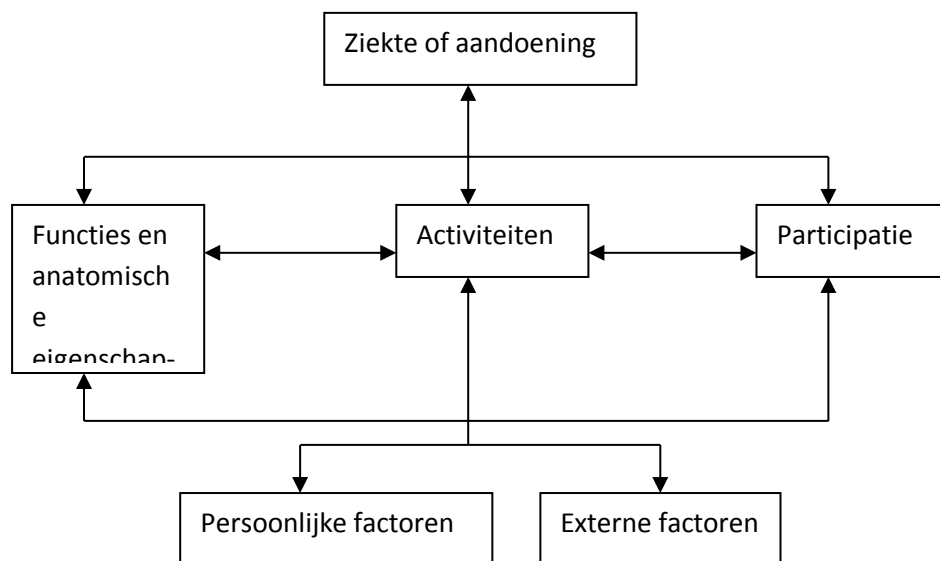
2.2.3 Voorbeeld 3

Men kan kiezen voor een eerder thematische of projectmatige clustering en indeling.

BIJLAGE: Theoretische achtergrond bij ICF - schema

Gezondheid is een toestand van volledig fysiek, sociaal en mentaal welbevinden. Gezondheid is geen doel op zich maar een middel om individuen te helpen hun mogelijkheden te realiseren! (WHO)

We baseerden ons voor de uitwerking van de doelstellingen (leerplannen bso) o.a. op het ICF-schema (Internationale Classificatie van het menselijk functioneren – World Health Organisation) Dit schema helpt om de huidige bij de WHO gangbare opvattingen over de wisselwerking tussen de verschillende componenten in beeld te brengen. (vgl. WHO/RIVM,2002,p.19)²¹

²¹ Els Albersnagel, Ype van der Brug, Diagnosen, interventies en resultaten, Wolters-Noordhoff (2007), p. 50

“De ICF is een voorbeeld van een multidisciplinaire classificatie en biedt een gestandaardiseerd begrippenapparaat voor de beschrijving van het menselijk functioneren en de problemen die daarin kunnen optreden. Bovendien bevordert dit begrippenapparaat een eenduidig taalgebruik binnen een multidisciplinair team (artsen, verpleegkundigen, zorgkundigen, paramedici,...).

Met behulp van de ICF kan het **menselijk functioneren** worden beschreven vanuit drie verschillende perspectieven:

- 1 het perspectief van het menselijk organisme
- 2 het perspectief van het menselijk handelen
- 3 het perspectief van de mens als deelnemer aan het maatschappelijk leven.

Het eerste perspectief is uitgewerkt in twee afzonderlijke classificaties, de classificatie van de *functies* van het organisme en de classificatie van de anatomische eigenschappen. Het tweede en derde perspectief zijn uitgewerkt in de classificatie van *activiteiten* en *participatie*. De ICF ordent op systematische wijze verschillende domeinen betreffende aspecten van het menselijk functioneren die verband kunnen houden met een gezondheidsprobleem.

De term ‘menselijk functioneren’ in de titel verwijst naar functies, anatomische eigenschappen, activiteiten en participatie. Door de neutrale formulering kunnen dus met de ICF positieve aspecten van het menselijk functioneren worden beschreven. Dit is zinvol omdat het in de hulpverlening ook belangrijk is om vast te leggen wat iemands sterke kanten zijn. Slechts met een totaalbeeld van het afwijkende/zwakke en het ongestoorde/sterke is een bruikbare prognose te bepalen en wordt het helder waarop men met verrichtingen en interventies kan inspelen. Omdat het belangrijk is om kernbegrippen duidelijk af te bakenen, zijn de definities uit de ICF opgenomen. (zie tabel hieronder)

Bij problemen met het menselijk functioneren komt de term ‘functioneringsprobleem’ in beeld. Functioneringsproblemen verwijzen naar stoornissen (zoals pijn, kortademigheid,...), beperkingen (zoals moeite met eten, drinken, wassen en kleden) en participatieproblemen (werkloosheid, sociaal isolement).

Daarnaast bevat de ICF een lijst met externe factoren (klimaat, geluid, sociale normen) en worden *persoonlijke factoren* genoemd (zoals leeftijd, geslacht, levensstijl) die van invloed kunnen zijn op functies, anatomische eigenschappen, activiteiten en participatie.

Wanneer we teruggaan naar het schema hierboven, kunnen we dit lezen als een model van het menselijk functioneren. Het model dient als volgt geïnterpreteerd te worden: het menselijk functioneren wordt gezien in het licht van een wisselwerking, een complexe relatie tussen een aandoening of ziekte enerzijds, en de externe en persoonlijke factoren anderzijds. De wisselwerking tussen al deze aspecten heeft een dynamisch karakter: interventies op één aspect of factor kunnen in beginsel veranderingen teweeg brengen in andere daaraan gerelateerde aspecten of factoren. De interacties zijn specifiek en staan niet in een voorspelbare één-op-één-relatie tot elkaar. De interactie vindt plaats in beide richtingen: de aanwezigheid van functioneringsproblemen kan van invloed zijn op

een aandoening of een ziekte. Vaak lijkt het redelijk een beperking te vooronderstellen op grond van één of meer stoornissen, of een participatieprobleem op grond van één of meer beperkingen. Het is echter van belang de gegevens betreffende deze constructen onafhankelijk van elkaar te verzamelen en vervolgens mogelijke relaties en causale verbanden te onderzoeken. Voor een volledige beschrijving van het functioneren zijn alle componenten van belang.

In het schema zijn ook de externe en persoonlijke factoren opgenomen om te tonen dat ook zij van invloed zijn op iemands gezondheidstoestand en de mate van iemands functioneren.²²

ICF-definities:**In het kader van de gezondheid zijn de volgende definities van toepassing (WHO):**

Functies: fysiologische en mentale eigenschappen van het menselijk organisme

Anatomische eigenschappen: positie, aanwezigheid, vorm en continuïteit van onderdelen van het menselijk lichaam. Tot de onderdelen van het menselijk organisme worden gerekend lichaamsdelen, orgaanstelsels, organen en onderdelen van organen.

Stoornissen: afwijkingen in of verlies van functies of anatomische eigenschappen.

Activiteiten: onderdelen van iemands handelen.

Beperkingen: moeilijkheden die iemand heeft met het uitvoeren van activiteiten.

²² Els Albersnagel, Ype van der Brug, Diagnosen, interventies en resultaten, Wolters-Noordhoff (2007), p.48 -51

BIJLAGE: Concordantie Pedagogisch raamwerk voor de kinderopvang van baby's en peuters en Leerplan Kinderzorg

Kind en Gezin ontwikkelde een Pedagogisch raamwerk voor de kindervang van baby's en peuters. U kan een digitale versie van dit raamwerk hier vinden:

<http://www.kindengezin.be/kinderopvang/sector/werkinstrumenten/pedagogische-raamwerk/>

In deze bijlage vindt u de concordantie tussen het raamwerk en het leerplan Kinderzorg.

Merk op: we vermelden telkens de meest rechtstreekse linken met doelstellingen. Meerdere linken zijn uiteraard mogelijk.

INLEIDING

Een pedagogisch raamwerk: wat, waarom, voor wie?

Visie van waaruit het pedagogisch raamwerk werd geschreven, komt overeen met visie van waaruit leerplan werd geschreven (decreet, kwaliteitsbewust handelen, kinderrechten,...)

Visie van dit pedagogisch raamwerk

Link met studierichtingsprofiel.

OPDRACHTEN

Wat de kinderopvang voor kinderen doet

1. zorg dragen voor het welbevinden van kinderen
5.2 (welbevinden) en 5.3 + AD4
2. rijke ontplooiingskansen voor elk kind bieden
5.2 en 5.3 (in relatie tot andere doelen van AD5: stimuleren van ontwikkeling, werken met kinderen in de voorziening)
3. erkennen van en bijdragen tot verbondenheid
AD1: respectvol handelen, AD2: 2.2;AD5: 5.7, 5.10,...

Wat de kinderopvang voor ouders doet

4. samen de opvoeding gestalte geven
AD2: 2.3, AD5: 5.1, 5.8, 5.11,5,15
5. verbreden van de gezinsopvoeding
5.8, 5.16, 7.3
6. maatschappelijke participatie mogelijk maken
1.2 (sociale functie), 7.3
7. erkennen van en bijdragen tot verbondenheid
5.15, 2.2

Wat de kinderopvang voor de samenleving doet

8. voorbereiden op de samenleving
5.10, 5.11, 5.16, AD1
9. zorgen voor inclusie en sociale cohesie
1.2, 5.16, 7.1
10. bijdragen tot ecologisch bewustzijn
1.8
11. voorbereiden op levenslang leren
7.1, AD1

UITGANGSPUNTEN***Hoe de kinderopvang naar kinderen kijkt***

1. elk kind is uniek
1.3, 5.2,5.3
2. het geheel is meer dan de som van de delen: holistisch kijken
1.3, 5.2,5.3
3. het leven in groep beïnvloedt wie een kind is
5.1,5.2, 5.7,5.10
4. het kind heeft een actieve rol
5.2, 5.3

Hoe de kinderopvang naar gezinnen kijkt

5. competente gezinnen
2.3, 5.8, 5.11, 5.15
6. wederkerige relaties
2.3, 5.8, 5.11, 5.15
7. mensen verbinden
2.3, 5.8, 5.11, 5.15

Hoe de kinderopvang naar de samenleving kijkt

8. respect voor diversiteit
1.1- 1.6, 7.1
9. opvoeden in een inclusieve en democratische samenleving
1.2, 7.1
10. opvoeden voor een duurzame samenleving
AD1: 1.3, 1.6, 1.8-1.12, AD5 (omgaan met inrichting, materialen), AD6,

HOE PEDAGOGISCH HANDELEN***Handelen ten aanzien van kinderen***

1. Medewerkers werken vanuit een holistische aanpak
1.3,1.5, 5.1, 5.2, 5.3, 4.1, 6.1
2. Medewerkers zorgen ervoor dat kinderen zich emotioneel veilig voelen
1.9, 5.2
3. Medewerkers zijn sensitief
5.2
4. Medewerkers hebben een actieve en stimulerende rol
1.7, 5.3-5.7, 6.2
5. Medewerkers geven kansen op autonomie
5.2, 6.2
6. Medewerkers stemmen hun aanpak af op elk kind afzonderlijk
1.7, 5.2, 5.3, 4.1
7. Medewerkers leren kinderen samenleven
AD2, 5.10 AD6.2
8. Medewerkers bieden elk kind geïntegreerde ontplooiingskansen (*1.5, 1.7,1.13, 5.2, 5.3*) op de vier ervaringsgebieden
 - Ervaringsgebied 'ik en de ander':
 - Positieve identiteit (*5.7, 5.11-5.14*)
 - Emotionele ontwikkeling (*5.7, 5.11-5.14*)
 - Sociale ontwikkeling (*5.7, 5.10 - 5.14, 2.1 en 2.2*)
 - Verbondenheid (*5.7, 5.10 – 5.14*)
 - Zin voor initiatief (*5.2, 5.10-5.14*)
 - Ervaringsgebied 'lichaam en beweging':
 - Bewegen (*5.4, 5.11, 5.12 -5.14,4.1,*)
 - Manipuleren (*5.4, 5.11-5.14, 4.1, AD6*)
 - Ervaringsgebied 'communicatie en expressie':
 - Taalontwikkeling (*5.6, 2.1, 2.2, 5.11-5.14*)
 - Meertaligheid (*5.6, 2.1, 2.2, 5.11-5.14*)
 - Non-verbale expressie (*5.6, 2.1, 2.2, 5.14*)
 - Creatieve expressie (*2.1, 2.2, 5.11-5.14*)
 - Ervaringsgebied 'verkennen van de wereld':
 - Fysieke wereld (*2.5, 5.4, 5.11, 5.12- 5.14, AD6*)
 - Verstandelijke ontwikkeling (*5.5, 5.11-5.14*)
 - Maatschappelijke wereld (*5.11, 5.12*)
 - Diversiteit (*5.11, 5.12, 7.1*)

Wenk:

- Stimuleer leerlingen om bij de keuze voor een activiteit/aanbod meerdere ervaringsgebieden aan te spreken.
- Leerlingen benoemen bij een activiteit steeds de ervaringsgebieden die ze aanspreken. Vb. ook neerslag hiervan in stageverslag/GIP/...

Handelen ten aanzien van gezinnen

9. Medewerkers en gezinnen leren elkaar kennen
1.5, 2,3, 3,1,3,2, 5.15
10. Inspraak van en systematisch overleg met gezinnen
1,3, 2,3, 3,1,3,2, 5.15

Handelen ten aanzien van de samenleving

11. Erkennen en waarderen van diversiteit
1.5, 1.6, 2.1, 3.2, 7.1, AD5, AD4.1 en AD6.1
12. Samenwerken met andere voorzieningen en diensten
2.3, 3.1, AD4, 5.8, 5.12, 5.16

Wat is er nodig om dit allemaal te realiseren?

1. Reflectieve medewerkers
1.13 (observeren interpreteren), 1.14, 2.6, 3.4, 4.4, 5.17, 6.5, 7.7
2. Ondersteuning van medewerkers
1.3, 1.4, 3.1, 3.3, 7.6
3. Leiderschap
1.3, 3.1
4. Een competentie voorziening
1.3, 3.1, 7.6
5. Observeren, documenteren, evalueren en bijsturen
1.7, 1.13